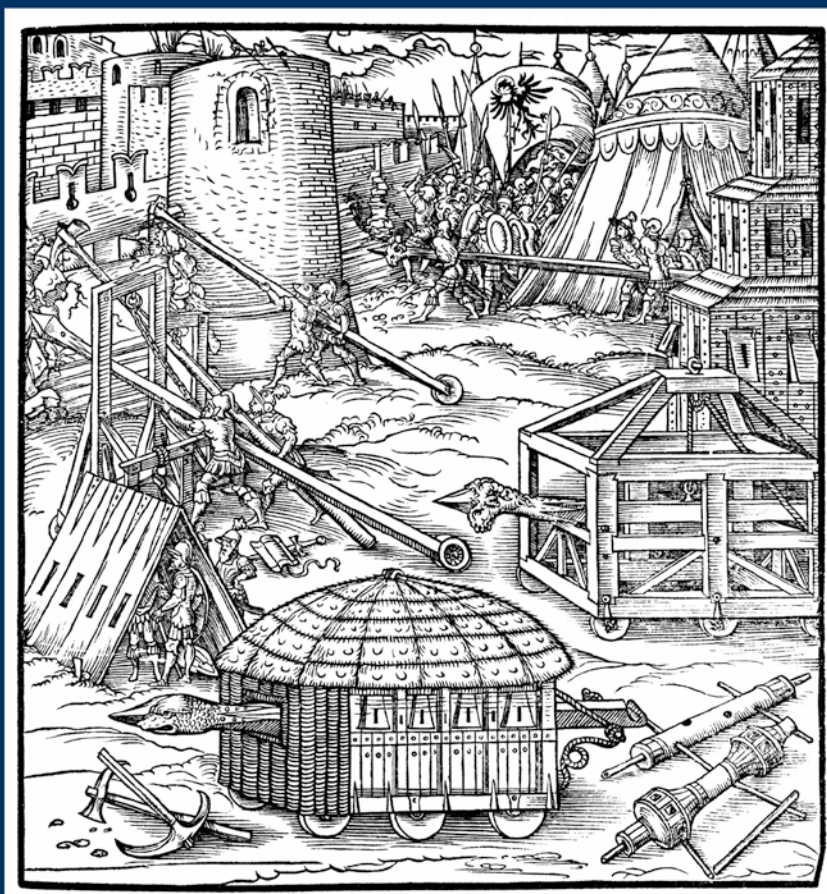

Zákon o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě

**Komentář a výklad náležitostí a podmínek
samostatného výkonu profese**

JIŘÍ PLOS

**Zákon o výkonu povolání autorizovaných architektů
a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů
a techniků činných ve výstavbě**

**Komentář a výklad náležitostí a podmínek
samostatného výkonu profese**

Zákon o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě

Komentář a výklad náležitostí
a podmínek samostatného
výkonu profese

Jiří Plos

Vzor citace:

PLOS, J. *Zákon o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Komentář a výklad náležitostí a podmínek samostatného výkonu profese*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 1172 s.

© JUDr. PhDr. Jiří Plos, 2018

ISBN 978-80-7598-172-1 (váz.)

ISBN 978-80-7598-173-8 (e-pub)

www.wolterskluwer.cz

Obsah

Seznam zkratk	XI
---------------	----

ČÁST PRVNÍ Úvod o svobodných povoláních a vývoji profese 1

1.1	Svobodná povolání – krátký úvod do historie právní regulace	3
1.2	Architekt/inženýr (stavitel) a vývoj požadavků na jejich kvalifikaci	9
1.3	Krátká historie vývoje právní úpravy výkonu profese v zemích Koruny české – vzdělávání a samospráva	19
1.4	Právní souvislosti výkonu profese se stavebním právem; vybrané činnosti ve výstavbě (plánování území a projektování staveb, provádění staveb)	41
1.4.1	Systematika plánování území – základní členění územně plánovacích podkladů a dokumentace	46
1.4.2	Systematika projektování staveb, objektů a zařízení a základní členění staveb, objektů a zařízení	50
1.5	Širší právní souvislosti výkonu profese / profese a právo	53
1.5.1	Okruhy právních předpisů souvisejících s výkonem profese	53
1.5.2	Okruhy dotčených správních orgánů nejčastěji se dotýkajících výkonu profese	57
1.6	Závěrečné poznámky o povaze činnosti architekta/(civilního) inženýra v širších kulturně civilizačních souvislostech	63

ČÁST DRUHÁ Komentář zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě 75

2.1	Úvodní ustanovení	77
2.2	Autorizace	88
2.2.1	Pojem autorizace a rozsah oprávnění	89
2.2.2	Autorizované osoby – základní přehled	96
2.2.3	Autorizovaný architekt	109
2.2.4	Autorizovaný inženýr a autorizovaný technik	118
2.2.5	Dílčí specializace v rámci oborů	127
2.2.6	Všeobecné podmínky udělování autorizace	128

2.2.7	Specifické podmínky udělování autorizace	140
2.2.8	Požadavky na vzdělání	143
2.2.9	Požadavky na průkaz praxe	167
2.2.10	Předmět zkoušky odborné způsobilosti	173
2.2.11	Oprávnění Komor stanovit obsah autorizačních zkoušek	179
2.2.12	Složení slibu – péče o soukromý a veřejný zájem – konflikty zájmů a postavení autorizovaných/registrovaných osob při jejich řešení	182
2.2.13	Zápis do seznamu autorizovaných osob	194
2.2.14	Zánik autorizace a jeho důsledky	196
2.2.15	Pozastavení autorizace a jeho důsledky	199
2.3	Výkon činnosti autorizovaných a registrovaných osob	203
2.3.1	Všeobecný výměr práv a povinností autorizovaných (registrovaných) osob	203
2.3.2	Náležitosti označení autorizovaných (registrovaných) osob a náležitosti označování jimi vyhotovených dokumentací	212
2.3.3	Způsoby výkonu činnosti autorizovanými (registrovanými) osobami	219
2.3.4	Výkon činnosti svobodnými architekty a inženýry	232
2.3.5	Společnost	235
2.3.6	Veřejná obchodní společnost	240
2.3.7	Společnost s ručením omezeným	242
2.3.8	Povinnost a náležitosti pojištění	248
2.3.9	Působnost autorizovaných architektů	252
2.3.10	Působnost autorizovaných inženýrů	269
2.3.11	Působnost autorizovaných techniků	275
2.4	Disciplinární odpovědnost autorizovaných a registrovaných osob	280
2.4.1	Všeobecné předpoklady a náležitosti disciplinární odpovědnosti	281
2.4.2	Základní náležitosti disciplinárního řízení a disciplinárního opatření	286
2.4.3	Náležitosti odvolání do rozhodnutí o udělení disciplinárního opatření	289
2.4.4	Disciplinární dohled nad registrovanými osobami	293
2.5	Profesní samospráva / profesní komory	296
2.5.1	Všeobecná ustanovení o zřízení Komor a jejich právním statutu	297
2.5.2	Všeobecná ustanovení o působnosti Komor	309
2.5.3	Organizační struktura Komory	324
2.5.4	Valná hromada a shromáždění delegátů	325
2.5.5	Statutární orgány Komory – představenstvo a předseda	331
2.5.6	Kontrolní a dozorčí orgány Komory – dozorčí rada a předseda dozorčí rady	335

2.5.7	Disciplinární (kárný) orgán Komory – Stavovský soud a předseda Stavovského soudu	339
2.5.8	Orgán oprávněný k autorizaci – autorizační rada	342
2.5.9	Organizační zázemí Komory – Kancelář Komory	345
2.6	Výkon činnosti občany Evropské unie / registrace a registrované osoby	353
2.7	Ustanovení společná a závěrečná	374
2.7.1	Soudní ochrana	374
2.7.2	Územní působnost autorizovaných osob	380
2.7.3	Přechodná ustanovení pro období do ustavujícího zasedání Komory	382
2.7.4	Přechodná ustanovení pro zrušení předchozích oprávnění	384
2.7.5	Účinnost Zákona	397
2.8	Příloha	403

ČÁST TŘETÍ Profesní předpisy (vnitřní řády) 459

3.1	Úvod – k povaze vnitřních řádů jakožto právních předpisů a jejich struktura	461
3.2	Autorizace a autorizační proces Registrace a registrační proces	468
3.3	Profesní a etické (deontologické) předpisy	500
3.4	Disciplinární a smírčí předpisy (disciplinární pravomoc komor)	519
3.5	Soutěže a veřejné zakázky / architektonické, urbanistické a konstrukčně inženýrské soutěže	558
3.6	Organizace komor a pravidla jednání Organizační, jednací a volební pravidla a procesy	582

ČÁST ČTVRTÁ Profesní dokumenty – výkonové a dokumentační standards (vybraná témata výkonu profese) 635

4.1	Profesní výkony / služby plánovací a projektové / honoráře / základní náležitosti provádění stavby	640
4.1.1	Profesní výkony a služby / základní okruhy profesních výkonů a služeb poskytovaných architekty a inženýry, popřípadě techniky a zásady jejich oceňování	640
4.1.2	Investiční a související činnosti ve výstavbě a zapojení profesionálů do tohoto procesu	649
4.1.3	Hodnoty, potřeby a pluralita zájmů, jejich kolize/konflikty a pozice profesionála při jejich vypořádání	662
4.1.4	Profesní výkony a služby poskytované v územním plánování ...	666

4.1.5	Výkony a služby poskytované při projektování staveb, objektů a zařízení a základní členění staveb, objektů a zařízení dle jednotlivých fází	691
4.1.6	Výkonové fáze v některých vybraných zemích EU a ve Švýcarsku	782
4.1.7	Zásady oceňování projektových prací pozemních, inženýrských a technologických staveb, objektů a zařízení a souvisejících profesních projektových výkonů – stanovení pracnosti	800
4.1.8	Zahraniční dokumenty určené ke stanovování honorářů	828
4.2	Smlouvy / typy smluv a jejich základní struktura / práva k nehmotnému majetku	830
4.2.1	Smlouvy (smluvní typy a osnovy smluv)	830
4.2.2	Ochrana práv k nehmotnému majetku (práv k duševnímu vlastnictví) v procesu (územního) plánování a projektování staveb	906
4.3	Organizace a řízení kanceláře/ateliéru (obchodní korporace nebo společnosti)	953
4.3.1	Organizace ateliéru/kanceláře (obchodní korporace nebo společnosti)	953
4.3.2	Organizační uspořádání a funkční a další vztahy mezi jednotlivými členy týmu – řízení ateliéru/kanceláře (obchodní korporace nebo společnosti)	964
4.3.3	Řízení ateliéru/kanceláře (obchodní korporace nebo společnosti)	975
4.3.4	Manažerské rozhodování	986
4.4	Správa a řízení zakázky / zadávání zakázek a architektonické soutěže ...	998
4.4.1	Zakázky, jejich třídění a systémy řízení (v České republice a v zahraničí)	998
4.4.2	Zadávání (veřejných) zakázek a soutěže o návrh (architektonické, urbanistické, krajinářské, konstrukční soutěže) – architektonicko-urbanistická soutěž spojená s vyhledáním spoluinvestora	1018

ČÁST PÁTÁ Samostatné přílohy 1103

5.1	Formuláře žádostí o autorizaci a o registraci osoby usazené a osoby hostující	1105
5.1.1	Formuláře žádostí ČKA	1105
5.1.2	Formuláře žádostí ČKAIT	1105
5.2	Rejstřík, literatura a vybrané prameny, přehled schémat	1106
5.2.1	Rejstřík	1106
5.2.2	Literatura a vybrané prameny	1114

5.2.2.1	Literatura	1114
5.2.2.2	Vybrané prameny (zdroje příslušející k mezinárodním a národním organizacím jsou uvedeny u těchto organizací; právní předpisy a zdroje soudních a správních rozhodnutí jsou uvedeny u těchto institucí)	1128
5.2.3	Přehled schémat	1130
5.3	Profesní instituce – přehled	1133
Slovo o autorovi		1157

SEZNAM ZKRATEK

Zkratky institucí, úřadů a orgánů

ČKA / Komora

Česká komora architektů

ČKAIT / Komora

Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě

ČÚZK

Český úřad zeměměřický a katastrální

EU

Evropská unie

MK

Ministerstvo kultury

MV

Ministerstvo vnitra

MZe

Ministerstvo zemědělství

MZV

Ministerstvo zahraničních věcí

MŽP

Ministerstvo životního prostředí

SKP

skutečné provedení stavby

SÚJB

Státní úřad pro jadernou bezpečnost

Úřad

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

ZOV

zásady organizace výstavby

Zkratky právních předpisů a jiných řádů¹

autorský zákon

zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

¹ Není-li uvedeno jinak, jsou všechny předpisy citovány ve znění pozdějších předpisů.

BGB

Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)

Listina

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

NObčZ / občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ObčZ

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

ObchZ

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

s. ř. s. / soudní řád správní

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

správní řád

zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

SZ / stavební zákon

zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Ústava

ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon / zákon o výkonu profese

zákon České národní rady č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě

zákon o dani z nemovitosti

zákon České národní rady č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí

zákon o elektronických komunikacích

zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích)

zákon o hl. m. Praze

zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze

zákon o ochraně průmyslových vzorů

zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

zákon o požární ochraně

zákon České národní rady č. 133/1985 Sb., o požární ochraně

zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích

zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

ZoOK

zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

ZZVZ

zákon č. 134/2006 Sb., o zadávání veřejných zakázek

ŽivZ

zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

AŘ

autorizační řád

SŘ ČKA

Soutěžní řád České komory architektů

Ostatní zkratky**an.**

a následující

pozd. zm.

pozdější změny

Sb. NU ÚS

sbírka nálezů Ústavního soudu

Sb. RNSS

sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

ČÁST PRVNÍ

Úvod o svobodných povoláních a vývoji profese

1.1 SVOBODNÁ POVOLÁNÍ – KRÁTKÝ ÚVOD DO HISTORIE PRÁVNÍ REGULACE

MOTTO:

„(228) Jestliže stavitel (*itinnum*) postavil někomu dům a dohotovil jej, dá mu tento jako odměnu dva šekely stříbra za jeden sar plochy domu.

(229) Jestliže stavitel postavil někomu dům a své dílo neudělal pevně a dům, který postavil spadne a usmrtí majitele domu, bude tento stavitel usmrcen.

(230) Jestliže usmrtil dítě majitele domu, bude usmrceno dítě tohoto stavitele.

(231) Jestliže usmrtil otroka majitele domu, dá majiteli domu otroka za otroka.

(232) Jestliže zničil majetek, vše, co zničil, nahradí; a poněvadž dům, který postavil, neudělal pevně a tento dům spadl, postaví ze svých vlastních prostředků dům, který spadl.

(233) Jestliže stavitel postavil někomu dům a neudělal své dílo pevně a zeď spadne, tento stavitel pevně vystaví tuto zeď ze svých vlastních prostředků.“

Zákoník Chammurapiho (1728–1686 př. Kr.)¹⁾

Již od dob Chammurapiho byla některá povolání, při jejichž provádění hrozily značné škody na majetku, na zdraví a životech osob, to jest povolání, jejichž výkon byl spjat s vysokou mírou osobní odpovědnosti za poskytnuté profesní výkony a služby, podrobena regulaci. Mezi taková povolání, označovaná později jako „*artes liberales*“, jež tradičně obdobné regulaci podléhala, patřilo povolání stavitelské („architekt-*itinnum*“) a lékařské [humánní: „(218) Jestliže lékař (*asūm*) provedl plnoprávnému občanu bronzovým nožem obtížnou operaci a způsobí, že plnoprávný občan zemře, nebo bronzovým nožem otevře oční oblouk plnoprávného občana a zničí jeho oko, uříznou mu jeho ruku.“ / „(219) Jestliže lékař provedl otroku neplnoprávného občana bronzovým nožem obtížnou operaci a způsobí, že zemře, nahradí otroka za otroka.“, resp. veterinární: „(225) Jestliže dobytčí nebo oslí lékař (*asūm alpim*, nebo *imerim*) provedl dobytčeti nebo oslu obtížnou operaci a usmrtí jej, zaplatí majiteli dobytčete nebo osla čtvrtinu jeho kupní ceny.“]; pozdějším historickým vývojem byla k této skupině profesí přičleněna i profese právní – neuvažujeme-li pro určitou specifickou profesi a stav soudcovský (*daiānūtu*), již bylo například věnováno ustanovení (5): „Jestliže soudce (*daiānu*) rozsoudil spor, vydal

rozhodnutí, vyhotovil tabulku s pečeti, avšak později svůj rozsudek změnil, tohoto soudce usvědčí ze změny rozsudku, který vydal, a výrok, který je předmětem tohoto sporu, zaplatí dvacateronásobkem a ve stavu soudců ho zbaví soudcovského křesla a nebude se soudci při soudu zasedati. “

Všechny tyto tři profesní oblasti tvoří jádro regulovaných nezávislých povolání i v současnosti. Formy regulace se v historii pochopitelně významně proměňovaly v souvislosti s vývojem kulturně civilizačním, zejména sociálně-ekonomickým, se stupněm vzdělanosti společnosti a její otevřenosti a tomu odpovídající mírou osobní odpovědnosti za poskytované výkony a služby – avšak také s rostoucí mírou profesní diferenciací a specializací a profesního sebeuvědomování. Přestože jsou nám známa jména řady architektů/stavitelů starověku, z nichž mnozí požívali i mimořádné společenské prestiže, současné pojetí profese architektů/stavitelů zrálo a procházelo procesem profesního sebeuvědomování především v období renesance a v následujícím období baroku, během nichž byli sice profesionálové stále ještě soustředěni v ceších²⁾, avšak stále více se prosazovalo nové stavovské pojetí, jemuž se rozhodných impulsů dostalo zejména s industriální revolucí spojenou s prudkým růstem technologických změn a inovací vyžadujících postupnou specializaci a diferenciaci profesní na straně jedné, a zároveň vytvoření tomu odpovídajícího moderního uspořádání stavovského, umožňujícího lépe spravovat profesi a podmínky pro její řádný výkon. Tento proces se odehrál zejména koncem 18. století a v průběhu století 19. spolu s uvolňováním celospolečenských poměrů a se vznikem zcela nových forem soukromoprávních vztahů i existence a systému výkonu veřejné moci.

Společnost totiž dospěla v průběhu svého kulturního a civilizačního vývoje za několik posledních tisíciletí k poznání, že existují určité profese, jejichž osobní výkon je spojen s významnými důsledky vyžadujícími stanovení zvláštního právního režimu. Základním znakem výkonu výše uvedených **povolání** je od úsvitu našeho historického vědomí proto **zvýšená osobní odpovědnost fyzické osoby** za výkon činností, uspokojujících individuální, a tedy v konkrétní situaci vždy velmi proměnlivé potřeby klientů, na jejichž kvalitě je ovšem zároveň veřejný zájem. Ani společnost současná se nedokázala s tímto nárokem na nutnou kvalitu uvedených profesí vyrovnat jinak než formou přísnějšího právního režimu pro jejich výkon. To vše tím spíše, že s rostoucím trhem služeb obecně se vytváří podstatně širší pole profesního působení při poskytování výkonů a služeb a tím též podstatně vyšší míra anonymity, významně omezující, nebo dokonce často vylučující osobní znalost poskytovatele výkonů a služeb a z toho plynoucích důsledků – mimo jiné možnosti domoci se náhrady v případě způsobené újmy, zejména majetkové škody včetně škody na životech a zdraví.

Důvody pro vyšší stupeň regulace lze (v souladu s právem Evropské unie i s mezinárodními zvyklostmi a pravidly) shrnout do několika bloků. Činnosti těmito osobami vykonávané

- mají významný **vliv na zdraví, život, majetek a životní prostředí** občanů,
- mají vždy **individuálního jmenovitého adresáta** a nelze je poskytovat vůbec, anebo jenom velmi obtížně anonymnímu adresátovi,

- vyžadují **vysoký stupeň kvalifikace**, zejména dlouhodobé (prakticky celoživotní) **vzdělávání** a obvykle i dlouhodobou přípravnou **odbornou praxi**,
- mají **tvůrčí** charakter s vysokým stupněm **individuálního autorského přínosu**,
- jsou pro svoji složitost **obtížně posuzovatelné laiky**, přičemž však mohou způsobit škody velkého rozsahu na majetku a zdraví,
- vyžadují **nezávislost**, neboť ti, kdo činnosti konají, se často pohybují na samé hranici mezi zájmy soukromými a veřejnými, přičemž se mnohdy nemohou vyhnout střetům i se zájmy státu samotného v zájmu zachování a ochrany práv jejich klientů – a to práv, která nepochybně patří k jejich právům základním.

Označení povolání vykonávaných jako **svobodná, resp. přesněji nezávislá [artes liberales; freie Berufe, professions libérales, liberal professions, profesiones liberales³⁾**], znamená svobodu jednotlivých odborně způsobilých osob vykonávat tyto profese bez přímé ingerence a intervence státu – bez jeho přímého, setrvalého dozoru. Touto nezávislostí se rozumí ovšem především nezávislost na výkonné moci, neboť působnost státu je dána vždy a primárně při zákonodárném vymezování právního a věcného rámce jak profese samé, tak zejména profesní samosprávy. Obdobné platí i pro kontrolu odborně způsobilých osob i profesních samospráv mocí soudní. Ani moc výkonná není dokonce zcela zbavena určitých dohledových kompetencí, avšak v míře zásadně menší než v případě živnosti a živnostenského podnikání – zpravidla se omezuje na dohled nad pravidly upravujícími přístup k povolání a nad nediskriminačním prováděním těchto pravidel, popřípadě dohled nad pravidly souvisejícími s omezením nebo odnětím oprávnění profesi vykonávat. Výkon některých povolání je navíc podmíněn i předběžným souhlasem státní výkonné moci (soudní exekutoři jmenování ministrem spravedlnosti). Základním znakem profesních samospráv je jejich zřízení zákonem jakožto právnických osob veřejného práva, které jim skýtá vysokou míru autonomie při správě vlastní profese.

Princip regulace povolání se specifickými nároky na nezávislý odpovědný profesní výkon je ostatně předvídan i současným ústavním pořádkem České republiky, a to jmenovitě čl. 26 Listiny základních práv a svobod:

„(1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.(2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností“, a to v souběhu s ustanovením čl. 4 téže Listiny: „(1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. (2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“) upraveny pouze zákonem. (3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky. (4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“

Z uvedených zásad vychází též jakási osa principu odpovědnosti, kterou známe již z dob starobabylónské říše a která je konstituována, arci s mírněji koncipovaným

pojetím důsledků porušení povinností, i novým občanským zákoníkem a zákoníkem trestním. Profesní odpovědnost autorizované osoby má svůj obecný civilistický základ především v ustanoveních § 5 – status osoby, § 433 – status podnikatele, § 2950 – specifická odpovědnost podnikatele dle nového občanského zákoníku, která výslovně stanovují, že: „*Kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.*“ (§ 5 odst. 1 NObčZ – odborná péče a nedostatek oprávnění k činnosti) *Kdo jako podnikatel vystupuje vůči dalším osobám v hospodářském styku, nesmí svou kvalitu odborníka ani své hospodářské postavení zneužít k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran.*“ (§ 433 odst. 1 NObčZ – ochrana slabší strany) „*Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Jinak se hradí jen škoda, kterou někdo informací nebo radou způsobil vědomě.*“ (§ 2950 – škoda způsobená informací nebo radou); podrobněji se těmito otázkám věnujeme v následujících částech komentáře, zejména v části druhé a čtvrté.

Tradiční součástí výkonu uvedených profesí jakožto povolání svobodných, resp. přesněji nezávislých, pak byl postupně se utvářející a rozvíjející systém profesních samospráv, jejichž charakter se proměňoval v souladu s proměnami právního prostředí, zejména s proměnami podmínek sociálně-ekonomických. V období mezi lety 1951 až 1990 – po dobu totality – byla u nás (v tehdejší Československé socialistické republice) činnost profesních samospráv i koncepce osobní odpovědnosti za poskytované služby a výkony zásadně omezena, nebo dokonce zlikvidována. Nicméně určitými turbulencemi procházela svobodná, resp. nezávislá povolání – a mezi nimi též povolání architekta a civilního inženýra – i jinde ve světě. Nejednalo se o likvidaci jako ve státech totalitních, nýbrž o hledání místa těchto povolání v nově nastupujících společnostech globální ekonomiky a „systémových přístupů“, jejichž protagonistům se tyto modely zdály efektivně nahrazovat specifický osobní charakter těchto služeb a otevírat poskytování těchto služeb bez ohledu na specifické místní podmínky (globalizační tendence výkonu profesí) v zásadě unifikované a anonymně. Jakkoliv je přínos moderních technologií, zejména informačních, jakožto účinného nástroje pro inovativní přístupy k navrhování a projektování staveb i k plánování území zřejmý, prokazuje se stále ostřeji, že užitím těchto nástrojů nepozbývají smyslu samy základní principy, jak jsme je uvedli výše. Ba právě naopak – s narůstající celkovou anonymitou vztahů mezi producentem a spotřebitelem (uživatelé) se stále zjevnějším stává právě osobní rozměr těchto povolání a jejich neanonymní charakter. V případě plánování území a projektování staveb též úzce spjatý s regionálním i lokálním prostředím. Lákavost jakési „neutrality“ unifikace, automatizace či systémové normalizace anebo „systémové“ terminologie, charakteristické určitým vyprázdňením pojmů, která se dokonce zdála být v šedesátých

letech možnou cestou k prolomení bariér železné opony a určité konvergenci různých společenských systémů, se sice přenesla (například v Československu 60. let) i do některých právních předpisů, například připravovaného stavebního zákona, avšak vzala za své politickou normalizací 70. let, která žádným podobným tendencím nepřála [nicméně odezvy systémového přístupu lze vysledovat například ve zmíněném stavebním zákonu vydaném pod č. 50/1976 Sb., zejména v části týkající se územního plánování – jednak vytvořením úplné soustavy (matice devíti) územně plánovacích nástrojů, uspořádaných podle územních měřítek a podle podrobnosti vypracovávaného dokumentu (od velkých územních celků přes sídelní útvary k sídelním zónám a od prognóz přes plány k projektům), jednak volbou „neutrálních“ označení částí území: velké územní celky (ne kraje), sídelní útvary (ne obce a města), jimiž se z celého systému vytratilo to nejpodstatnější, a tím byl smysl a účel územního plánování jakožto projevu samosprávné působnosti sám].

Nezávislé profese sice procházely různými peripetiemi, avšak jejich kontinuální vývoj jako profesí i forem profesní samosprávy nikdy úplně přerušen nebyl, zejména v anglosaském světě, jehož sklony k revolučním zvrátům jsou – naštěstí – tlumeny tradicí (přesto se ani Velká Británie v období premiérky Margaret Thatcherové takovým pokusům úplně nevyhnula). Vývoj od druhé poloviny 50. do počátku 80. let byl završen v rámci západní Evropy vydáním řady „vertikálních“ směrnic upravujících a sjednocujících podmínky pro výkon jednotlivých vybraných nezávislých povolání (všeobecnou úpravu pro uznávání odborné kvalifikace regulovaných povolání představovala směrnice „horizontální“, to jest směrnice upravující obecně podmínky pro výkon všech povolání mimo povolání sektorová); pro architekturu byla vydána například směrnice Rady č. 85/384/EEC ze dne 10. června 1985, o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a obdobných dokladů o formální kvalifikaci v oboru architektury, obsahující opatření pro umožnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb. Souvisejícím výsledkem těchto politických debat byla též nově koncipovaná profesní samospráva; není náhodou, že právě do 70. a 80. let spadá vydání řady nových právních předpisů v jednotlivých zemích Evropských hospodářských společenství i zahájení procesu přípravy globálních dokumentů týkajících se profesních standardů architektů a civilních inženýrů.

K obnově standardního výkonu profesí došlo na území České republiky (a sámostatně též Slovenské republiky, neboť tyto otázky spadaly do působnosti republik, nikoliv federace) až v roce 1990 s obnovou demokratického zřízení; počátkem devadesátých let byla zahájena postupná obnova standardního profesního a občanského postavení odborníků, a to zejména v těch profesích, u nichž se v průběhu historického vývoje projevila nutnost stanovit pro jejich výkon zvláštní právní režim. Mezi tyto profese náleží obvykle

- profese **lékařské** a odborně související [(humánní) lékaři, stomatologové, psychiatři a psychologové, lékárníci, veterinární lékaři],
- profese **právní** a odborně související (advokáti, notáři, patentoví zástupci, auditori, daňoví poradci a účetní, exekutoři, ale rovněž soudci) a konečně

- profese související s **výstavbou** a s **péčí o přírodní a kulturní dědictví** (architekti, inženýři, urbanisté, konzervátoři/restaurátoři);

v průběhu let 1990 až 1992 byly novými zákony upraveny podmínky pro výkon téměř všech výše uvedených profesí. V některých společnostech je taková profesní samospráva přiznána i některým dalším profesím, u nichž se předpokládá vyšší míra nezávislosti, spojená se specifickou mírou osobní odpovědnosti (například novináři a jejich možnost podstatným způsobem ovlivňovat utváření veřejného mínění).

Nové postavení odborníka v technických/inženýrských oborech vůči společnosti v rámci stavebního zákona odrážel především novelizovaný zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), a to novelou provedenou zákonem č. 262/1992 Sb., v souhrnu ustanovení § 43 an., speciálně pak ustanovení § 46a (a pozdější novelou v roce 1998 ještě o doplněné ustanovení § 46b), a na tuto novelu navazující a uvedená ustanovení provádějící zák. č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Současnou právní úpravou, na niž tento zákon o výkonu profese navazuje a kterou provádí, představují ustanovení § 158 až 160 (v souběhu s některými dalšími ustanoveními, například § 13a, § 24, § 104, § 86 odst. 5, § 110 odst. 4, § 143 až 151, § 153, § 174 a další) zák. č. 183/2003 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, vymezujících vybrané činnosti ve výstavbě a základní náležitosti jejich výkonu.

Z uvedeného plyne, že součástí profesní (zájmové/personální) samosprávy nejsou spolky (sdružení) občanů s dobrovolným členstvím příslušníků některých povolání, registrované jako osoby práva soukromého, byť se i formálně jako komory označují, protože rovněž sdružují osoby konající stejnou nebo obdobnou profesi, například Profesní komora sociálních pracovníků, Komora soudních znalců či Komora geodetů a kartografů (zeměměřická komora) – tady ovšem nutno dodat, co už výše řečeno, že tato profese byla v minulosti součástí profesní samosprávy civilně inženýrské. Proto některé z těchto spolků, byť třeba dosud neúspěšně, opakovaně usilují o změnu svého právního statusu na profesní komoru zřízenou zákonem (geografové, restaurátoři/konzervátoři, psychologové).

1.2 ARCHITEKT/INŽENÝR (STAVITEL) A VÝVOJ POŽADAVKŮ NA JEJICH KVALIFIKACI

„Jako v ostatních oborech, ... asi nejlépe bude postupovati tak, bude-li věci sledovati od počátku, jak vznikají a jak se vyvíjejí.“

Aristotelés ze Stageiry: Politika⁹

„Vědomosti architektovy (stavitelovy), jehož úsudkem jsou hodnocena díla vytvářená jinými uměními, jsou vyzbrojeny celou řadou věd a všestranným vzděláním. Vědomosti tyto rodí se z praxe (fabrica) a z teorie (rationatio). Praxe je stále a běžné rozvažování na podkladě získaných zkušeností, jež z jakéhokoliv materiálu provádí rukou dílo k dosažení pojatého plánu. Teorie pak dovede vypracované věci demonstrovat důvtipem (ingenium) a vědeckým propočtem. Proto stavitelé, kteří se bez teoretického vědeckého vzdělání věnovali jenom výcviku v manuální obratnosti, nemohli dosáhnout plného docenění svých výkonů; ti, kteří na druhé straně spolehli jenom na teorie a na pouhé vzdělání vědecké, vypadají, jako by sledovali stín, a ne věc samu. Naproti tomu ti, kteří se dobře vyučili obojímu, dosáhli rychleji s uznáním vytčeného cíle, jakoby vyzbrojeni všemi zbraněmi. ... Stavitel musí být znalý umění literárního, aby si pomocí záznamů mohl učiniti paměť spolehlivější. Dále musí mít vědomosti v zacházení s rydlem, aby nákresey objektů dovedl snáze předvésti zamýšlený vzhled díla. Geometrie pak poskytuje stavitelství řady pomůcek; především učí používati při rýsování kružídla a pravítka, jimiž se dají daleko snáze provádět na staveništích nárysy budov, a směry pravých úhlů, rovin a přímek ... Je nutno znát také velmi mnoho z dějepisu ... Filosofie zajisté zdokonaluje stavitele velikostí ducha, aby nebyl nadutý, nýbrž raději přívětivý, řádný, poctivý a bez lakoty, což je nejhlavnější: bez poctivosti a bez mravní čistoty nelze totiž vytvořit žádné dílo; ... Mimoto filosofie poučuje o přírodě, což se řecky jmenuje fysiologia (φυσιολογία). A je nezbytné, aby se s fysiologií seznámil velmi bedlivě, poněvadž se mu naskýtá mnoho různých otázek povahy přírodovědné. ... Stavitel se také musí vyznat v hudbě, aby rozuměl zvukovým zákonům a matematické teorii zvuku a aby mimoto dovedl správně zařídit vyrovnané napětí balist, katapult a škorpionů. ... Lékařskou vědu je ovšem třeba znát vzhledem k inklinací podnebních

pásem, jimž Řekové říkají klimata (κλιματα), a pro správné použití ovzduší a míst, jež jsou zdravá a choroboplodná, jakož i vod; neboť bez těchto předpokladů nelze vybudovat žádné zdravé sídliště. Je také nutno znát právní předpisy, pokud jsou nezbytné u staveb, hraničících s veřejnými a cizími pozemky ... Stavitelé je musí znát proto, aby se mohli o věc postarat předem, než stavby zařídí, aby se hlavám rodin po dokončení prací nezanechávaly rozepře a aby při sepisování smluv bylo možno postarat se obezřetně i o stavebníka, i o podnikatele stavby; sepíše-li se totiž odborně stavební smlouva, dojde k vypořádání obou stran bez úskoku. ...

Stavitel ... nemusí a ani nemůže být znalý čtení a psaní jako Aristarchos, nesmí však být bez literárních znalostí vůbec; nemusí být ani takovým hudebníkem jako Aristoxenos, ne však k hudbě cizí. Ani malířem jako Apellés, avšak ne nezkušený v kreslení; ani sochařem jako Myrón nebo Polykleitos, avšak ne neznalý umění sochařského. Ani zase lékařem jako Hippokratés, avšak nesmí se k lékařství stavět nevšímavě. Ani nemusí a nemůže nadprůměrně vynikat v ostatních vědách, nesmí v nich však být nevzdělaný. “

Marcus Vitruvius Pollio: Deset knih o architektuře⁵⁾

„Dříve však, než postoupím dále, měl bych, myslím, vysvětliti, jakého bych chtěl architekta míti. Nebudu totiž předváděti tesaře, abys ho srovnával s vrcholnými muži z ostatních vědních oborů. Ruka tesařova slouží totiž architektovi jen jako nástroj. Za architekta prohlásím toho, kdo dovede stejně tak věc v mysli a v duchu podle spolehlivých a obdivuhodných pravidel a postupů vymeziti jako provésti technicky všecko to, co pohybem břemen a sloučením různých těles dá se co nejlépe uzpůsobiti pro nejvážnější lidskou potřebu. A aby to dovedl, musí pochopiti a poznati věci nejlepší a nejhodnotnější. Takový tedy bude architekt. ... Staviteli nejsme však zavázáni jenom za to, že nám dal bezpečná a vítaná útočiště proti žáru slunečnímu a proti zimě a sněhu, ačkoliv toto není dobrodiním nejmenším, nýbrž i za to, že vynalezl pro veřejnost i pro soukromí mnoho nepochybně a značně užitečných a pro životní potřeby zas a zase nejvýše příhodných věcí... “

Leone Battista Alberti: Deset knih o stavitelství⁶⁾

„...právník bez dějin a literatury je řemeslník, pracující zedník, má-li však znalosti z těchto oborů, může se nazývat architektem. “

Walter Scott: Guy Mannering⁷⁾

Nic nevystihuje potřebu a nutnost širšího a hlubšího profesního základu všech shora popsaných regulovaných profesí než slova posledního z citovaných autorů v popisu základních požadavků na výkon profese advokáta – snad právě proto, že se

nejednalo o architekta/inženýra, nýbrž advokáta a spisovatele, který se ve svém příměru dovolává znaků odlišujících prostého řemeslníka od architekta/(civilního) inženýra.

Vrátíme-li se však zpět k architektům/(civilním) inženýrům, považujeme za účelné s ohledem na další výklad připomenout ještě jednou Vitruvia, jenž ve svých deseti knihách o architektuře popsal nejen základy profese, nýbrž také základy architektury (stavitelství) a urbanismu. Především v obecnosti vymezil základní předpoklady kvality, spočívající v ideovém usměrnění (*ordinatio*, řecky taxis – ταξις), v rozvržení (*dispositio*, řecky diathesis – διαθεσις), v eurythmii (ευρυθμία), v symetrii (συμμετρία), v ladnosti/půvabu/kráse (*decor*, řecky kallos – καλλος) a v hospodářské rozvaze (*distributio*, řecky oikonomia – οικονομία).

Ideovým usměrněním rozumí přiměřenost, vyrovnanost jednotlivých součástí díla, celkovou proporcionalitu, v jeho hmotové přiměřenosti – rozměrovosti (*quantitas*, řecky posotés – ποσότης), jejímž základem je měřítko, poměrová míra (modulus). Rozvržením rozumí vhodné rozmístění jednotlivých prvků v rámci celku, účelnou a kvalitní kompozici (*qualitas*), jež se realizuje nákresey rozvrhu (řecké ideai – ἰδεαί), a to půdorysem (ichnografia – ἰχνογραφία), nárysem (orthografia – ορθογραφία) a prostorovým pohledem (skenoграфия – σκενογραφία). Eurytmií rozumí ladný vzhled díla a příjemný dojem z jeho členění vhodnou střídou prvků. Symetrií rozumí správný poměr (úměrnost) mezi jednotlivými částmi díla vzhledem k jeho celku (soulad). Ladností vyváženost zjevu díla z účelově užitých součástí při dodržení jejich vnitřní zákonitosti. Za hospodárnost má pak rozumný poměr mezi potřebami stavebníka a kvalitou stavby, to jest rozumný poměr mezi úsporností a kvalitou.

V případě stavby i města musí být výsledkem vhodně založené osídlení, na bezpečném místě, ve zdravém prostředí, dobře uspořádané nejen vůči vůči světovým stranám a klimatu, ale zejména k dobrému užívání. Nejen pro stavby platí ono tré pravidelně opakované, avšak velmi často v praxi nerespektované: **utilitas** (uživatelská přívětivost a příhodnost, potřebnost a užitečnost) – **firmitas** (mechanická pevnost a trvanlivost, odolnost a spolehlivost, stálost) – **venustas** (ladnost a pohlednost, sličnost a půvab, jedním slovem: krása).

Proměny území (přírodního prostředí), správy krajiny a hospodaření v ní, zejména na stavění, představují jedny ze základních lidských aktivit souvisejících s lidským pobýváním ve světě, kterou se člověk postupně vyděloval z přírody a kterou procházel ve svém procesu individuálním, kulturním a civilizačním.

Slovo architektura, označující činnost a ve výrazné míře se podílející na tvorbě umělého životního prostředí, je odvozeno z řeckého slova **αρχι-τεκτων** (architektón), **αρχιτρον** (architron). Sousedství je tvořeno slovy **αρχος** (archos) a **τεκτων** (tektón), jimiž se rozumí přední, první, hlavní, vůdčí (**αρχος**) a dělník, řemeslník, tesař (**τεκτων**); **αρχι-τεκτων** pak přední, hlavní, vedoucí řemeslník, to znamená vedoucí tesař, prostě původce díla⁷⁾. Pro přesnější a hlubší porozumění tomuto pojmu a smyslu profese, jak o ní bude následně trvale řeč, uvedeme krátce širší pojmové souvislosti. Neboť **αρχι-τεκτων** je založen až za smyslem **αρχος** i **τεκτων**. Hlouběji než **αρχος** spočívá **αρχη** (arché) – **počátek, původ, příčina, základ** (teprve později

a odvozeně vedení, velení, správa). I τεκτων poukazuje za sebe ke svému hlubšímu smyslu vyjevujícímu se teprve skrze **τικτω (tiktó) – počít, rodit, růst, působit, tvořit, utvářet**. Rozměr tohoto τικτω osmysluje nejen τεκτων, nýbrž i τεχνη (techné); skrze τικτω v jeho pojmové šíři se dotýkáme podstaty architekta jako osoby spjaté s utvářením místa – s utvářením prostoru.

Početí, rození, růst – spjatý s místem a jeho překonáním svým počátkem a koncem vymezují lidský pobyt ve světě; odtud pak τεκτων (tektón) jako ten, jenž je spjat s počátkem pobytu (člověka) zde a nyní, jako ten, kdo je spjat vždy s původním, počátečním, základním projevem **stavění, zakládání, budování – bydlení, pobývání**. Spjatost s prvotním projevem bytí staví ovšem architekta i architekturu do úlohy zvlášť klíčové a významné. Ba důsledně domyšleno a vyřčeno – je každý člověk v původním smyslu toho slova **αρχη – τεκτων** (ve smyslu **τικτω**), a to původně a bezprostředně sám za sebe. Počátek sebe-vědomého pobytu je tak bytostně spjat s architekturou jako výrazem **αρχη- τικτω**.

Profese architekta či stavitele prochází po celou poznanou historii vývojem, během něhož se v souvislosti s novými technologiemi stavění, s novými hmotami, avšak zejména spolu s růstem složitosti světa trvale podstatně proměňuje, přičemž nejvýraznější skutečností je postupné oddělování fáze projektové od fáze provádění staveb samého. Dlouho však setrvává výkon obého v úzké souvislosti a soustředěno v jedné osobě, jak je ostatně patrné i z právních předpisů dotýkajících se stavitelů (architektů, inženýrů), obsažených například již Chammurapiho zákoníku z doby vzdálené bezmála čtyři tisícovky let. S postupujícím časem a prohlubující se specializací nastalo tedy rozlišování mezi osobami nesoucími odpovědnost za zpracování projektu a za dohled nad jeho provedením stavbou a osobami nesoucími odpovědnost za provádění stavby. Projektování staveb se jako samostatná tvůrčí a profesní činnost důsledně odděluje od stavebních hutí v průběhu 17. století. Projektová činnost v podobě, jak ji známe i dnes, trvá tedy zhruba tři sta až čtyři sta let. Toto základní profesní i právní rozmezí zachovává i současná platná právní úprava – stavební zákon.

Mladší fázi podrobnějšího členění a oddělování je rozlišování uvnitř projektování samého. Dlouho se nerozlišuje mezi architekty a inženýry. Ještě Petr Parléř stavěl katedrálu i most a zároveň se zřejmě podílel (podobně jako Matyáš z Arrasu) i na Karlových urbanistických koncepcích. V dnešním pojetí byl tedy architekt i civilní inženýr i urbanista (přesněji územní plánovač) – a také vynikající sochař, jak nasvědčují busty v triforiu nebo socha sv. Václava ve stejnojmenné kapli Svatovítského chrámu. Atomizace projektování byla vyvolána především rostoucími nároky na jednotlivé stavby; tento proces provází vznik celé řady samostatných disciplín. V průběhu staletí se totiž nedílnou součástí staveb stala celá řada zařízení a vybavení, která musí navrhnout a vyprojektovat specialista nebo na jejímž projektu se má aktivně podílet. Tento specialista musí být veden stejným cílem jako autor stavby jako celku (ať je jím architekt, či inženýr).⁸⁾

Pojem inženýr, jak jej dnes užíváme a jak mu rozumíme, je data podstatně mladšího a poměrně nedávného, objevuje se systematictěji v evropském kontextu až

v 16. století. Jeho jazykový/pojmový základ je ovšem starší a odvozuje od latinského *ingenium* mající řadu významů souvisejících jednak s přirozeností, povahou, jednak – a pro tento účel především – s bystrostí, důvtipem, nadáním či vlohou, s duchem a duševní silou. V románských jazycích pak je užíván pojem *ingenio* – to jest důvtip, důmysl, duch, rozum, vynalézavost, obratnost, ale zároveň také jako stroj, válečný stroj, přístroj, střela. Ve španělštině se objevuje slovo *engendrar*; *engañar*; *engeñero*, *engeño* ve smyslu osoby obsluhující válečné stroje sloužící k dobývání nebo obraně, tedy rozuměl se jím původně ten, kdo „...vymýšlel, navrhoval a řídil práce a stavby k dobývání a hájení neb opevňování míst k účelům vojenským“. Je odvozeno pravděpodobně ze španělského *ingenio* (stroj), od něhož odvozeno *ingeniero* jakožto řidič válečných strojů. Postupně se prosadil ve francouzském prostředí [*ingénieur* – Larousse uvádí jako první doložené datum výskytu tohoto pojmu rok 1556 – *engin* – *machine de guerre*], resp. v anglickém jazykovém okruhu [*engineer* – Collins Concise Dictionary uvádí mezi jinými významy též „a member of that branch of the armed forces concerned with the construction and demolition of bridges, roads etc.“⁽⁹⁾], to jest jak jejich budování, tak jejich ničení, přičemž se postupně užití tohoto pojmu rozšiřovalo na některé typy veřejných staveb (silnice a stavby mostů a tunelů, vodní díla, posléze železnice). Ve Francii byl dokonce založen v roce 1720 inženýrský sbor mostní a silniční a v roce 1795 pak i odpovídající vysoké technické učení, přičemž došlo k oddělení inženýrství vojenského a civilního. Tento obor se posléze stal základem pro vytváření inženýrských stavovských komor. Po dlouhou dobu bylo toto označení vyhrazeno důsledně buď technikům – mechanikům, strojařům nebo stavebním technikům. Užívání tohoto pojmu, zejména v české současné praxi se však tomuto základu v mnoha ohledech vzdálilo. Nejdále zřejmě v užívání pojmu „inženýring“, jímž se rozumí v zásadě obstaravatelská činnost pro klienta podle smlouvy o příkazu, přičemž tato činnost po výtce nemá nic společného ani se stroji, ani s vlastním stavěním.

Specializace vyvolaná objemem dat, podnětů a změn – informací a z toho plynoucích inovací, které musí být zvládnuty, nese s sebou vedle mnoha přínosů (především hlubší a zároveň rozsáhlejší zvládnutí odborné dílčí problematiky) základní nedostatek – stavbu v její celistvosti již nemůže zvládnout a poznatky o ní v sobě integrovat pouze jedna osoba. Velmi často již není jedna osoba s to ani koordinovat práci všech nezbytných specialistů. Tato skutečnost vedla zákonitě k týmové práci, která vyžaduje nové znalosti, zkušenosti i technologii projektování. Tento proces byl v současnosti značně urychlen užitím nových „globalizujících“ informačních technologií, nových technologií stavebních, s proměnou trhu a tím i s proměnou některých částí profesní praxe, byť základní profesní principy zůstávají zachovány.

Ve světě takto se proměňujícím si architekti a inženýři musí hledat a stále znovu hledají svoje profesní místo. Co však v tomto věku „globalizace“ zůstává konstantou nenarušenou (a domníváme se i nenarušitelnou – pokud neuvažujeme o lidské existenci kočovným životem v mobilních konstrukcích), je **vztah k určitému místu a vztah k jednotlivému konkrétnímu klientu**. Čím větší tlak na globální projevy

profese a její produkty, tím zřetelnější tendence a protitlak regionální a lokální – vymezení se v místě a místem, důraz na osobitě. Zvláštní charakter povolání architekta a (civilního) inženýra spočívá jednak v osobním tvůrčím výkonu určeném vždy jednotlivému konkrétnímu adresátu – klientu, jednak (a především) v odpovědnosti s tímto výkonem spojené. A právě tato celistvá profesní odpovědnost je a bude základem veškerých výkladů o standardech profesních výkonů i o standardech profesní dokumentace.

O tom koneckonců svědčí i dlouholeté celosvětové úsilí o **stanovení základních právních a odborných rámců pro výkon profese** architekta a (civilního) inženýra současnosti i nejbližší budoucnosti, procházející zejména v posledních desetiletích rozsáhlejšími revizemi. Cílem je zpracování profesních a právních dokumentů, které formulují celosvětově platné doporučené zásady pro výkon povolání architekta a (civilního) inženýra a odpovídající současným inovacím a prudkému rozvoji informačních technologií (IT). Často se však jedná o tendence módní a o klišé a povrchní líbivé, a proto mnohdy přeceňované postupy, které podstatu problémů stojících před profesemi spíše zastírají; pouhé nástroje, byť v lecčems skvělé, se stávají samým smyslem a účelem, nikoliv prostředkem k efektivnímu dosažení stanovených cílů¹⁰⁾. Tyto mezinárodní dokumenty jsou určeny k využití pro úpravu národních právních předpisů týkajících se výkonu povolání architekta a (civilního) inženýra a podmínek výstavby vůbec. Smyslem je dosáhnout účelného sjednocení podmínek a vytvoření společně uznávaných profesních standardů, které má v době globalizace umožnit stále větší uvolňování pohybu zboží i služeb; má umožnit, aby bylo po celém světě zřejmé, **co je podstatou profese architekta/(civilního) inženýra** v nejširším smyslu toho slova a v nejširší škále jeho profesních výkonů, co může a má od architekta/(civilního) inženýra požadovat a očekávat klient a jaké jsou nezbytné právní základy takto uchopené profese. Přestože se globalizace stává součástí každodennosti, ba dokonce určitým zaklínadlem současnosti, nemá snaha po určitém sjednocení profese a profesních standardů zastřít zvláštnosti lokálních podmínek a nemá působit proti architektuře, stavitelství a urbanismu samým.

Nástrojové sestavy profese

Výše popsaná celistvost a komplexnost profese, šíře jejích základů, nezbytnost praktických schopností a dovedností a teoretických vědomostí a znalostí, jakož i stupně dosahovaného mistrovství velmi působivě symbolicky vyjadřují nástrojové sestavy svobodného zednářství – pracovní nástroje učně, tovaryše a mistra, jak je například uvádí McNulty¹¹⁾. Trojice nástrojů představují vždy kombinaci dvou mezních profesních poloh, pro něž třetí nástroj je vyvažujícím – uvádějícím oba související nástroje do rovnováhy. Trojice těchto nástrojů pak míří od základních profesních předpokladů (činností) přes pokročilé profesní projevy (zkoušení) až k vrcholným výkonům (projektování); tvoří tedy ucelenou řadu všeobecných i profesních vědomostí a znalostí a dovedností a schopností.

(03) Profesní nástroje jako symbol profese:**(03a) Profesní nástroje učňovské:**

Pracovními nástroji **učňovými** jsou **kladivo**, **dláto** a **měřidlo**; jsou náčiním činnosti. **Kladivo** je znázorněním vášně, schopnosti vydat v nějaké situaci energii, soustředěně konat. **Měřidlo** (o délce 24 palců znázorňujících počet hodin dne) je zpodobněním intelektuální schopnosti určující, jak často se má každý z nástrojů používat; a vzhledem k tomu, že má den dvacet čtyři hodiny, také určující, kdy se má nástroj použít – je tedy výrazem určitého konkrétního řádu věcí, uspořádanosti, strukturovanosti, rozloženosti v čase. **Dláto** pak představuje v původním slova smyslu vzdělávání jakožto opracovávání, obrábění hmoty, materiálu, resp. „obrábění“, to jest kultivaci osobnosti, tedy nabytou znalost a dovednost rozpoznat, analyzovat a rozlišovat, to jest vhodným způsobem nabytých znalostí a dovedností užívat, a tudíž nástroj oba předchozí nástroje vyvažující. Schopnosti stojící na opačných pólech tak mohou být udržovány v rovnováze. Všechny tři nástroje učně vyjadřují základní profesní předpoklady, na nichž profese jako celek spočívá: energie – kultivace – řád.

(03b) Profesní nástroje tovaryšské:

Pokročilejší fází profese je zkoušení či ověřování, vyjádřené pracovními nástroji **tovaryšovými**, jimiž jsou **olovnice**, **krokvice** a **úhelník**. Každý z těchto nástrojů prověřuje absolutní kritéria, opět dvě z nich vzájemně protikladná, jimž třetí nástroj určuje jejich vztah a uvádí je do rovnováhy. **Olovnice** vyjadřuje vertikálnost, propojení země a nebe, „osu světa“ a schopnost svobodného konání, růstu a vývoje, schopnosti inovací a připravenost ke změnám. Naproti tomu **krokvice**, vyjadřující horizontálnost, souvisí s omezeními, která klade svět, s limity a hranicemi, ale také vyjadřuje oporu a pevnost, sílu a stabilitu. **Úhelník** pak určuje správný vztah mezi oběma předchozími nástroji, rovnováhu mezi vertikálností a horizontálností, mezi svobodou a omezením, stabilitou a růstem. Všechny tyto nástroje pak představují individuální schopnost třibení mravnosti – lidské a profesní etiky, které jsou základními atributy skutečného profesionála.

(03c) Profesní nástroje mistrovské:

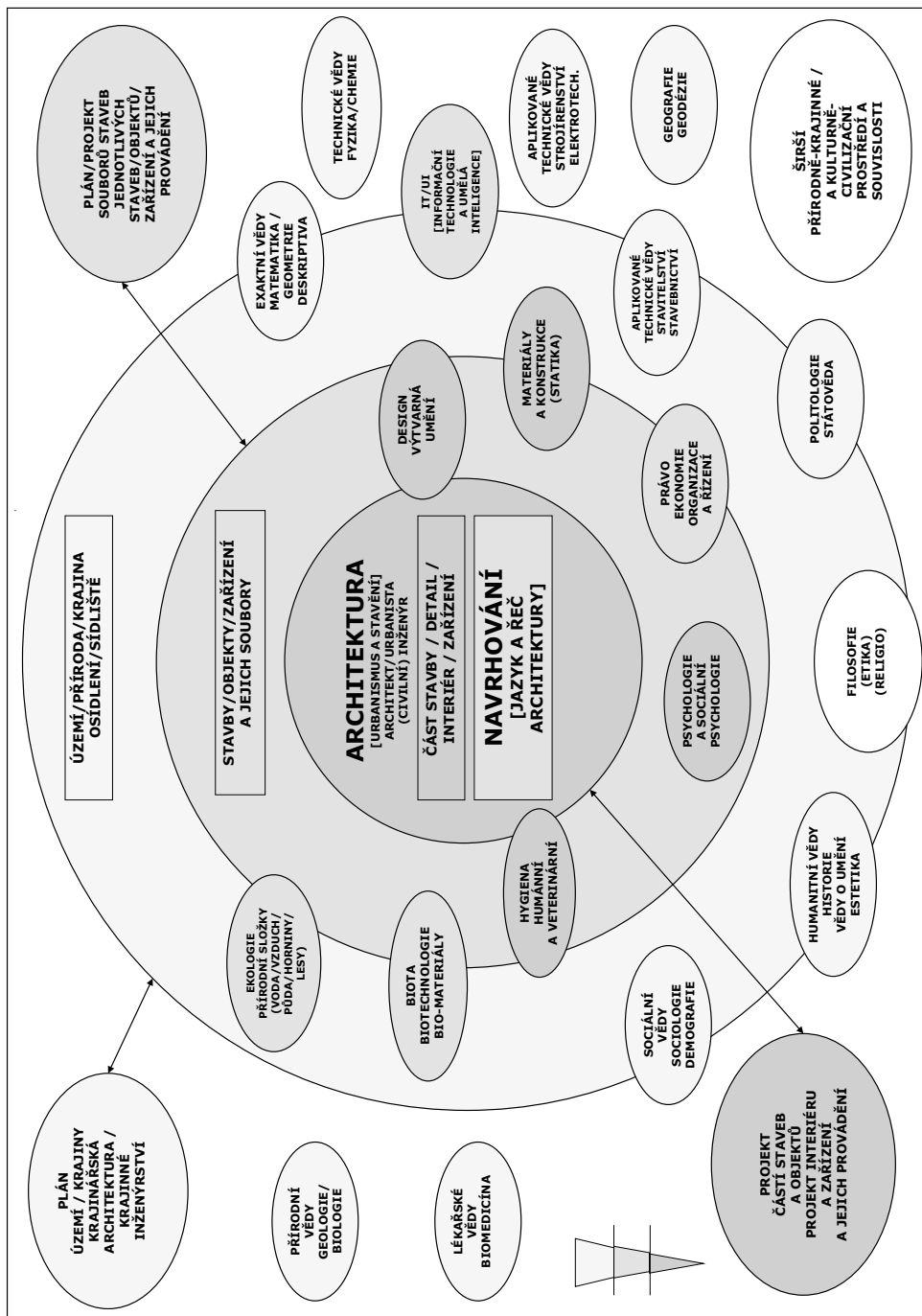
A konečně pracovními nástroji **mistrovými** jsou **tužka**, **skirret** a **kružidlo**; jsou to nástroje sloužící k projektování, jehož nezbytným předpokladem je zralé profesní tvůrčí myšlení. Jeho základem je především sám individuální tvůrčí akt, svobodná myšlenka/idea a schopnost tuto myšlenku odpovídajícím způsobem vyjádřit, symbolizovaná **tužkou** jakožto nástrojem propojujícím profesionálovu ruku, oko a mozek. Žádná myšlenka a idea se však nerodí bez hlubšího poznání profesních zákonitostí, bez porozumění zákonitostem skrytým „za konáním“, založeným nejen na vrozených schopnostech, ale také na dříve získaných (a trvale obnovovaných a prohlubovaných) dovednostech, na znalostech a vědomostech, které si profesionál nese neustále s sebou, aniž je nucen se opakovaně i v základních otázkách své profese uchýlovat neustále k berličkám – tedy myšlení symbolizované **skirretem** jakožto tím, co vyznačuje pravidla, zákonitosti, omezení a rozhraní/hranice/meze tvůrčího úsilí, na nichž se teprve poznává mistr, jak říká J. W. Goethe ve Faustovi. A konečně je to ucelené a vyvážené poznání a porozumění, symbolizované **kružítkem** vyjadřujícím rovnováhu a proporcionálnost mezi tvůrčím úsilím a jeho

zákonitostmi a omezeními. Jedná se tudíž o širě založenou schopnost myslet, rozumět a rozhodovat se. Teprve schopnost aktivně propojovat nabyté trvale rozvíjené znalosti a vědomosti se svými vrozenými a rozvíjenými schopnostmi a nabytými a rozvíjenými dovednostmi umožňuje celistvé (profesní) myšlení. Plánování a projektování je neredukovatelné na pouhé technikálie (jak uvádíme opakovaně i na řadě jiných míst tohoto komentáře).

Předmětem této publikace je vedle samotného komentáře k Zákonu podrobnější popis standardů profesních výkonů a standardů obsahu, rozsahu a formy profesní dokumentace vznikající v procesu plánování území anebo projektování (případně též i provádění) staveb. Podstatná pozornost bude tedy v této i v následujících částech publikace věnována především profesním souvislostem projektování autorizovanými osobami – architekty, inženýry a techniky (zpracovateli, projektanty); přestože novela stavebního zákona sjednocuje různé plánovací a projektové činnosti pod označení projektant, budeme v této publikaci používat (pro výkon svobodného, resp. nezávislého povolání při plánování území a projektování staveb) mezinárodně osvědčený a srozumitelný pojem **architekt**, popřípadě **(civilní) inženýr**, nebo sousoví **architekt/(civilní) inženýr**, pod nimiž budeme rozumět veškeré výše uvedené pojmy. Pro označení objednatele (vlastníka, stavebníka, investora, zadavatele, navrhovatele či žadatele) budeme nadále převážně užívat společný pojem **klient**, rovněž mezinárodně srozumitelný.¹²⁾

Architekturou pak budeme (v souladu s Vitruviem a dalšími) rozumět především univerzální pojem označující utváření umělého prostředí člověkem prostřednictvím *techné*; v tomto smyslu, jak říká Roman Koucký: „*Architektura je jen jedna. ... Je to profese z podstaty výzkumná. Každý skutečný autor hledá řešení. Každý nový projekt je hledáním cesty, výzkumem. Proto opakování shodných zakázek, ještě k tomu výrazně jednostranně zaměřených, vždy povede nejspíše ke stereotypům a ke snižování výrazu a kvality celkového řešení. ... Architekt má být komplexně vzdělán a připraven na jakoukoliv práci. Architektuře jako celku by to prospělo ... Jediné, co může být na práci architekta rozdílné, je velikost. Různé velké zakázky předpokládají různě velké zpracovatelské týmy, různou zkušenost, možná i různý stupeň poznání dílčích profesí. Ale vždy vyžadují stejný komplexní přístup, jehož základním měřítkem je výsledný projekt – projekt a dále stavba, a je zcela lhostejné, jedná-li se o dům, most nebo město ... a pod pojmem dům rozumím také okolí, stejně jako interiér a design různých drobných předmětů, jako třeba nábytek*“¹³⁾, tedy bez ohledu na to, zda se jedná o jednu stavbu, soubor staveb nebo osídlení (venkov či město) a krajinu; jejím projevem je tudíž i urbanismus a (civilní) inženýrství. Architektura je jenom dobrá a špatná. Anebo slovy Jana Jehlíka: „*Architektura je vědomá práce s vystavěným prostředím ve všech jeho měřítcích.*“¹⁴⁾

(04) Schéma předpokladů a podmínek výkonu profese:

1.3 KRÁTKÁ HISTORIE VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY VÝKONU PROFESE V ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ – VZDĚLÁVÁNÍ A SAMOSPRÁVA

Přestože je tradice regulace některých povolání (inženýrských, lékařských, po-
případě právnických) hluboká, současný systém profesní samosprávy byl založen
a rozvinut až v průběhu 19. století. Profesní komory se stávaly postupně součástí
profesních struktur v průběhu 19. století v celé Evropě, a to pro všechny tradiční
obory – právnické, lékařské a technické/inženýrské. Novodobé pojetí inženýrských
profesí (nahrazující překonaný model cechů a cechovního zřízení) souvisí v Če-
chách, na Moravě a ve Slezsku jakožto součástí Rakouska (později Rakouska-Uher-
ska) především s vydáním liberálního živnostenského řádu *císařským patentem*
č. 227/1859 ř.z., ze dne 20. prosince 1859, jímžto se vydává živnostenský řád, kte-
rý byl v následujících desetiletích sice opakovaně novelizován, ale jehož základní
koncepce živností svobodných, řemeslných a koncesovaných setrvala prakticky až
do totality; roli do určité míry samosprávných institucí sehrávala nadále „obchod-
ní a živnostenská komora“ a „společenstva“, která mohla společně zřídit „jednotu
společenstevní“. Souvisela rovněž s novým pojetím profesní samosprávy v profe-
sích s požadavky na nejvyšší míru kvalifikace a osobní odpovědnosti za samostatný
výkon odborných činností, poskytovaných v osobních službách konkrétním adresá-
tům, někdy nazývaná též jako povolání svobodná, resp. nezávislá, a to v institucích
„komor“ jakožto právnických osob veřejného práva, založených zákonem.

V důsledku průmyslové revoluce vyvolané pronikavými technologickými obje-
vy a inovacemi zejména v 17. až 18. století a s ní spojenými společenskými změn-
ami a s nastupujícím ekonomickým liberalismem se završil proces rozvolňování
cechovních systémů, které byly postupně v průběhu 19. století v Evropě (a jejím vli-
vem následně i ve světě) nahrazeny liberálnějším systémem živností a svobodných,
resp. nezávislých povolání organizovaných v profesních (personálních) samosprá-
vách – komorách. Na území současné České republiky začaly komory v dnešním
pojetí vznikat rovněž v 19. století, byť s mírným zpožděním za západní Evropou,
zejména Velkou Británií, Francií či Nizozemím. Mezi nejstarší patří lékárnická gré-
mia (1831–1841), konstituování tříd civilních inženýrů (1860, komory zákonem de-
finitivně zakotveny 1913 a 1914), stavovská organizace advokátů (1868), stavovská
organizace notářů (1871), lékařské komory (zákonem zakotveny 1892).¹⁵⁾

Nástup nového uspořádání inženýrských poměrů byl založen především rozvíjející se tradicí řemeslné a manufakturní výroby, jakož i hlubokou tradicí technického inženýrského vzdělávání¹⁶⁾, zejména postupně se ustavujícího technického vysokého učení v Praze, jehož začátky sahají úsilím Christiana Josefa Willenberga a díky jeho podnětu k založení takového učiliště dokonce až k roku 1705, resp. 1707, kdy byl českým stavům vydán Josefem I. k této věci císařský reskript. Trvalo však ještě celé desetiletí, než byla dekretem zemských stavů z 9. listopadu 1717 pro Willenberga ustavena profesura, po níž zahájil v roce 1718 krátce vyučování. A trvalo dokonce ještě téměř celé století, než se rozvinula pevněji strukturovaná výuka v prostorách k tomu určených. V roce 1803 císař schválil návrh na přetvoření inženýrské stavovské školy na polytechniku, první ve střední Evropě a druhou v Evropě, kterou koncipoval František Josef Gerstner po vzoru nedlouho předtím zřízené polytechniky pařížské. Polytechnika zahájila činnost v listopadu 1806 v budově, kde od roku 1786 sídlila i inženýrská škola, to jest v dnešní Husově ulici. V roce 1863 byl vydán první statut školy, který byl základem nové organizace výuky i řízení polytechnického ústavu jako vysoké školy, v jejímž čele po vzoru univerzit stál volený rektor. Studium dostalo pevný řád rozdělením do 4 odborů:

- a) vodního a silničního stavitelství,
- b) pozemního stavitelství,
- c) strojnictví,
- d) technické lučby (chemie).

(05) Faksimile reskriptu císaře Josefa I. českým stavům¹⁷⁾:

(Převzato z https://cs.wikisource.org/wiki/Reskript_císaře_Josefa_I._českým_stavům)

Josef z Boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský a český král.

Vysoce urození a stateční, věrní milí. Tejna Vás nečiníme, kterak se k slavné a svaté paměti císaři Leopoldovi toho jména prvnímu, panu otci našemu nejmilejšímu, Kristian Josef Willenberg ingenieur, sub praesentato třicátého dne měsíce ledna, minulého sedmnáctistého pátého léta, dle tuto výpisně příležitího poníženého spisu svého v českém jazyku, poslušně byl ucházel a za to, by mu od věrných a poslušných stavův našich v království našem dědičném Českém jistý roční plat, proti vyučování v kunstu ingeniérském mládeže vyššího a městského stavu, vysazen a až do živobyti jeho vydáván byl, poníženě prosil; a byvše jeho pohledávání od královské kanceláře naší české dvorské na naši váleční dvorskou radu k vyšetření jeho spůsobnosti prostředkem příležití výpisní intimací remittováno, on na to, v ted' pominulém sedmnáctistém šestém roce, od k tomu zřízených a v ingeniérství zkušených vojenských komisařův náležitě examinován, a po dostatečném dokázání své, v temž kunstu ingeniérském mající obzvláštní experienci a zkušenosti, od naddotčené váleční dvorské rady naší, dle znění tuto in originali přiložené intimaci a při ní se nacházejících allegatův, netoliko za našeho císařského ingeniera uznán, alebrž také od nás týmž titulem prostředkem milostivého dekretu našeho de dato patnáctého dne měsíce prosince, ted' pominulého sedmnáctistého šestého léta, milostivě počten a obdařen jest.

I jsouce vůbec a jednomu každému povědomo, kterak v nadepsaném království našem dědičném Českém velký nedostatek na ingeniérech, jenž by v čas nynější války nám a obecnému dobrému velmi potřební a prospěšní byli se vynachází, on pak svrchu jmenovaný Willenberg dvanácte osob, totiž šest z stavu panského, čtyry z stavu rytířského a dvě z stavu městského v ingeniérství fundamentaliter darmo, beze všeho jich úplatů a toliko proti vyvržení jemu od země jistého ročního platu, instruiovati a vyučovati, v témž poníženém spisu svém se uvoluje a my s takovým jeho prohlášením milostivě dobře spokojeni býti ráčíme.

Pročež vám milostivě poroučíme, abyste toto k dobrému a prospěchu království a zemí našich dědičných směřující mínění, málo výš připomenutého Willenbergka, věrným a poslušným nyní při obecním sněmě pospolu shromážděným stavům našim pohnutelně přdestřeli a k tomu se všemožně přičinili, by oni z ohledu celému království odtud pocházejícího prospěchu s často opáčeným Willenbergkem za příčinou toho od něho až do živobyti svého pohledávajícího ročního platu jednali a s ním se o to urovnali. Což vy nám potom vedle navrácení inkusiv, k ruce královské kanceláře naší české dvorské relacioniřovati, a tak na tom milostivou vůli naší císařskou a královskou poslušně naplniti neopominete. Zůstáváje vám přitom milostí naší císařskou a královskou naklonění. Dáno v městě našem Vídni osmnáctého dne měsíce ledna, léta Páně sedmnáctistého sedmého království našich, římského sedmnáctého, uherského dvacátého a českého druhého.

Josef m. p.

Venceslaus Norbertus Kinský

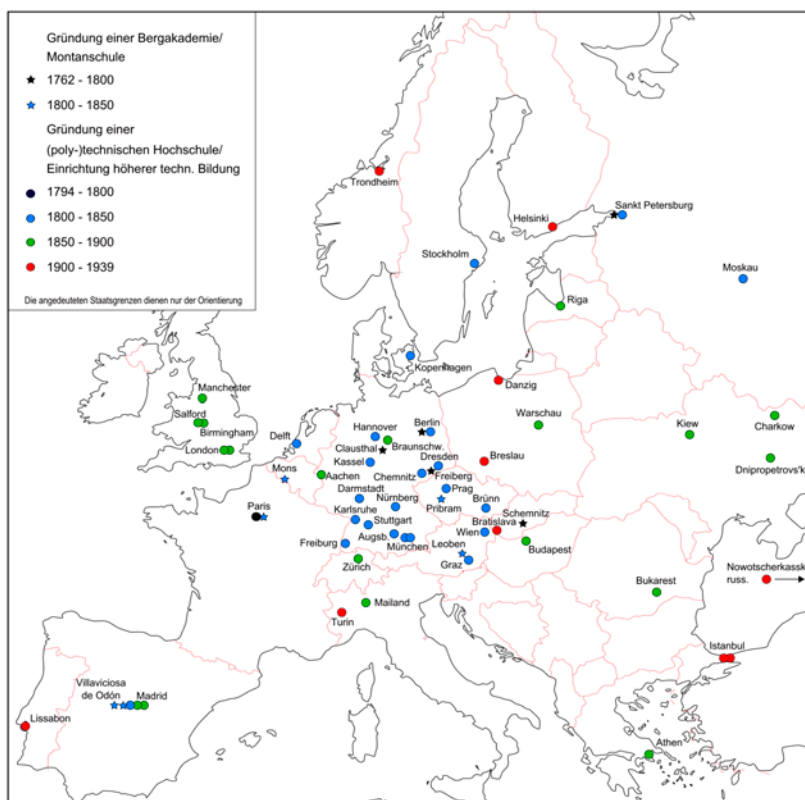
Regis Bohemiae supremus cancellarius

J. V. G. v. Vratislav m. p.

*Ad mandatum Sacrae Caesariae
Regiaeque Maiestatis proprium
G. V. ze Švalbenfeldu m. p.*

(06) Přehled vzniku technických vysokých učilišť v Evropě:

Gründungsstandorte höherer technischer Bildung in Europa von 1762 - 1939

(Převzato z https://de.wikipedia.org/wiki/Technische_Hochschule)

(Poznámka redakce: legendu k obrázku viz na s. 74.)

Toto úsilí setkává se a proniká bezprostředně s úsilím o nové uchopení profese civilního inženýra, resp. civilního inženýra–architekta, jemuž se právního základu dostalo o několik let před tím, jak uvádíme dále. „První třídění jednotlivých inženýrských oborů pro civilní praxi děkuje za vznik Napoleonovi I. Napoleonský řád ‚Regolamento‘ vydaný 3. listopadu 1805 pro území lombardsko-benátské rozeznával tři obory civilních techniků: architetti civili (pozemní stavby), periti agrimen-sori (zeměměřictví a odhady cen pozemků) a ingegneri civili (měli oprávnění pro dříve jmenované kategorie a pro stavby vodní). Kádr pro dosažení těchto tří stupňů inženýrského povolání tvořili hlavně absolventi univerzit z Padovy a Pavie, kde

byly při matematickém studiu zřízeny dva inženýrské obory (studio degli ingeneri architetti a studio per periti agrimensori). Rakouská vláda též pamatovala na technické odborníky vysokoškolsky kvalifikované, a to dekretem dvorní kanceláře ze dne 23. prosince 1812, podle něhož titul a povolání architekta byly v Rakousku chráněny. Lombardsko-benátský příklad našel první známý ohlas v Rakousku až v roce 1838, kdy dvorní kancelář usilovala o vytvoření podobné instituce úředně autorizovaných soukromých techniků také ve všech zemích monarchie. V Rakousku mělo být zavedeno jednotné oprávnění soukromých techniků, kteří se měli nazývat „zkoušení a přísežní inženýři“. Tento návrh však nebyl nejvyšším rozhodnutím ze dne 1. prosince 1838 schválen. Důvodem byla asi nechuť vlivných kruhů vůči opatřením císaře Napoleona i italským poměrům. Vzor osvědčený v Itálii nebyl následován.“

Svým úsilím o zřízení vysokého technického učení se české země zařadily mezi přední evropské státy – ba dokonce je v jejich úsilí, alespoň formálně, předešly. Nepočítáme-li technická učiliště zřizovaná průběžně pro vzdělávání v různých oborech manufakturních či v řemeslných činnostech, popřípadě montánní učiliště zřizovaná v Evropě na počátku druhé poloviny 18. století (německý Berlín, Freiberg, Clausthal, slovenská Banská Štiavnica nebo ruský Petrohrad), nebo vojenská inženýrská (zejména dělostřelecká) učiliště, pak nejstarší úředně zřízenou technickou univerzitou (polytechnikou) byla francouzská polytechnika v Paříži, založená až v roce 1794 (jejími zakladateli byli Jacques-Élie Lamblardie, Gaspard Monge, Lazar Carnot a Pierre de la Côte-d'Or, kteří usilovali o založení polytechnického vyššího učiliště již v době předrevoluční, avšak právě nástup revoluce otevřel tomuto úsilí cestu). Po té následovaly, jak uvádí již Albert Vojtěch Velflík v pamětním spisu „Dějiny technického učení v Praze s dějinným přehledem nejstarších inženýrských škol, jakož i akademií a ústavů v Rakousku, na nichž bylo vědám inženýrským nejdříve vyučováno“ z roku 1906: podle dat založení polytechnika v Praze (1806), ve Vídni (1815), v Norimberku (1823), v Berlíně (1824), v Karlsruhe (1825), v Mnichově (1827), v Drážďanech (1828), v Kasselu (1830), v Hannoveru (1831), ve Stuttgartu (1832), v Augsburgu (1833), v Braunschweigu (1835), v Darmstadtu (1835), v Curychu (1855).

Obecně lze konstatovat a připomenout, že rozvoj průmyslu a technologií našel v zemích Království českého živnou půdu a vedl k prudkému rozvoji řemesel a manufakturní a tovární výroby, takže již koncem 18. století (v roce 1791) mohla být uspořádána v Klementinu na Starém Městě pražském průmyslová výstava, první na evropském kontinentu a jedna z prvních i ve světě, a to zejména úsilím osvěcených příslušníků šlechty (například Kašpara Šternberka, Františka Kinského, Rudolfa a Karla Chotkových nebo Františka Kolowrata), jen v omezenější míře pak některými poučenějšími měšťany. Rozvoj průmyslu a obchodu (zvláště v tkalcovství a přádelnictví, sklářství, později železářství či plátenictví a soukenictví) úzce souvisel s rozvojem měst a městského prostředí a obecně se stavěním. Výsledky těchto aktivit probudily potřebu šíření informací v širším profesním i neprofesním okruhu a odtud bylo již nedaleko k myšlenkám na uspořádání výstavy (první pokus byl učiněn v roce 1754 v Chotkovských Veltrusích), druhý celistvější pak uspořádáním průmyslové

výstavy v Praze, a to zejména aktivitou komerčního rady J. A. Schreyera za spolupůsobení tehdejšího nejvyššího purkrabího Království českého J. F. Rottenhama, aby bylo možno představit stav české industrie druhé poloviny 18. století Leopoldovi II. při příležitosti jeho korunovace českým králem. Tato výstava měla bezprostředně značný ohlas v soudobém tisku, avšak nenašla další pokračování; příští průmyslová výstava konala se opět v Praze, avšak až po uplynutí sta let, v roce 1891.

Smyslem tohoto úvodu není připomínat tyto skutečnosti a hodnotit je z hlediska jejich vlivu na další rozvoj průmyslu a obchodu obecně, resp. na vývoj samotného univerzitního školství, nýbrž připomenout, že tyto tradice byly nepochybně mezi důvody relativně brzkého ustavení profese civilního inženýra, resp. civilního inženýra-architekta bez ohledu na peripetie politického vývoje již záhy po roce 1848, byť již tehdy s více než dvacetiletým odstupem za ustavením profese, a dokonce vznikem královské stavovské organizace britské (1834) nebo profese a stavovské organizace francouzské (1840). Inženýrské komory nahradily postupně ty dosavadní cechy, jejichž činnost souvisela s projektováním a prováděním staveb. Základním pojmovým vymezením byl pojem „civilní inženýr“, resp. „civilní inženýr-architekt“, resp. „civilní inženýr-zeměměřič“, přičemž po delší dobu se činnost civilního inženýra všeobecně považovala za činnost vyloučenou z dosahu živnostenského zákona; tím spíše pak činnost civilního inženýra-architekta, považovaná nad to za výkon umělecký, který byl z režimu živnostenského zákona rovněž zcela vyloučen. Institucionalizace profesní probíhala v několika postupných krocích – etapách, přičemž prvním právním dokumentem, jímž byla instituce „civilních inženýrů“ koncipována, bylo **nařízení c.k. ministeria záležitostí vnitřních č. 36.413-2194 ze dne 11. prosince 1860, jež se týče rozdělení úředně oprávněných soukromých techniků, jakož i průkazů, jež předložiti náleží těm, kdož se ucházejí o práva taková**, ve znění **nařízení c.k. ministeria záležitostí vnitřních, vydané v souhlasu s ministeriem záležitostí duchovních a vyučování, pak ministeriem práv, financí, obchodu a orby č. 8152, ze dne 8. listopadu 1886, jímž byla novelizována ustanovení § 1, 2, 9, 10 a 11** (publikován pod č. 8/1887 z.z.). Nařízením byly stanoveny podmínky pro organizaci státní stavební služby a bylo v něm určeno poslání a úkoly státních stavebních orgánů (i pro dnešek velmi inspirativně!/): „*Úkol státních stavebních orgánů budiž vůbec omezen jen na přísně potřebné a na to, co se týká státu a co může být pouze za jeho přímého vlivu úplně spolehlivě provedeno. Pro obstarání ostatních v technický obor spadajících záležitostí obcí, korporací, obecnstva a pod. budtež nezávisle vedle státní stavební služby ustanovení civilní inženýři, již mohou být požadováni v případech potřeby také pro státní stavební záležitosti za zvláštní úplatu.*“ (§ 27).

Zároveň byly tímto nařízením stanoveny základní věcné a procesní požadavky na prokazování, ověřování a osvědčování znalostí potřebných pro samostatný výkon činností inženýrských a pro tento účel také provedeno základní roztržidění. Ustaveny byly tři samostatné profesní třídy, a to „civilní inženýři pro všechny obory stavební“, „architekti“ a „geometři čili zeměměřiči“; novelou z roku 1886 pak byly tyto třídy pojmenovány nově a doplněny o další třídu, a to:

- „a) stavební inženýři, pokud se týče stavební a kulturní (recte zemědělské) inženýřství (pro stavby silniční, vodní, mostní a železniční, pojímaje v to bezprostředně s nimi spojené stavby pozemní, pokud se týče pro kulturně-technické práce všeho druhu);
- b) architektové (pro veškeré stavby pozemní a zejména pro umělecké práce stavební);
- c) inženýři pro stavbu strojů (pro strojnictví, pojímaje v to stavby pozemní bezprostředně souvisící se zařízením strojním) a
- d) zeměměřiči pokud se týče zeměměřičství a kulturní (zemědělské) technikové (pro vyměřování, pokud se týče také pro práce kulturně-technické, vyjímaje větší zařízení hydrotechnická).“ (§ 1)

Nařízení dále stanovilo podmínky průkazu odborné způsobilosti, a to jednak vysvědčení některé tuzemské školy technické, resp. vysoké školy pro „zeměvzdělání“ (přičemž ministerstvem vnitra a školství zůstala zachována možnost uznat pro tyto účely i vysvědčení cizozemská) (§ 2), jednak dokladem praktické způsobilosti nabytý po dokončení studií, a to po dobu nejméně 6 let, s výjimkou geometrů (3 roky). Praxi bylo možno realizovat jednak ve službě státní, zemské nebo obecní, ve službě v oboru stavebním, strojním nebo při vyměřování, popřípadě ve spolupráci s úředně oprávněným civilním inženýrem dle shora uvedených tříd (§ 3).

Prísna zkouška praktická, která musela být složena vždy, mohla být složena již po uplynutí poloviny předepsané délky praxe (3 roky, resp. 1,5 roku). Zkouška měla dvě části – písemnou a ústní. Písemná zkouška zahrnovala „...vypracování většího elaborátu z dotyčného oboru stavebního dle daného programu a v době, kterou případ od případu ustanoviti jest.“ Ústní zkouška se měla vztahovat vždy výlučně „...toliko ke vlastním odborům stavebním (k odboru silničnímu, vodnímu, mostnímu, železničnímu a kulturně-technickému, pokud se týče k odboru staveb pozemních nebo k odboru stavby strojů), pak k ustanovením zákonným v dotyčný odbor spadajícím, přičemž otázky kladeny buďtež na základě elaborátu písemního...“ (§ 4)

V souladu s výše uvedeným nařízením z roku 1860 byla k provedení výše citovaného § 27 vydána **vyhláška c.k. místodržitelství v království Českém č. 65.569**, ze dne 21. prosince 1860 (publikované pod č. 1/1861 z.z.č., ze dne 13. února 1861), **o pravidlech pro zřízení úředně oprávněných civilních techniků**, již byly stanoveny zásady pro zavedení úředně zmocněných soukromých techniků. Ustaveny byly tři samostatné profesní třídy, a to **civilní inženýři pro všechny obory stavební, architekti a geometři čili zeměměřiči** (§ 1). V ustanovení § 2 a § 3 byl uveden rozsah oprávnění civilních inženýrů a architektů takto:

„§ 2

Civilním inženýrům přísluší tento obor působnosti:

- a) provádění prací zeměměřických, znázorňovacích a výpočtů druhu a zhotovování dotyčných plánů;

- b) *zhotovování plánů, výpočtů a rozpočtů pro stavby pozemní, silniční a vodní, jakož i pro stavbu strojů všeho druhu;*
- c) *řízení staveb nových i oprav stavebních, jakož i veškerých podniků z oboru stavitelství a výkonné mechaniky způsobem vědeckým i praktickým v mezích oprávněnosti propůjčené stavitelům dle řádu živnostenského ze dne 20. prosince 1859 § 23 a vedle platných zákonů a předpisů stavebních rovněž i provádění staveb dotýčných a kolaudování staveb jinými osobami provedených;*
- d) *odhadování budov, stavenišť a hmot stavebních a strojů i jich částí;*
- e) *provádění výzkumů a pokusů o vědeckých otázkách z oboru stavitelství, zhotovování výpočtů a nákrešů, podávání zpráv a dobrozdání v témž oboru;*
- f) *zkoušení plánů, technických i měřických výpočtů a dobrozdání o jejich správnosti, jakož i zkoušení a prověřování souhlasnosti kopií plánů a nákrešů vzatých dle stejného neb změněného měřítka.*

§3

Architektům přináležejí též práva stejnou měrou, avšak jen potud, pokud se vztahují ke stavbám pozemním a architektuře.“

Obdobným způsobem byly koncipovány požadavky na profesní kvalifikaci (§ 9 a § 10). Uchazeči o právo civilního inženýra museli prokázat zejména absolutorium technických studií [§ 9 písm. a)], předepsaných pro přijetí do státní služby stavební, výkon nejméně pětileté technické praxe [§ 9 písm. b)] ve státní službě stavební a složení „*přísné zkoušky teoreticko-praktické z praktického zeměměřictví, mechaniky a strojnictví, ze stavitelství pozemního, dálnicového a vodního a příslušných věd pomocných*“ [§ 9 písm. c)]. Uchazečům o právo architekta dle § 10 „*jest prokázati, že vyhovují zvláštním, pro civilní inženýry v § 9 písm. a) a b) předepsaným požadavkům a kromě toho, že absolvovali učební běh na veřejné vyšší škole pro architekturu a konečně jest jim po pětileté praxi podstoupiti přísnou zkoušku podle § 9 písm. c), a to z praktického zeměměřictví, mechaniky a strojnictví, ze stavitelství pozemního, z vyšší architektury a jejich věd pomocných, zvláště z dějin umění stavitelského*“.

K obecným předpokladům nezbytným k dosažení oprávnění civilního inženýra, architekta nebo geometra musel žadatel prokázat:

- „a) *stáří 24 let a způsobilost volného nakládání svým jměním;*
- b) *rakouské státní občanství;*
- c) *zachovalost mravní; zejména nesmí k zaměstnání tomuto připuštěny býti osoby, které pro nějaký zločin nebo přečin ze ziskuchtivosti nebo proti veřejné mravnosti aneb z jiné příčiny vůbec k vězení více než šestiměsíčnímu odsouzeny byly;*
- d) *znalost zemské řeči toho obvodu správního, pro který koncese býti udělena má.“*

Pro výkon činnosti sám stojí za speciální zmínku zejména povinnost „*...vést chronologický seznam nepřetržitým pořadem číslovaný a o všech výkonech jím samým neb v jeho jméně provedených*“. Pravomoc udělit oprávnění po vykonané

zkoušce, jakož i působnost disciplinární byla do zakotvení profesní samosprávy svěřena zemským úřadům politickým.

Tím byl konstituován profesní základ svobodných, resp. nezávislých inženýrských povolání v oborech technických, jejichž základem byl výkon profese pod rozsáhlou osobní odpovědností za jimi poskytované služby a výkony, jakož i za služby a výkony poskytované pod jejich přímým vedením jejich zaměstnanci.

V souladu s obdobnými institucemi evropských zemí (Velká Británie, Francie, Německo) byl založen v roce 1888 autorizovanými inženýry v Čechách profesní spolek, nazvaný sice Inženýrská komora pro království České, která však nebyla ještě profesní komorou ve vlastním smyslu slova jakožto osoby veřejného práva založené zákonem, avšak vytvořila pro vznik takové profesní komory nezbytný základ, na němž bylo v budoucnu možno stavět. Myšlenka profesní komory *stricto sensu* byla naplněna až úsilím řady technických profesních inženýrských spolků Rakouska-Uherska v roce 1913 těsně před vypuknutím Velké války, a to **zákonem č. 3/1913 Z.ř. pro království a země v radě říšské zastoupené, ze dne 2. ledna 1913** (publikovaný v částce II. dne 10. ledna 1913), **kterým se zřizují inženýrské komory**. Záměrem zákonodárcovým bylo dle § 1 zabezpečit zřízením inženýrské komory, aby „... *byl zastupován stav úředně oprávněných soukromých techniků a horních inženýrů, aby bylo napomáháno zájmům a aby byla chráněna stavovská čest tohoto povolání*...“ Z uvedeného konceptu vyplynula i podmínka, že ke komorám místně příslušným náleží „... *veškerí úředně oprávnění soukromí technické a horní inženýři*...“, kteří mají v jejím obvodu své obchodní sídlo. Jim také zákon uložil povinnost jakožto jejich členům „... *plnit povinnosti s tím spojené*“ (§ 3).

Základní strukturu takto zřízených komor tvořil nejvyšší orgán – valná hromada, nejvyšší výkonný orgán – představenstvo a v jeho čele předseda a místopředsedové jakožto orgány statutární; představenstvo, resp. komora mohla být členěna do sekcí. Valné hromadě příslušelo rozhodovat o zásadních otázkách profesních a profesní samosprávy, nejsou-li svěřeny představenstvu (zejména stanovit jednací řády valné hromady a představenstva po schválení ministerstvem veřejných prací, volit členy představenstva a revizory účtů, sestavovat rozpočet a stanovit výši příspěvků členů, přezkušovat a schvalovat roční rozpočet, usnášet se o prostředcích, kterými má být dosaženo účely a úkolu komory), komornímu představenstvu pak o řízení chodu komory, o správě profese, a to včetně činnosti disciplinární jakožto „čestná rada“ a včetně činnosti smírčí (zejména vykonávat usnesení valné hromady, obstarávat hospodářské záležitosti a vybírat příspěvky, svolávat valnou hromadu a připravovat její program, předkládat zprávu o činnosti, výroční účet a návrh rozpočtu, vyhlášovat výsledek voleb, vést a občasně zveřejňovat seznam úředně oprávněných osob, včetně záznamu o pomocnících zaměstnávaných komorními členy pro účely průkazu profesní praxe). Zákon zároveň stanovil základní procesní náležitosti jednání a rozhodování orgánů komory.

Vrchní dohled nad inženýrskými komorami vykonával jakožto „úřad dozorčí“ politický zemský úřad podle sídla konkrétní inženýrské komory (§ 20); ten byl také

pro účely disciplinární orgánem „odvolacím“, resp. stížním, k němuž bylo možno do rozhodnutí inženýrské komory o disciplinárním nálezu (dle § 17), jakož i k odepření zápisu přihlášeného pomocníka či k odepření potvrzení zaměstnacího vysvědčení (dle § 15) podat stížnost.

Název inženýrská komora byl zákonem ochráněn pro takto zřízenou osobu veřejného práva a bylo zapovězeno užívat toto označení jinými subjekty (§ 23).

Tento zákon byl následně proveden **nařízením ministeria prací veřejných v dohodě s ministeriem vnitra, ministeriem věcí duchovních a vyučování, pak s ministeriem práv, financí, obchodu, železnic a orby č. 77/1913 Z.ř., ze dne 7. května 1913, o civilních technících (civilních inženýrech a civilních geome-trech)**; toto nařízení především určilo rozřídění a tituly (§ 1) a dále rozsah oprávnění kvalifikovaných osob (§ 2 a § 3).

Soukromí technikové byli rozděleni do následujících kategorií s těmito přízná-nými tituly:

- a) civilní inženýři stavební, a to pro stavby silniční, vodní, mostní, železniční a stavby příbuzné;
- b) civilní inženýři pro architekturu a pozemní stavby;
- c) civilní inženýři pro stavbu strojů;
- d) civilní inženýři pro elektrotechniku;
- e) civilní inženýři pro stavbu lodí a lodních strojů;
- f) civilní inženýři pro kulturní techniku, a to pro meliorace půdy, vodní a silniční stavby;
- g) civilní inženýři pro lesnictví;
- h) civilní inženýři pro technickou chemii;
- i) civilní geometři.

S výjimkou dvou posledních kategorií byli vyjmenováni civilní inženýři oprávnění „... v každém oboru kategorii přiděleném:

1. *zdělavati plány, předběžné výměry a rozpočty nákladů;*
2. *říditi provádění technických prací do příslušného oboru spadajících a převzítí taková provádění, jakož i takové práce od jiných provedené kolaudovati;*
3. *předsebrání, ohlášení, měření, nákresy a výpočty a zhotovovati příslušné plány polohy a svahoměrné;*
4. *podávati dobrá zdání, konati výpočty a odhady ve všech odvětvích svého oboru, příslušné plány a výpočty přezkoušeti, ověření o tom vydávati, jakož i kopie plánů a výkresů vidímovati.*“

Speciálně kategorii civilních inženýrů stavebních a civilních inženýrů pro architekturu a pozemní stavby bylo přiznáno k bodům 1. až 4. rozšířené oprávnění, přičemž:

„a) *civilním inženýrům stavebním vzhledem k pozemním stavbám jsoucím v bezprostředním spojení se silničními, vodními, mostními a příbuznými stavbami a vzhledem k jednodušším strojům a elektrotechnickým zařízením;*

- b) *civilním inženýrům pro architekturu a pozemní stavitelství vzhledem k jinakým stavebním zařízením jsoucím v bezprostředním spojení s pozemními stavbami a vzhledem k jednodušším strojům a elektrotechnickým zařízením“.*

Po vzniku Československé republiky byla nejprve dočasně **nařízením vlády republiky Československé č. 52/1920 Sb.z.**, ze dne 24. ledna 1920, **jímž se prodlužuje platnost prováděcích nařízení k zákonu č. 3/1913 Z.ř., ze dne 2. ledna 1913, o inženýrských komorách**, prodloužena platnost dříve vydaných oprávnění a do československého právního řádu inkorporován systém výkonu profese a profesní samosprávy. Model konstituovaný v období rakousko-uherském převzala prakticky bez větších změn následně o několik měsíců později i právní úprava prvorepubliková, a to **zákonem č. 185/1920 Sb.z.**, ze dne 13. března 1920, **jímž se zřizuje inženýrská komora pro Československou republiku**. Obdobně, ba ještě výrazněji, tomu bylo se zákonem živnostenským, jehož obsah z roku 1859 byl fakticky převzat (s jen dílčími drobnějšími novelizacemi) československým právním řádem.

Zákon o zřízení inženýrské komory ČSR převzal v ustanovení § 1 základní smysl a účel dosavadní právní úpravy. Inženýrská komora pro ČSR se zřizuje pro „... *zastupování úředně autorisovaných civilních techniků a úředně autorisovaných horních inženýrů, pro hájení zájmů tohoto stavu a k ochraně jeho stavovské cti*...“. Převzat byl model povinné profesní příslušnosti (členství), převzat byl model struktury orgánů komory – valné hromady a představenstva v čele s předsedou a místopředsedy jakožto orgány statutárními a se třemi pracovními sekcemi v souladu s přijatým zemským územně správním uspořádáním; kontrolní činnost vykonávali valnou hromadou volení revizoři účtů. Valné hromadě příslušelo rozhodovat o všech věcech týkajících se autorizovaných osob, pokud nebylo výslovně svěřeno rozhodování o nich představenstvu; jednalo se zejména stanovení jednacího řádu valné hromady a představenstva, které však musely být schváleny ministerstvem veřejných prací, dále volit členy představenstva a revisory účtů, sestavovat roční rozpočet a stanovit výši příspěvků, zkoušet a schvalovat roční účet komory a usnášet se o prostředcích k dosažení smyslu a účelu, pro který byla komora zřízena (§ 8). Představenstvo vykonávalo rovněž kompetenci disciplinární jako čestná rada a smírčí (smírčí narovnání sjednaná představenstvem byla exekucí titulem podle § 1 čís. 15 exekučního řádu pro Čechy, Moravu a Slezsko, pro Slovensko pak podle § 1 zákonného článku I.X. z roku 1881, přičemž exekuci nařizoval věcně příslušný soud v sídle komory). Představenstvu byly svěřeny zejména běžné věci komory, a to vykonávat usnesení valné hromady, obstarávat hospodářské záležitosti včetně výběru ročních poplatků, svolávat každoroční zasedání valné hromady a připravovat pro ně program, bdít nad činností pracovních sekcí, vykonávat v čestném řízení disciplinární pravomoc, předkládat zprávu o činnosti, výroční vyúčtování a návrh rozpočtu valné hromadě, vyhlášovat výsledky voleb, vymáhat pod exekucí nezapravené roční poplatky autorizovaných osob a konečně též ustanovovat prozatímního zástupce autorizované osoby po osobě zemřelé, dlouhodobě nezpůsobilé konat profesní činnost například

z důvodu nemoci nebo nepřítomnosti, nebyla-li tato osoba sama s to svého zástupce jmenovat (§ 14). Do rozhodnutí představenstva bylo možné podat stížnost k vládou stanovenému dozorujícímu orgánu státu (politickému úřadu II. stolice). Sídlem inženýrské komory byla Praha, sídly pracovních sekcí pak Praha, Brno a Bratislava. Právní úprava činností pracovních sekcí byla obsáhlejší a zákon těmto sekcím uložil řadu povinností a svěřil jim některé výkonné kompetence, zejména rozhodovat užší stavovské věci spadající do obvodu dotčené sekce, poskytovat rady a informace členům, radit a usnášet se o věcech stavovských a podávat v tomto smyslu i návrhy představenstvu komory, podávat posudky o přiměřenosti honoráře a účtů za výkony, provádět smírčí činnost, sledovat činnost kandidátů a potvrzovat doklady o vykonané praxi, zpracovávat návrh jednacího řádu a předložit ho představenstvu, obstarávat běžné hospodářské činnosti, výroční účty a návrhy rozpočtu a předkládat k projednání zprávu o činnosti pracovní sekce (§ 15). Pracovní sekce byly dokonce nadány disciplinární pravomocí jakožto čestná rada (§ 19). Zákon zároveň stanovil základní procesní náležitosti jednání a rozhodování orgánů komory.

Název Inženýrská komora byl i tímto zákonem ochráněn pro takto zřízenou osobu veřejného práva a bylo zapovězeno užívat toto označení jinými subjekty (§ 26). Inženýrská komora nepřestala vyvíjet organizační činnost; připraven byl především dokument upravující náležitosti organizační v širším smyslu slova, který byl po projednání návrhu opakovaně vydán – poprvé v roce 1924, podruhé v roce 1930.¹⁸⁾ Oba dokumenty podržely stejnou strukturu; byly v nich upraveny zejména práva a povinnosti členů – část I., náležitosti rozsahu kompetencí a podmínky konání valné hromady (jednání, hlasování a voleb) – část II., kompetence představenstva komory a pracovních sekcí – část III., náležitosti a podmínky čestných řízení (kárná pravomoc) – část IV., pravidla pro vedení řízení smírčích – část V., jednací jazyk komory – část VI., náležitosti sdružování členů – část VII., působnost kanceláře – část VIII., jednací řád komorního časopisu – část IX. a konečně náležitosti hospodaření (nadání a správa jmění) – část X. V závěrečném ustanovení § 35 pak byla tímto řádem zavázána celá obec, to jest všichni členové komory a dále všechny orgány komory. Oba dokumenty v sobě shrnuly základní oblasti výkonu správy profese, obsažené v současnosti v několika samostatných dokumentech; vedle organizačního, jednacího a volebního řádu se jedná o disciplinární a smírčí řád. Deontologický předpis je v obou dokumentech rámcově zahrnut v ustanoveních o čestných řízeních, neboť základní rámec profesní etiky byl uveden v zákonu (§ 19). Obdobně byly obecným právním předpisem nastaveny procesní náležitosti udílení autorizace, které jsou v současnosti uvedeny v samostatných autorizačních řádech Komor. Nad tento výčet disponují v současnosti Komory ještě soutěžními řády, resp. pravidly.

Další vývoj a posun v pojetí profesní samosprávy se projevil koncem 20. let 20. století (vládní návrh zákona z roku 1927), a to nově koncipovaným návrhem poměrů „úředně autorizovaných civilních inženýrů v republice Československé, jehož součástí byla nově formulovaná podstata povolání „úředně autorisovaných civilních inženýrů“, především větším důrazem na samostatně vykonávanou profesní činnost samu (čímž se již podstatně blíží právní úpravě současné), a to:

- „a) jako techničtí zástupci stran před úřady a poradci i znalci stran a jako patentní zástupci;*
b) navrhováním, prováděním a vedením technických a technicko-hospodářských prací v oboru svého oprávnění; ...“ Výkon profese byl přípustný též formou poměru zaměstnaneckého, resp. společenstvím ve společnostech veřejných a komanditních, a to za podmínek předvídaných tímto návrhem zákona.

Nově bylo navrženo též roztržení „autorisovaných civilních inženýrů“ do jedenácti „odborů“, a to odbor:

- „1. stavební;*
2. kulturní;
3. architektury a pozemních staveb;
4. strojní, lodní, případně strojní a lodní;
5. elektrotechnický;
6. technické chemie a technologie;
7. zemědělský;
8. lesní;
9. měřický;
10. hutní a
11. horní.“

V uvedeném obsáhlém členění oborovém se již do určité míry odráží tendence k vyšší specializaci profesní, související s prudkým nárůstem technologických i sociálně-ekonomických inovací a z toho plynoucích požadavků na speciální znalosti a dovednosti. Zachovávaly nicméně zůstaly tři základní „komplexně“ pojaté obory, a to **stavební, kulturní a architektury a pozemních staveb**.

Součástí oprávnění byla povinnost osvědčovat odpovídající kvalitu poskytovaných služeb a výkonů, to jest vypracovávání projektů, posudků, odborných dozorů souvisejících s prováděním staveb a dalších odborných činností vlastnoručním podpisem a otiskem úřední pečeti se státním znakem – autorizací.

Tomu odpovídala i koncepce oprávnění v jednotlivých oborech.

„1. Úředně autorisovaní civilní inženýři stavební jsou oprávněni:

- a) konati všeliké měřické práce (zaměřování, zápisy výpočty, plány), pokud souvisejí s navrhováním a prováděním technických prací, vyjma ony měřické práce, které jsou spojeny s úpravou pozemkové držby, pak jiné práce zjišťovací a vyměřovací, pokud souvisejí s poradní a znaleckou činností s navrhováním a prováděním technických prací;*
b) sdělovati plány a všeliké návrhy, technické zprávy, výpočty, výkazy hmot a prací, jakožto rozpočty předběžné a podrobné;
c) prováděti technické práce, jejich provádění řídit a provedené práce přejímati (kolaudovati);
d) raditi stranám, zastupovati je před úřady, vykonávati činnost znaleckou pro strany, úřady, soudy, korporace, podávati posudky, prováděti výpočty, a odhady

ve všech odvětvích svého oboru, přezkoušeti a ověřovati příslušné listiny, plány, výkresy a výpočty neb jejich kopie,

vše to stran staveb silničních, mostních, železničních (počítaje v to i lanové a visuté dráhy), tunelových, hlubinných a jednoduchých vodních, s vyloučením úprav pro technické zvelebení půdy; dále stran konstrukcí i celých pozemních staveb, jichž podstatnou částí jsou konstrukce ze železového betonu staticky neurčité nebo složité konstrukce železné, dřevěné i z hmot a systémů dosud nevyzkoušených – vše to vyjma dispozičního a architektonického projektování – jakož i stran podobných staveb a prací, pokud nespádají do oprávnění jiného oboru; pak stran plánů regulačních (upravovacích) – vyjma plánů polohopisných co podkladů k nim a měřických prací spadajících do oprávnění úředně autorisovaného civilního inženýra měřického – za spolupůsobení úředně autorisovaného civilního inženýra pro architekturu a pozemní stavby; potom stran jednoduchých strojních a elektrotechnických zařízení a stran staveb pozemních jen potud, pokud souvisejí přímo se stavbami a pracemi inženýrskými z předu uvedenými a jest jich nezbytně třeba k dokončení vlastních staveb tohoto oboru.

2. Úředně autorisovaní civilní inženýři kulturní jsou oprávněni:

vykonávají činnosti uvedené v bodu 1. písm. a) až d) – stran všelikých staveb vodohospodářských a vodních, zejména splavnění, regulace a hrazení vodotoků a pro využití vodních sil, staveb vodovodních a stokovacích (počítaje v to zařízení k čištění odpadních vod), prací zřidelních a lázeňských, stran veškerých úprav pro technické zvelebení půdy, jako staveb melioračních, prací rekultivačních, prací komasačních a arondačních, vyjma prací souvisejících s úpravou pozemkové držby, pak stran plánů regulačních (upravovacích) – vyjma plánů polohopisných jako podkladů k nim a měřických prací spadajících do oprávnění úředně autorisovaného inženýra měřického – za spolupůsobení úředně autorisovaného civilního inženýra pro architekturu a pozemní stavby; dále stran staveb silničních, hlubinných, jednoduchých mostních staveb, vyjma mosty železniční, pedologické mapování a bonitace pozemků, jakož i stran jiných podobných prací a staveb, pokud nespádají do jiného oboru; stran lanových a vlečkových drah pak, staveb pozemních, staveb a konstrukcí ze železového betonu, tunelových prací i jednoduchých zařízení strojních jen potud, pokud vesměs souvisejí přímo se stavbami a pracemi inženýrskými z předu uvedenými a jest jich nezbytně třeba k dokončení vlastních staveb tohoto oboru.

3. Úředně autorisovaní civilní inženýři pro architekturu a pozemní stavby jsou oprávněni:

vykonávají činnosti uvedené v bodu 1. písm. a) až d) – stran všelikých staveb pozemních, zejména staveb budov a objektů, které vyžadují zvláštního řešení ať již po stránce konstruktivní, architektonické nebo regulační a dispoziční neb vzhledem k historickému okolí, jakož i staveb polohou, rozměrem, účelem nebo architektonickým řešením význačných; stran konstrukcí a pozemních staveb ze železového betonu, konstrukcí staticky neurčitých, složitých konstrukcí železných, dřevěných, nevyzkoušených co do systému hmot; dále stran jinakých

stavebních zařízení a prací, zejména prací do oboru řemesel a koncesovaných živností spadajících a jednoduchých prací inženýrských jiných oborů, pokud souvisejí přímo s pozemními stavbami a pracemi napřed uvedenými a jest jich nezbytně třeba k dokončení vlastních staveb tohoto odboru a stran plánů regulačních (upravovacích) – vyjma plánů polohopisných jako podkladů k nim a měřických prací spadajících do oprávnění úředně autorisovaného civilního inženýra měřického – za součinnosti úředně autorisovaného civilního inženýra stavebního nebo úředně autorisovaného civilního inženýra kulturního, pokud jde o práce v jejich oboru.“

Za speciální zmínku stojí vydání **Sazebníku Inženýrské komory pro ČSR**, jehož podoba, vycházející z rakouských dokumentů, byla například schválena na počátku existence nové republiky, a to ministerstvem veřejných prací podle § 33 vládního nařízení č. 654/1920 Sb.z. a n., ze dne 22. prosince 1920, a to výnosem čj. 0-55/4 ai 1927 ze dne 2. července 1927. Sazebník obsahoval v úvodní I. části Společná ustanovení a uvedení sazeb všeobecných a v následujících částech pak sazby jednotlivých skupin staveb, a to stavby silniční (část II.), mostní (část III.), vodní (část IV.), železniční (část V.) stavby pozemní a práce z oboru architektury (část VI.), stavby meliorační (část VII.), stavby strojů, elektrotechniky a lodních strojů (část VIII.), lesnictví (část IX.), technickou chemii (část X.), zeměměřictví (část XI.) a hornictví a hutnictví (část XII.).

Koncepce sazebníku rozdělovala všeobecné sazby podle času (hodinová, resp. denní honorářová sazba), za ověřování originálů a kopií, za písařské a kresličské práce a poplatky za cestovné. Všeobecné sazby platily tehdy, pokud nebylo možno účtovat výkony podle speciálních částí sazebníku. Pro počítání času nebyly rozhodné pouze výkony bezprostředně potřebné pro „vyhotovení příslušných prací technických, nýbrž dlužno k němu počítati i čas ztrávený různými vyjednáváním, přípravnými pracemi, opatřeními potřebných podkladů, pokud je strana sama bezplatně nedodá...“ a podobně. Obecná ustanovení o sazbách byla podrobně uvedena v části I. oddílu B s velmi podrobným rozpisem jednotlivých určujících položek podle charakteru vykonávaných činností a poskytovaných služeb (pracovní výkony v kanceláři a mimo kancelář, rozmluvy a porady), přičemž tyto sazby byly odlišeny podle rozsahu a charakteru poskytovaných služeb a výkonů; nižší sazby platily pro „... menší návrhy a vedení malých staveb, výběr, koupě a prodej pozemků, staveb a stavebních hmot a strojů a jednoduché odhady, návrhy smluv, zhotovení náčrtů (bez vlastního návrhu díla), zaměřování původního stavu objektů neb území, písemné porady, zadávání prací a dodávek jménem stavebníka, dohledy na provoz a hospodárnost podniků všeho druhu s občasnými návštěvami, roční povšechné prohlídky podniků ..., při nichž jde o hodnotu věci až do 50.000 Kč“, vyšší sazby platily pro „... práce a výkony v pol. I uvedené, při nichž jde o hodnotu věci přes 50.000 Kč, dále za odborné a znalecké posudky, poradní součinnost při projednávání zásadních rozhodnutí o technických pracích, odborná vyšetřování, posouzení prací vyhotovených jinými, technická zastupování, výkony porotců při soutěžích a smírčích soudců, složité

odhady, zejména průmyslových podniků, výkony obtížné, nebo vyžadující zvláštních odborných znalostí, zkušeností a obezřetnosti, nebo rozsáhlého předběžného studia spisů a listin, pak za úkony mimořádného hospodářského významu, a úkony prováděné za poměrů zvláště nepříznivých, zdraví neb život ohrožujících (nebezpečí úrazu, příliš vysoká nebo nízká teplota, elektrická zařízení o vysokém napětí, zředěný nebo zhuštěný aneb znečištěný vzduch ve štolách a šachtách...“.

Zajímavou položkou byla sazba odměny za „ověřování originálů a kopií“ (dnešní terminologií „autorizace dokumentace“); výslovně se tu s odkazem na shora citovaná nařízení z roku 1860 uvádí, že „... mají originály nebo kopie listin, map, plánů, výkresů, výpočtů a pod. ověřené (přezkoušené) úředně autorizovaným civilním technikem, resp. horním inženýrem, před správními, resp. horními úřady takovou platnost, jako by byly vyhotoveny státními stavebními techniky, resp. úředníky horními pod úřední autoritou“.

V části VI. Sazebníku byly uvedeny sazby pro stavby pozemní a práce z oboru architektury, přičemž „... práce (výkony) úředně autorizovaného civilního inženýra-architekta, jež se účtují podle těchto sazeb, musí býti úplné, technicky a umělecky dokonalé, vyhotoveny v úhledné úpravě a podle stavebního programu nebo podmínek určených objednatelem...“ – neboli v krátkosti honorářového předpisu popsány základní povinnosti profesionála vůči profesi a vůči klientovi, tvořící základ deontologických profesních předpisů po dnešek. Po tomto vymezení povinností a práv a rozlišení druhů výkonů a tomu odpovídajících sazeb (A. práce v oboru staveb architektonických a práce dekorativní, B. práce architektonické při úpravě a výstavbě měst – s tím, že jiné inženýrské práce se účtovaly podle ostatních částí sazebníku nebo podle obecných pravidel) stanovoval sazebník pravidla účtování podle druhu stavby, výše stavebního nákladu a druhu a rozsahu práce. „Podle účelu, složitosti programu a bohatosti architektonické výpravy jsou rozděleny veškeré stavby a stavební úpravy na tři třídy, ve čtvrté třídě jsou pak zařazeny větší dekorativní práce, nábytek, vnitřní zařízení, dekorativní řešení stěn a oken, bohaté zahradní architektury, pomníky a jiné.“

Za pozornost v souvislosti se současnou právní úpravou stojí rovněž popis rozsahu a druhu výkonů, a to pro stavby (§ 4) a pro urbanismus (§ 15). V ustanovení § 4 se výslovně uvádí:

„Souborný projekt a jeho uskutečňování obsahuje tyto části a technické výkony:

- 1. Předběžný návrh (t.zv. náčrt), t.j. zhotovení půdorysů, řezů a pohledů, v důležitých případech i perspektivních, projektované stavby, zpravidla v měřítku 1:200, jde-li o rozsáhlé skupiny jednotlivých staveb 1:400, s přibližným výpočtem stavebního nákladu podle zastavěné plochy nebo obestavěného prostoru.*
- 2. Návrh, t.j. zhotovení zadávacích plánů v půdorysech, řezech a pohledech v měřítku 1:100 se zakreslením zvláštních konstrukcí a zařízení, dodaných včas, případně jiným projektantem, včetně navržení všech stavebních úprav, jež tato zařízení vyžadují, s potřebnými statickými výpočty, stavebním řádem vyžadovanými. (Poznámka: Nezbytná spolupráce civ. inženýra-architekta při návrhu těchto zvláštních konstrukcí a zařízení honoruje se podle § 8 odst. 2).*

3. *Rozpočet, t.j. podrobný a přesný výpočet dodávek a prací s hmotami podle skutečného stavu staveniště, podle jakosti a únosnosti půdy aneb podle zaměření starého stavu, vyplněný běžnými místními cenami, případně s popisem jednotlivých prací zadání, žádá-li o něj stavebník zvlášť.*
4. *Prováděcí plány a podrobné výkresy k jednotlivým pracím potřebné, ať již konstruktivní či umělecké, kterých je třeba pro přesné znázornění stavebních a řemeslných prací a k jich přesným objednávkám, vypracované ve vhodném (větším) měřítku, zpravidla 1:50 až 1:1.*
5. *Vedení stavby, t.j. vypracování podmínek zadávacích, všeobecných a zvláštních podmínek pro jednotlivé dodávky a práce, zhotovení výkazů s podrobným popisem jednotlivých prací a nákrešů pro objednávky, dozor nad řádným prováděním prací a dodávek podle smluvních podmínek, vedení stavebního deníku, technické a početní přezkoušení splátkových výkazů a všeliká ústní a písemná jednání s úřady a osobami třetími, vyjímajíc spory soudní, při nichž činnost úředně autorizovaného civilního inženýra-architekta honoruje se podle sazeb všeobecných. Dozor předpokládá se občasný. Pokud jde o stavby mimo bydliště úředně autorizovaného civilního inženýra-architekta, účtují se vedle odměny stanovené podle § 6 pol. 5 ještě cestovné a poplatky vzdálenostní podle sazeb všeobecných I. pol. 8. Při stavbách větších a takových, kde kromě tohoto občasného osobního dozoru civilního inženýra-architekta stavebník přeje si stále podrobné prohlídky, hradí stavebník náklad na příslušnou dozorčí sílu a kancelář zvlášť.*
6. *Kolaudace (přehledka účtů), t.j. zjištění, zda-li dodávky a práce byly provedeny způsobem předepsaným, dále prozkoumání a úprava všech závěrečných účtů za práce a dodávky po stránce technické a početní na podkladě záznamů stavebního deníku, účtovacích plánů a výměr, zjištěných na místě.“*

Poněkud více odchylek od současnosti lze zaznamenat v případě „práce (výkonů) architektonických při úpravě a výstavbě měst“, tedy v tom, co bychom dnes označili jako urbanismus, popřípadě (územní/prostorové) plánování. Výkony nejsou popsány obdobnou formou jako v případě staveb, nýbrž jsou rozlišeny podle tříd, jimž jsou poté přiřazeny tomu odpovídající úkony.

„I. třída: Úprava větších oblastí, rozšiřování měst, jež se skládá:

- a) *obhlídka území, třeba-li spolupráce při sestavení programu s informací a prostudováním příslušných podkladů a provedení povšechného ideového náčrtu v měřítku 1:50.000 – 1:10.000, v němž jsou vyznačeny vztahy upravované oblasti k okolí se šetřením potřeb místních a celostátních s vyznačením spojení silničního a železničního s případnými rekonstrukcemi, s úpravou vodotoků a s určením možnosti a povšechného způsobu zastavitelnosti;*
- b) *ze základního (generálního, povšechného) plánu upravovacího v měřítku katastrálním aneb dle potřeby v měřítku 1:5.000 až 1:2.000 obsahujícího v podstatě vše, co uvedeno v bodu c) pro návrh, avšak bez podrobných studií zastavovacího způsobu;*

c) z *podrobného upravovacího plánu v měřítku 1:1.440 – 1:720 (podle rozlohy upravované oblasti), v němž vyznačeny jsou různé druhy dopravních spojení a prostranství i jejich úprava, jakož i poloha veřejných budov s vyřešením okolí. Doplnkem plánu jsou podrobná studia způsobu zastavovacího a úpravy hlavních ulic i s omezením výškovým, avšak bez návrhu parcelace.*

II. třída: Úprava menších oblastí samostatných (kolonií, zahradních měst, zahradních předměstí atd.), jež se skládá:

- a) *z obhlídky území, třeba-li spolupráce při sestavení programu s informací a prostudováním příslušných dokladů;*
- b) *ze základního (generálního, povšechného) plánu upravovacího v měřítku 1:2.880 – 1:1.440, obsahujícího vše jak u I. třídy sub b) vyznačeno;*
- c) *z podrobného plánu upravovacího v měřítku 1:1.440 – 1:500, obsahujícího vše jak u I. třídy sub c) vyznačeno, doplněné návrhem podrobné parcelace;*
- d) *umělecký dozor nad provedením návrhu.*

„III. třída: Úprava částí stávajících měst (oblasti omezené průlomy, úpravy jednotlivých dopravních spojení a prostranství, skupiny budov atd.), jež se skládá:

- a) *z obhlídky území, třeba-li spolupráce při sestavení programu s informací a prostudováním příslušných dokladů a hospodářských poměrů s případnou prohlídkou stávajících budov;*
- b) *z náčrtku 1:1.000 – 1:1.500, vše jak u II. třídy sub b);*
- c) *z návrhu 1:720 – 1:200 s nutným pohledovým, řezovým a perspektivním řešením (vyjímajíce vlastní návrhy budov).“*

Požadavky na profesi a profesní výkony se pochopitelně v současnosti z řady příčin od popsaného stavu liší. Právní prostředí je nesrovnatelně složitější, v mnoha ohledech se podmínky pro stavby i pro území zkomplikovaly, vzrostly nároky na životní standardy na straně jedné a požadavky na ochranu kulturního, přírodního a krajinného prostředí na straně druhé – a tyto požadavky a nároky nemohly zůstat bez profesní odpovědi a proměny profesních standardů. Stalo se tomu tak na celém světě, jak popisujeme dále. Mimo jiné i z těchto důvodů procházela profese civilního inženýra obecně a architekta zvláště složitými vývojovými peripetemi nejen po celou historii, ale především ve druhé polovině 20. století, v souvislosti s postupující globalizací, s unifikací materiálů, konstrukcí, s postupem vyvolaným prudkým technologickým vývojem neseným pronikáním zcela nových a v mnohém revolučních inovací technologických, s přímými dopady a důsledky pro sociální prostředí. Mnohé z těchto zápasů se však odehrávaly po dobu téměř půl století bez činné a efektivní účasti českých inženýrů a architektů.

Rozvoj profesí a profesních samospráv byl totiž násilně a zločinně ukončen s nástupem totality, resp. jen nedlouho po něm, a to v roce 1951 v souvislosti s rozsáhlým procesem znárodnování ve stavebnictví založeným zákonem č. 121/1948 Sb.,

o znárodnění ve stavebnictví, jehož úplné znění bylo vydáno – jistě nikoliv náhodou právě tehdy – ve Sbírce zákonů pod č. 50/1951 Sb. vyhláškou ministra stavebního průmyslu.

Zák. č. 61/1951 Sb. ze dne 11. července 1951, jímž se zrušují oprávnění civilních techniků a inženýrské komory, dopadal tvrdě nejen do profesní samosprávy, ale i do profesního života jednotlivých autorizovaných osob, jak o tom svědčí znění už § 1 tohoto zákona:

„Oprávnění civilních inženýrů, civilních geometrů a úředně autorisovaných horních inženýrů (dále jen „civilní technické“) se zrušují dnem 31. prosince 1951. Po 31. říjnu 1951/sic!/ nesmějí civilní technické přijímat nové práce.“

Civilní technické byli povinni odevzdat do 31. ledna 1952 svou úřední pečeti a své (na svůj náklad rozříděné) a uspořádané archivy. Zároveň byli povinni do 29. února 1952 odevzdat stroje, přístroje a pomůcky, které sloužily k výkonu jejich povolání. Byly tím zničeny nejen lidské životy a profesní osudy, ale také obrovské množství práce vykonané profesionály za dlouhá desetiletí.

Podle § 5 tohoto zákona byly ke dni 31. prosince 1951 zrušeny Inženýrská komora v Praze a Inženýrská komora v Bratislavě; jejich práva a závazky přešly na stát, který tím získal nad celou touto oblastí svrchovaný a totální dohled. Naprosto svévolný přístup pak dokládá i znění derogujícího ustanovení § 7: *„zrušují se všechny předpisy, které odporují ustanovením tohoto zákona“*, přičemž toto posouzení bylo opět v rukách státu. Vzhledem k ovládnutí školství i následného profesního života se ze společnosti na dlouhá desetiletí (do roku 1990) systém profesní (personální) samosprávy vytratil. Zachována zůstala toliko komora advokátní, avšak nikoliv jako svobodný profesní samosprávný orgán, nýbrž jako součást státem řízeného systému organizace justice a prokuratury. Nicméně alespoň v právní profesi zůstalo zachováno, byť ve značně devastované podobě, profesní označení „komora“ jakožto orgán sdružující osoby oprávněné k výkonu povolání.

Pokusy o zrušení nebo omezení profesní samosprávy však – kupodivu – neustaly ani v průběhu 90. let, byť (snad či možná) z jiných ideových pozic. Nejsilněji pak v letech 1993 až 1995; v těchto letech byly opakovaně učiněny vládní pokusy buď profesní samosprávy jakožto projev strukturované občanské společnosti zcela eliminovat jejich zrušením, nebo vytvořit pro všechny komory jednotnou právní úpravu a dosáhnout obdobného cíle, jenom jinou cestou. Přestože součástí volebního programu tehdejší nejvýznamnější politické síly (ODS) z 30. března 1992 bylo v části „Právní stát“ výslovně uvedeno, že: *„V řadě oborů chceme část státní správy přenést na samosprávné profesní korporace, komory, zřízené zákonem jako veřejnoprávní subjekt. Státu v takových případech zůstane pouze dohlédací funkce,“* jen o rok a půl později byly proslulým usnesením vlády č. 333 přijaty v červnu 1994 „Teze k problematice sdružování v komorách“¹⁹⁾, na jejichž základě měly být podstatně okleštěny pravomoci profesních komor ve prospěch a k posílení státu. Přesto se i v tomto usnesení ještě uvádělo, že *„stávající profesní komory se nebudou rušit ... i nadále zůstanou subjekty veřejného práva se zákonem stanovenou strukturou vnitřních orgánů a pravidly jejich výstavby“*. V uvedeném duchu byly připraveny

dva zákony, které měly být předloženy k projednání dolní komoře počátkem roku 1995. Přestože „pravicová“ (alespoň opakovaně deklarováno) vláda, jíž se dostávalo od představitelů tehdejších svobodných povolání setrvalé a intenzivní (středo)stavovské podpory, nakonec dospěla počátkem roku – 8. března 1995 – pod bodem 5. jednacího programu k závěru, kterým oba návrhy zamítla: „*Vláda projednala návrh předložený ministrem hospodářství a uložila ministru hospodářství vypracovat nový návrh zákona podle zadání vlády, který by obsahoval zejména úplnou liberalizaci výkonu povolání a činností architektů, urbanistů a dalších podobných povolání s tím, že jejich výkon bude zařazen pod režim zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) a dále bude upravovat možnost transformace České komory architektů a České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě na formu občanského sdružení,*“ a to s odůvodněním předsedy vlády publikovaném v tehdejší tisku: „... v obou případech vláda řekla, že chce rušit zákony, které ruší komory jako zvláštní instituce.“²⁰⁾ Proti tomu se zvedla vlna odporu nejen všech profesních komor, ale i širší občanské společnosti. Česká komora architektů připravila dne 10. března 1995 prohlášení k postupu vlády, k němuž se bezprostředně připojilo dalších osm a následně všech jedenáct profesních komor. V prohlášení komory připomněly, že poslední akt, kterým byly v minulosti rušeny, byl vydán v roce 1951 komunistickým totalitním režimem. Do jisté míry je příznačné, že ve stejné době se tato pravicová vláda zcela podrobila tlaku levicových zaměstnaneckých odborů (železničářů). A snad ještě příznačnější pro tuto dobu je skutečnost, že jen o málo později (v pátek 28. listopadu 1997) předstoupili před novináře vlivní členové ODS Jan Ruml a Ivan Pilip se zásadními výhradami k neprůhlednému hospodaření vedení ODS a s požadavkem, aby předseda ODS odstoupil jak z vedení ODS, tak i z předsednictví vlády, pokud svá pochybení nevysvětlí – což vedlo k rozpadu vlády i rozdělení ODS a vzniku Unie svobody. Od té doby se již situace do značné míry ustálila a z větší části přiblížila obvyklým demokratickým pravidlům veřejné správy, k jejichž formování významně přispěly i nálezy Ústavního soudu, jak se o nich zmiňujeme v části druhé tohoto komentáře,²¹⁾ jakož i postupné dosahování nejméně evropských, resp. euroatlantických profesních standardů a postupné aktivní začleňování tuzemských profesních komor do evropských a celosvětových profesních sdružení, které činí svévolná politická rozhodnutí přece jen méně uskutečnitelnými, pokud se ovšem tato společnost nechce marginalizovat.

Timothy Snyder, znalec evropských a specificky východoevropských zemí a jejich vývoje pod dvěma totalitami, na toto téma pod dojmem současného politického vývoje v Evropě a ve světě připomíná: „*Instituce nám pomáhají zachovat slušnost – a zároveň potřebují, abychom my pomohli jim. Mluvit o našich institucích máš právo jen tehdy, pokud jednáš v jejich zájmu. Instituce se neubrání samy od sebe. Pokud se jim nedostává soustavné ochrany, zhroutí se jedna po druhé.*“ A jen o něco dále zdůrazňuje také mimořádnou roli profesní etiky – základu skutečně zodpovědné profesní praxe i rozvoje profesního společenství: „*Jestliže začnou političtí předáci dávat negativní příklad, je o to důležitější zachovávat profesní věrnost náležitým postupům. Právní stát se obvykle nedá rozvrátit bez právníků, monstrprocesy se nedají*

pořádat bez soudců. ... Jednotlivé profese si mohou zformulovat vlastní zásady etického jednání, zaplňující mezeru, která zeje mezi osamělým jedincem a odtážitou vládou. Jestliže se příslušníci určité profese chápou jako skupina se společnými zájmy, která je vázána permanentně platnými normami a pravidly, může jim to vlít sebevědomí, a dokonce poskytnout i určitou míru moci. ... Pokud ale příslušníci dané profese nechají etiku oboru splynout s momentálními emocemi, může se snadno stát, že se začnou vyjadřovat a jednat způsobem, který by do té doby považovali za nepředstavitelný. ^{“22)} Tato obhajoba profesních institucí i profesní etiky je nikdy nekončícím úsilím o zachovávání a rozvoj demokratických principů, kterým by se ovšem ani komory neměly zpronevěřovat!

Vedle takto koncipovaného modelu výkonu profese civilními inženýry pro stavby, architekturu a pozemní stavby (v rozsahu odpovídajícím víceméně výkonu svobodných povolání, které nejsou živnostmi), byl konstituován liberální model živnostenského podnikání císařským patentem č. 227/1859 Ř.z., ze dne 20. prosince 1859, jímž se vydává řád živnostenský, mající platnost od 1. května 1860, který byl rozsáhleji „organizačně“ novelizován v roce 1896 a zejména v roce 1907, třídící živnosti na svobodné, řemeslné a koncesované, přičemž většina profesních činností souvisejících s výstavbou byla zařazena mezi činnosti řemeslné (to jest činnosti, při nichž jde o „zručnosti, které vyžadují vzdělání v živnosti vyučením a delším zaměstnáním“ – například dlaždiči, štukatéři, pokrývači, natěrači a lakýrníci, truhláři, kamnáři, klempíři a další), popřípadě koncesované, mezi nimiž nejvýznamnější z hlediska výstavby byla nepochybně koncesovaná živnost XII – koncese stavitelská, mistra zednického, mistra tesařského, mistra kamenického a mistra studnařského, XIII – koncese kominická, XXIII – koncese instalatérská (zřizování plynovodů a vodovodů) anebo XXXII – koncese elektrotechnická.

Součástí císařského patentu bylo ustanovení čl. V, vylučující některé vybrané profese z režimu živnostenského řádu. Vedle některých specifických zaměstnání byla z tohoto režimu vyloučena především svobodná, resp. nezávislá povolání:

„b) hornictví a báňská zařízení dle práva horního závislá na povolení horního úřadu,
c) činnost literární, právo spisovatelů ku vlastnímu nákladu a provozování krásných umění,
.....

f) obchody advokátů, notářů a dohodců obchodních (sensálů směnečných, sensálů zboží a sensálů lodních, agentů bursovních, **inženýrů**) a jiných osob, kteréž úřadem pro jistá jednání zvláště jsou ustanoveny a v povinnost vzaty; pak všeliké podniky ke zprostředkování jednání soukromých, kteráž nejsou rázu obchodního;

g) provozování lékařství (lékaři, ranhojiči, zubní a oční lékaři, pomocníci při porodu a lékařské porodní asistentky atd.), podniky léčebných ústavů všeho druhu, počítajíc v ně i porodnice, ústavy pro choromyslné, lázně a ústavy na léčení pitím; lékárnictví, zvěrolékařství, počítajíc v to i nunvářství (kleštění dobytka)....“

K ustanovení o inženýrech byla v souvislosti s novelou tohoto císařského patentu v roce 1896 redakcí říšského zákoníku speciálně připojena poznámka pod čarou: „*Poněvadž povolání civilního inženýra nepodléhá řádu živnostenskému, není civilní inženýr živnostníkem a nepodléhá ve sporných věcech s dělnictvem soudu živnostenskému. Zákon ze dne 27. listopadu 1896 č. 218 ř.z. o živnostenských soudech určuje v § 1: „K vyřizování živnostenských právních rozepří mezi živnostenskými podnikateli a dělníky, pak mezi dělníky téhož závodu mezi sebou, zřízeny bud’tež soudy živnostenské. V takových případech je příslušný soud řádný.“*“

Podmínkou získání živnostenského oprávnění pro živnost řemeslnou a koncesovanou byl průkaz odborné způsobilosti podaný (zpravidla) výučním listem, resp. listem za vyučenou a dokladem o profesní praxi se stanovením minimální doby trvání, u řemeslných živností alespoň tříleté, v koncesovaných živnostech až šestileté, a to v zaměstnání tovaryšském (pomocnickém) nebo v postavení továrního dělníka, k čemuž se dále vztahovala celá řada dalších dílčích podmínek, mezi nimiž významnou roli hrála (zejména v případech koncesí) „**zkouška mistrovská**“, kterou bylo nutno složit před orgány státu nebo zřízeného společenstva či jednoty společenstev. Nejprísnější parametry musel v oboru výstavby splňovat žadatel o **koncesi stavitelskou**, neboť tato koncese ho opravňovala „... *pozemní stavby a jiné příbuzné stavby spojením prací rozličných stavebních činností řídití a svým vlastním pomocným personálem prováděti*“. Průkaz (odborné) způsobilosti musel být podán odchodným vysvědčením některé příslušné odborné školy s praktickým vyučováním v dílnách, na níž doba studia trvala nejméně tři roky, výučním listem v příslušném oboru nebo zaměstnáním o dvě léta delším než v případě vyučení. Pokud byli žadatelé absolventy stavitelských, nebo dokonce inženýrských veřejných škol s prospěchem alespoň dobrým, postačoval jako průkaz způsobilosti náhradou vyučení přiměřeně kratší čas 6 měsíců, resp. jednoho roku. Obdobně byla odlišena podle kvality vzdělání a rozsahu předpokládané kompetence délka profesní praxe, která v případě stavitelských a zednických mistrů byla nejméně šestiletá, přičemž nejméně dva roky z toho jako polír nebo dílovedoucí, přičemž se tyto lhůty opět krátily u absolventů veřejných středních nebo vysokých odborných škol. Jak uvedeno výše, nedílnou podmínkou udělení živnostenského oprávnění pro koncesovanou živnost bylo složení odborné zkoušky, přičemž opět platilo pro absolventy veřejných odborných škol, že jimi dosaženým vzděláním mohla být zcela nebo zčásti nahrazena (za vzdělání odpovídající standardu tuzemskému mohlo být uznáno též vzdělání zahraniční). Tyto skutečnosti uvádíme proto, že v koncepci zákona o výkonu profese z počátku 90. let minulého století našel i tento model svůj odraz, právě tak jako celkové pojetí živnostenských oprávnění (byť jinak souhrnně nazvaných a roztržiděných), a to zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jehož nomenklaturu tvoří živnosti ohlašovací (řemeslné, vázané a volné) a živnosti koncesované.²³⁾

1.4 PRÁVNÍ SOUVISLOSTI VÝKONU PROFESE SE STAVEBNÍM PRÁVEM; VYBRANÉ ČINNOSTI VE VÝSTAVBĚ (PLÁNOVÁNÍ ÚZEMÍ A PROJEKTOVÁNÍ STAVEB, PROVÁDĚNÍ STAVEB)

Z hlediska odborné povahy výkonu těchto činností se v souladu se stavebním zákonem vybranými činnosti ve výstavbě rozumí takové činnosti, jejichž výsledek ovlivňuje ochranu veřejných zájmů ve výstavbě a které mohou vykonávat pouze fyzické osoby, které získaly oprávnění k výkonu těchto činností podle zvláštního předpisu. Právnícké osoby mohou vykonávat vybrané činnosti ve výstavbě, jen pokud zabezpečí jejich výkon pouze výše uvedenými osobami. Rozumí se jimi tedy především činnosti přímo související s veřejnoprávním projednáváním dokumentací a výkonů určených pro územní plánování a dokumentaci a výkonů pro projektování staveb, resp. souvisejících s prováděním staveb.

Smysl udílení autorizací fyzickým osobám velmi dobře vystihuje ustanovení § 99 odst. 1 zákona o požární ochraně:

„Autorizovaný inženýr nebo technik, kterému byla udělena autorizace pro požární bezpečnost staveb (dále jen ‚autorizovaná osoba‘), je při realizaci technických podmínek požární ochrany staveb stanovených prováděcím právním předpisem vydaným podle § 24 odst. 3 oprávněn použít postup odlišný od postupu, který stanoví česká technická norma nebo jiný technický dokument upravující podmínky požární ochrany. Při použití takového postupu však musí autorizovaná osoba dosáhnout alespoň stejného výsledku, kterého by dosáhla při postupu podle prováděcího právního předpisu vydaného podle § 24 odst. 3.“⁽²⁴⁾

Výměr těchto činností, arci s ohledem na tehdy existující právní prostředí centrálně plánovaného hospodářství a socialistického pojetí vlastnictví a osobní odpovědnosti za výkon profese, podával zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) v ustanovení § 43 an. Tato koncepce ovšem vycházela z centrálně řízeného plánovacího hospodářského systému. Oprávněnými nebyly fyzické osoby, nýbrž socialistické organizace. V závěrečné fázi jeho existence, ve druhé polovině 80. let, byl již tento systém postupně oslabován a nahledáván vydáváním průkazů zvláštní způsobilosti jednotlivým fyzickým osobám:

„§ 43

Oprávnění k projektové činnosti

(1) *Projektovou činnost může vykonávat organizace jen na základě a v rozsahu uděleného oprávnění. Oprávnění udělují podřízeným organizacím ústřední orgány státní správy, krajské národní výbory, národní výbor hlavního města Prahy a Národní výbor hlavního města Slovenské republiky Bratislavy.*

(2) *Organizacím, které nejsou podřízeny orgánům uvedeným v odstavci 1, udělují oprávnění k projektové činnosti ministerstva výstavby a techniky republik, a jde-li o organizaci v působnosti federace, federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj.*

(3) *Občan může vykonávat projektovou činnost jen na základě příkazu zvláštní způsobilosti.*

§ 44

Oprávnění k provádění staveb

(1) *Stavbu a její změnu může provádět jen právnická osoba nebo fyzická osoba oprávněná k provádění stavebních nebo montážních prací jako předmětu své činnosti podle zvláštních předpisů²⁾.*

(2) *Jednoduché stavby a jejich změny, s výjimkou staveb uvedených v § 139b odst. 5 písm. b), c) a d), včetně jejich změn, může stavebník provádět sám pro sebe svépomocí, jestliže zabezpečí odborné vedení jejich realizace oprávněnou osobou [§ 46a odst. 1, odst. 3 písm. b)].*

(3) *Jednoduché stavby uvedené v § 139b odst. 5 písm. b), c) a d), drobné stavby, změny těchto staveb a udržovací práce na stavbě může stavebník provádět sám pro sebe svépomocí, jestliže zabezpečí odborný dozor nad prováděním stavby osobou, která má odborné vysokoškolské nebo středoškolské vzdělání stavebního nebo architektonického směru a alespoň tři roky praxe v oboru (dále jen „kvalifikovaná osoba“), pokud sám není odborně způsobilý dozor provádět.“²⁵⁾*

V souvislosti s návratem k demokratickým právním a politickým poměrům a obnovou standardních poměrů výkonu profese vyvstala potřeba novelizace shora uvedených ustanovení. Stalo se tak zákonem č. 262/1992 Sb., již bylo do stávající právní úpravy implementováno ustanovení § 46a, které bylo následně novelou provedenou zákonem č. 82/1998 Sb. doplněno o ustanovení § 46b:

„§ 46a

Vybrané činnosti ve výstavbě

(1) *Vybrané činnosti, jejichž výsledek ovlivňuje ochranu veřejných zájmů ve výstavbě (dále jen „vybrané činnosti ve výstavbě“), mohou vykonávat pouze fyzické osoby, které získaly oprávnění k výkonu těchto činností podle zvláštního předpisu^{2a)}.*

(2) *Právnické osoby mohou vykonávat vybrané činnosti ve výstavbě, jen pokud zabezpečí jejich výkon osobami uvedenými v odstavci 1.*

(3) *Za vybrané činnosti se pro účely tohoto zákona považují*

- a) *projektová činnost, kterou se rozumí zpracování územně plánovací dokumentace a dále zpracování dokumentace staveb pro vydání územního rozhodnutí a stavebního povolení, včetně statických a dynamických výpočtů konstrukcí staveb. S výjimkou staveb pro bydlení, staveb podzemních, opěrných zdí a změn těchto staveb, se za vybrané činnosti nepovažuje zpracování dokumentace drobných staveb a jednoduchých staveb a jejich změn; dokumentaci těchto staveb zpracovává kvalifikovaná osoba,*
 - b) *vedení realizace staveb, s výjimkou vedení realizace jednoduchých staveb uvedených v § 139b odst. 5 písm. b), c) a d), drobných staveb a změn těchto staveb.*
- (4) *Osoby, jejichž odborná způsobilost byla ověřena^{2a)}, jsou povinny při své odborné činnosti chránit veřejné zájmy.*

§ 46b

(1) *Osoba vykonávající činnost uvedenou v § 46a odst. 3 písm. a) (dále jen „projektant“) odpovídá za správnost, úplnost a proveditelnost zpracované projektové dokumentace. Statický výpočet musí být zpracován v takové formě, aby byl kontrolovatelný. Projektant odpovídá za správnost a úplnost zpracování konceptu a návrhu územně plánovací dokumentace. Projektant je povinen přizvat ke zpracování dílčích částí projektové dokumentace další oprávněné projektanty s příslušnou specializací, není-li způsobilý některou část projektové dokumentace zpracovat sám.*

(2) *Osoba, která vede realizaci stavby je v rozsahu předmětu svého podnikání (činnosti) odpovědná za řádné provedení prací v souladu s dokumentací ověřenou stavebním úřadem ve stavebním řízení, za dodržení podmínek stavebního povolení, povinností k ochraně života a zdraví osob a bezpečnosti práce vyplývajících z ostatních právních předpisů. Nemá-li osoba, která vede realizaci stavby, pro jednotlivé druhy prací odbornou způsobilost v příslušném oboru, je povinna přizvat jinou odborně způsobilou osobu^{2a)}.“*

Oběma ustanoveními byl vytvořen základní právní rámec pro výkon profese, který byl podrobněji proveden souběžně s novelou stavebního zákona z roku 1992 schváleným zákonem č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Současnou právní úpravou, na niž tento zákon o výkonu profese navazuje a kterou provádí, je ustanovení § 158 až 160 (v souběhu s některými dalšími ustanoveními, například § 24, § 104, § 143 až 151, § 153, § 174) zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, vymezujících vybrané činnosti ve výstavbě a základní náležitosti jejich výkonu. Ve výše uvedeném smyslu je povinností autorizované osoby uplatňovat právní předpisy, na nichž je založen výkon autorizovaných činností, především v zájmu vlastníka (zákazníka) a s respektem k veřejnému zájmu při zachovávaní etiky profese. Současné platné (novelizované) znění odráží již dlouhodobější existenci zákona o výkonu povolání. Podrobněji se věnujeme tomuto tématu v části druhé tohoto komentáře.

Stavebním zákonem byly samostatně definovány některé pojmy dříve uvedené v citovaných ustanoveních. Jedná se především o pojem pořizovatel, stavební podnikatel, stavebník a stavební dozor (§ 2 odst. 2 stavebního zákona):

- „– **pořizovatelem** příslušný obecní úřad, krajský úřad, Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „ministerstvo“) nebo Ministerstvo obrany, který pořizuje územně plánovací podklady, územně plánovací dokumentaci, vymezení zastavěného území nebo politiku územního rozvoje,
- **stavebním podnikatelem** osoba oprávněná k provádění stavebních nebo montážních prací jako předmětu své činnosti podle zvláštních právních předpisů,²⁾
 - **stavebníkem** osoba, která pro sebe žádá vydání stavebního povolení nebo ohlašuje provedení stavby, terénní úpravy nebo zařízení, jakož i její právní nástupce, a dále osoba, která stavbu, terénní úpravu nebo zařízení provádí, pokud nejde o stavebního podnikatele realizujícího stavbu v rámci své podnikatelské činnosti; stavebníkem se rozumí též investor a objednatel stavby,
 - **stavebním dozorem** odborný dozor nad prováděním stavby svépomocí vykonávaný osobou, která má vysokoškolské vzdělání stavebního nebo architektonického směru nebo střední vzdělání stavebního směru s maturitní zkouškou a alespoň 3 roky praxe při provádění staveb“.

Proti veškeré logice uspořádání stavebního zákona není pojem „projektant“ jakožto zcela základní pojem, jímž se rozumí obecný termín pro zpracovatele dokumentace pro územní plánování, resp. dokumentace pro stavby, vymezen v tomto ustanovení, nýbrž je uveden toliko legislativní zkratkou až v ustanovení § 22 odst. 4 stavebního zákona, které se ovšem týká veřejného projednávání územně plánovací dokumentace:

„(4) Pořizovatel vždy při veřejném projednání zajistí ve spolupráci s fyzickou osobou oprávněnou podle zvláštního právního předpisu k projektové činnosti ve výstavbě¹⁴⁾ (dále jen „projektant“) výklad územně plánovací dokumentace.“

Ačkoliv je v souvislosti s obecným právním rámcem pro výstavbu vymezen pojem „stavebního dozoru“ [mimochodem sporně, neboť tento pojem užívá stavební zákon ve dvou zcela rozdílných smyslech a významech (ustanovení § 2 odst. 2 písm. d) oproti ustanovení § 132 stavebního zákona], postrádá tento zákon odpovídající vymezení standardního „dozoru autorského“, jímž se rozumí „průběžně vykonávaný odborný dozor projektanta nebo hlavního projektanta, popřípadě osoby jím pověřené, nad souladem prováděné stavby s ověřenou projektovou dokumentací“. Autorský dozor je velmi specifická forma dohledu nad prováděním stavby – je-li v zákonu nutno specifikovat dohled nad prováděním jednoduché stavby (stavební dozor), pak je naprosto absurdní, že autorský dozor (při rozsahu odpovědnosti projektantů) uveden v pojmech není – tento návrh souvisí též se základním koncepčním východiskem, kterým je přesné vymezení konkrétní odpovědnosti jednotlivých účastníků procesu výstavby; s pojmem autorský dozor by mělo být ustanovení § 158 uvedeno do souladu. Zpřesnění textu považujeme za mimořádně důležité

s ohledem vymezení osobní odpovědnosti v § 159 a s přihlédnutím k požadavkům na skutečně účinnou kontrolu stavebních činností. „Fakultativnost“ autorského dozoru (v dosavadním § 157 odst. 2 stavebního zákona) navozuje dojem, že i odpovědnost projektanta je toliko fakultativní, je-li přípustné, aby stavba, za niž jinak odpovídá dle § 159 odst. 2, mohla být prováděna bez projektantova vědomí a účasti. Důsledky této koncepce mají občas tragické následky (Praha 1, Soukenická 25 – zřícení nesprávně vedené a dozorované stavby s úmrtím čtyř osob). Autorský dozor není dohled pouze nad dodržením estetických standardů, nýbrž a zejména nad kvalitativními parametry celkové koncepce a řešení stavby – včetně její bezpečnosti.

V opakovaných stanoviscích resortně odpovědného ministerstva pro místní rozvoj se opakuje argumentace, že pojem autorského dozoru je vymezen v zákonu o výkonu povolání. Autorský dozor ovšem v tomto zákonu definován není a ani to tomuto zákonu – s ohledem na koncepci, přijatou pro stavební zákonodárství v souvislosti s novelou zák. č. 50/1976 Sb. zákonem č. 262/1992 Sb., kterou nová právní úprava celé přejala – nepřísluší. Odkazovaná ustanovení zákona o výkonu profese (to jest § 17 a § 18) pouze popisují profesní kompetenci, nikoli však uspořádání výkonů podle fází, neboť to plyne z obecné právní úpravy, a to ze stavebního zákona, který definuje „vybrané činnosti ve výstavbě“. Zák. č. 360/1992 Sb. proto nedefinuje ani dokumentaci k územnímu řízení, ke stavebnímu řízení, k provedení stavby, dokumentaci skutečného provedení stavby – a tudíž ani „autorský dozor“. Smysl autorského dozoru je sledovat z pozice poučené profesní osoby odpovídající za projekt stavby a její kvalitu po realizaci (§ 159 odst. 2 stavebního zákona) soulad prováděné stavby s projektem, to jest nést vskutku účinně svoji osobní odpovědnost za stavbu. Tím se nenahrazují jiné odpovědnosti, zejména odpovědnost stavebníka, odpovědnost stavbyvedoucího či koordinátora bezpečnosti práce – a ani stavebního úřadu; tyto odpovědnosti jsou vzájemně nepřenosné. Výkon autorského dozoru pak velmi úzce souvisí s kontrolními prohlídkami stavby, jedním z mála skutečných přínosů nového stavebního zákona. Není-li osobě odpovídající za projekt umožněno sledovat z této pozice vývoj prováděné stavby a případně tento vývoj korigovat a předcházet tak budoucím škodám, je to popření celé koncepce osobní odpovědnosti.

Zvláštním případem kontrolních činností prováděných projektantem jakožto autorem dokumentace je autorský dohled, jímž se rozumí v souladu s ustanovením § 11 odst. 3 autorského zákona, dohled autora nad užíváním díla jinou osobou, zejména nad případnými zásahy do autorského díla. V případě autorského díla urbanistického a architektonického se jím rozumí zásah do dokumentace jakožto dokumentace plánovací nebo (projektové) dokumentace stavby. Podrobněji se otázkám ochrany práv k duševnímu vlastnictví a případnými zásahy do těchto nehmotných práv zabýváme v části čtvrté tohoto komentáře.

1.4.1 Systematika plánování území – základní členění územně plánovacích podkladů a dokumentace

S výkonem profese jsou od samých počátků jejich existence a formování spjaty tematicky jak jednotlivé stavby a jejich části (materiály a konstrukce), tak jejich soubory postupně utvářející ucelené struktury osídlení zemědělských a posléze městských. V současnosti se jedná o plánování výstavby od venkovského a městského osídlení a krajiny až k plánování větších územních celků – regionů, států. Mimořádná složitost vztahů vznikajících v současném světě, ve kterém žijeme, neumožňuje obvykle prosazování určitých dílčích soukromých zájmů jednotlivců nebo skupin a prosazování společných zájmů veřejných bez dosažení alespoň základní vzájemné dohody, přičemž při utváření [to jest („funkčního“) využívání a („prostorového“) uspořádání] dochází pravidelně jednak ke střetu zájmů soukromých navzájem, jednak ke střetu zájmů soukromých se zájmy veřejnými a ke střetům zájmů veřejných navzájem, jednak mezi právy a zájmy chráněnými institutem péče o kulturní a přírodní a krajinné bohatství nebo péče o zdravé životní podmínky a veřejné zdraví. Smyslem a účelem územního plánování je zabývat se především právě těmito **rozhraními – rozmezími**, vymezovat podrobněji podmínky, které jsou pro uspořádání a využívání území určující.

Potřeba rozmanitosti nástrojů správy území (zejména plánovacích a rozhodovacích správních procedur) je dána technickými možnostmi současného člověka na jedné straně (ochrana řady veřejných zájmů) a ochranou práv všech, jichž se stavění dotýká, na straně druhé (výraz demokracie společnosti). Územní plánování a předpisy stavebního práva tak vytváří páteř veřejné správy území pro širokou škálu aktivit: pro péči o život a zdraví člověka (hygiena prostředí), pro péči o živou přírodu (ochrana přírody a krajiny, ochrana životního prostředí, ochrana zemědělského půdního fondu a pozemků určených k plnění funkcí lesa, ochrana vod, ovzduší), pro péči o kulturní bohatství (zejména architektonicko-urbanistická kvalita území a památková péče), pro péči o technické zázemí (infrastruktura dopravní inženýrské sítě, protipožární ochrana a podobně), neboť územně plánovací dokumentace je základním a rozhodujícím právním nástrojem pro vyjádření závazné dohody dosažené pospolitostí obývací a spravující určitý správní celek o usměrňování vývoje tohoto celku a o způsobech výkonu této správy.

Mají-li však být při utváření (to jest uspořádání a využívání) území chráněna dostatečně účinně výše popsaná práva, musí být územní plánování především **dialogem, rozpravou** vedenou mezi všemi subjekty, které obývají, popřípadě i spravují určité správní území, to jest jednotlivými občany a jejich sdruženími, podnikatelskými subjekty, politickou reprezentací a pořizovateli územního plánu. Významné místo zaujímají mezi těmito činiteli architekti jakožto garanti odborné kvality zpracování územně plánovací dokumentace.

Základním posláním této rozpravy je dosáhnout shody o správě obývaného území a stanovení podmínek pro kvalifikované rozhodování o vývoji a správě území, o způsobech jeho utváření – tedy jeho uspořádání a využívání. V tomto pojetí pak musí územní plánování především:

- vytvářet otevřený systém skýtající všem, kdo o to projeví zájem, maximum informací o území a jeho vývoji a umožňující vytvářet věcný rámec k tvorbě programů a politik obce;
- skýtat podmínky pro účinné a účelné uplatňování osobní odpovědnosti – a to na té úrovni, která je pro osobní, skupinové i institucionální rozhodování nejvhodnější;
- spoluvytvářet místní právo tvorbou právního rámce pro správu území správním rozhodováním (v řízení územním, stavebním a řízeních souvisejících) a tím poskytovat právní jistotu občanům a určitost vztahům, do nichž vstupují;
- skýtat podmínky pro pružné a zpětnou vazbou kontrolované a kontrolovatelné uplatňování územního plánu a vytvářet v tomto směru účinný tlak systémem implementačních mechanismů.

Z popsaného je zřejmé, že nutným předpokladem dosahování této shody o správě a utváření (uspořádání a využívání) území je funkční demokratická společnost a vskutku činná spoluúcast jednotlivých osob a celé občanské veřejnosti.

Ve smyslu stavebního zákona je územní plánování povoláno vytvářet předpoklady k dosahování trvajícího souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, a to zejména:

- stanovováním limitů funkčního využití území a regulací prostorového uspořádání území včetně nezbytných asanačních, rekonstrukčních nebo rekultivačních zásahů do území a zároveň navrhováním takových územně technických a organizačních opatření, která jsou nezbytná k dosažení co nejúčelnějšího a zároveň nejšetrnějšího uspořádání a využití území;
- navrhováním využití zdrojů a rezerv území pro jeho společensky nejužitečnější a nejúčelnější urbanistický vývoj, navrhováním opatření umožňujících účelné využívání území určením zásad a podmínek pro věcnou a časovou koordinaci místně soustředěné výstavby jednoho nebo více stavebníků, posuzováním a hodnocením územně technických důsledků připravovaných staveb a jiných opatření v území a navrhováním nezbytného rozsahu staveb a opatření, které podmiňují jejich plné využití, řešením umístění staveb, stanovováním územně technických, urbanistických a architektonických zásad pro jejich projektové řešení a realizaci, vytvářením podkladů pro tvorbu koncepcí výstavby a technického vybavení území;
- vymezováním chráněných území, chráněných objektů a ochranných pásem a oblastí klidu, pokud nevznikají podle zvláštních předpisů jinak a zabezpečováním jejich ochrany a vymezováním území dotčených požadavky ochrany obyvatelstva.

Území musí být chápáno v územním plánování především jako **prostor přírodně krajinný, kulturně civilizační** (to jest zejména sociálně-ekonomický a technický – umělý svět člověka), tedy prostor vícerozměrný a vícevrstevnatý, a to ve svém historickém vývoji a vývojové perspektivě. Území správních celků (obcí, krajů a konečkonců i státu) a jejich částí musí být při územním (přesněji prostorovém) plánování vždy charakterizováno jako koexistence člověka, umělých a přírodních složek se všemi jejich podstatnými vlastnostmi, a tedy i jejich podstatnými vzájemnými vztahy. Jeho nedílnou součástí musí být tedy nejen zhodnocení přírodně krajinných a stavebních kvalit území, nýbrž zhodnocení širších kulturních a civilizačních hodnot území, včetně ekonomických a sociálních. Územní plánování představuje vyhodnocení **vývojových (nikoli pouze rozvojových)** možností a předpokladů území v časové posloupnosti a funkční hierarchii.

Smyslem územního plánování je co nejméně bránit přirozenému vývoji územního celku a v určitých případech ho rozmyslným a vhodným způsobem posilovat stanovováním přiměřených kritérií vhodných a nutných pro umísťování a uskutečňování činností v území. Stanovování kritérií (regulačních podmínek – regulativů a limitů) tak nemá (a nesmí mít) v žádném případě smysl pouze omezující. Naopak: má-li mít vůbec nějaký smysl, musí ve společnosti probouzet schopnosti pro nalézání nových řešení, musí k nim motivovat a iniciovat je, musí posilovat přirozený růst a vývoj a zejména – musí vést k vůli a ochotě pospolitosti **zodpovědně pečovat o svět a kultivovat jej a sebe s ním**.

V souvislosti s územním plánováním je toto úsilí o to komplikovanější, oč je rozmanitější a bohatší vnitřní život obce, kraje, státu nebo mezinárodního společenství. Všechny tyto územní (či lépe prostorové) celky se chovají jako pulsující organismus, jako síť tkaná anonymně po desítky a stovky let a jejich vývoj bývá často záležitostí jen velmi špatně odhadovatelnou. Uspořádávání či usměrňování života takového organismu je mnohem více poučeným nasloucháním než vštěpováním universálního ideálu. Naproti tomu však je ochuzeno společenství, je-li prosto vizí nebo schopnosti vize formulovat a prosazovat. A v tomto bodu spočívá základ a význam poslání architektů: být odborným zprostředkovatelem uchopitelného vyjádření takových vizí a jejich transformace do podoby obecně srozumitelné a sdělné.

Je-li vlastník či investor, popřípadě jakýkoliv další jednotlivý občan obvykle s to definovat svůj zájem a obhájit ho, vyhodnotit vhodnost či návratnost investice, je-li architekt (inženýr) obvykle s to najít pro takovou investici správnou formu ve správných vztazích a je-li úředník obvykle s to ve správním řízení kontrolovat, zda nebyly překročeny legislativou stanovené limity, a rozhodnout o tom v jednotlivé správní věci, pak vyslovení a kodifikace požadavků celé obce představuje nejobtížnější bod celé územně plánovací činnosti. Obec je sice reprezentována svými politiky, tito politici však nejsou obcí samou – pouze ji zastupují. Kodifikace požadavků obce může být tudíž dosaženo pouze dohodou. Aby však mohlo být tohoto cíle dosaženo, musí být v rámci projednávání podmínek využití a uspořádání území dosaženo obecné shody zejména o:

- „**kostře plánu**“, kterou se rozumí existence určitých obecně přijatelných **zásad** podmiňující další úspěšný život obce, zejména reálná strategie vývoje, funkčnost a účelnost infrastruktury, účinná ochrana majetku (včetně například ochrany památek) a podobně;
- „**tkání plánu**“, kterou se rozumí **úsilí** jednotlivců obývajících a využívajících území obce; východiskem musí být předpoklad, že vlastníkův (investorův) zájem sleduje nekonfliktní zhodnocení vlastního majetku, že tuto vlastníkovu (investorovu) představu nejlépe uskuteční k tomu povoláný odborník a že především tito dva by měli vědět nejlépe, co je pro dané konkrétní místo dobré (protože užitečné); jinak řečeno: rozumí se tím taková regulace využití území, která umožňuje co nejsvobodnější rozhodování o vlastních záměrech a aktivitách při respektování mezi oboustranné (či vícestranné) prospěšnosti;
- „**srdci, mozku a plicích plánu**“, jimiž se rozumí společné, vskutku demokratickými procedurami nalézané **hodnoty**, které nejsou ani obecnou samozřejmostí, ani je neumí nebo nemohou nalézt a ustavit jednotlivci, ale pouze celé společenství, neboť jsou to hodnoty nezbytné a důležité pro zdravý život obce (využívání společných částí území – veřejných prostranství, zřizování a chod veřejných institucí, „iniciační projekty“ obcí a mnohé jiné)²⁶⁾.

Systematika nástrojů územního plánování zahrnuje jednak:

- územně plánovací podklady,
- politiku územního rozvoje,
- územně plánovací dokumentaci, a to:
 - zásady územního rozvoje (územní plán kraje),
 - územní plán obce,
 - regulační plán (z podnětu a na žádost).

Územně plánovacím podkladem může být obecně jakýkoliv podklad využitelný pro správu a rozhodování v území. Pro účely územního plánování však stavební zákon speciálně omezuje okruh takových podkladů na ty, jimž přiznává určitý zvláštní status:

- územně analytické podklady,
- územní studie.

S prvním územně plánovacím podkladem spojuje zákon dokonce povinnost jejich projednávání, čímž by mělo být dosaženo nikoliv jejich závaznosti, ale určitého vyššího stupně legitimacy. Poskytování údajů do těchto územně analytických podkladů je dokonce vázáno na značně formalizovaný režim spojený se značnou administrativou, jak dokládá obsah/formulář „údaje o území“. Tato skutečnost však neodstraní nutnost kolacionovat takové údaje se skutečným stavem v území, resp. doplnit v případě pořizování územního nebo regulačního plánu též další nezbytné průzkumy a jejich analýzy řešeného území. K uvedenému pojmu se ostatně stavební zákon po novele vrátil.

Struktura údajů o území je uvedena (v nesmyslné a nepřehledné tabulce) v příloze č. 1 a 2 k prováděcí vyhlášce č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti. Údaje shromažďuje a zpracovává „úřad územního plánování“, jímž se – jak bylo uvedeno výše – rozumí úřad obce s rozšířenou působností, resp. kraj, resp. Ministerstvo pro místní rozvoj. Přestože byla i tato prováděcí vyhláška novelizována, struktura jevů sledovaných v území se nezměnila; i nadále tak postrádá celý systém přehlednost, uspořádanost (hierarchii) a pružnost umožňující efektivně celý systém rozvíjet a doplňovat podle konkrétních potřeb, tedy „uživatelskou přívětivost“. I z tohoto důvodu řada – zejména větších měst statutárních – přistoupila k vlastnímu uspořádání celé struktury a přizpůsobuje ji vlastnímu obsahu (struktuře) územního plánu, aby bylo možno soustavně a přehledně celý systém doplňovat též s ohledem na případné změny v území i změny územně plánovací dokumentace.

1.4.2 Systematika projektování staveb, objektů a zařízení a základní členění staveb, objektů a zařízení

Současné (hrubé) dělení staveb na stavby pozemní a inženýrské (dopravní a technologické) může svádět k názoru, že metoda jejich tvorby je zásadně různá. Tento názor lze podepřít i některými nepřilíh dobrými profesními praktikami. Není to ale názor správný. Pozemní a inženýrská stavba je součástí umělého (životního) prostředí člověka, ale i celé biosféry (ekumeny). Proto základní myšlenkové procesy a praktické postupy při tvorbě každé stavby musí být ne-li totožné, tedy přinejmenším velmi podobné. S postupem času se budují stavby sice stále speciálnější, uspokojující stále více se rozšiřující požadavky člověka na účely užívání staveb, ale i požadavky na chráněné prostředí pro technologie, nicméně stále stavby určené člověku a účelům jím sledovaným. Vedle staveb označovaných obvykle souhrnně jakožto stavby **pozemní** (poněkud nepřesně, neboť i stavby inženýrské jsou obvykle stavbami „pozemními“), to jest například:

- staveb pro bydlení (oikos, megaron, domus, contubernium),
- staveb správních/administrativních (buleuterion, prytaneion, curia, regia, rostra či comitium),
- staveb hospodářských a obchodních (agorá, stoa, plateia, forum, basilica),
- staveb kultovních/rituálních/sakrálních (akropolis, naos, temenós, tholos, capitolium, templum, tumulus),
- staveb kulturních – divadel, knihoven, odeonů (théatron, odéion, múseion, bibliothéké, theatrum, amphiteatrum, mausoleum, biblioteca),
- staveb vzdělávacích a herních/sportovních (gymnasion, palaistra, stadion, hippodromos, circus maximus, palestra, exedra, stadium, hippodromus či colosseum),
- staveb zdravotních a sociálních (balaneion, thermae, tepidarium, balnae),

i staveb **inženýrských**, to jest například:

- staveb cestních/silničních (hodos, dromos, via, via ductus),
- staveb mostů (gefyra, pontus, venter),
- staveb vodohospodářských, to jest vodovodů a kanalizací, nádrží a zavlažovacích systémů (hydór, hydreia, dióryx, aquae ductus, fons, cloaca, cisterna, laterinae/forica),
- staveb sloužících vojenským účelům, zejména vojenských táborů/ležení a pevnostních prvků (strateuma, castrum militare, castella – pylos/propylaion, porta) a přístavů (dimenas, portus),
- staveb zahradních (képos, hortus);

bereme-li v úvahu jen jejich hrubý výčet typologie z antického starověku (nám nejbližší). Ze staveb známých již před tisícovkami let se postupně vyvinula celá škála staveb se specifickými požadavky na kvalitu vnitřního prostředí, prostorového uspořádání, požadavků statických, speciálních požadavků na kvalitu povrchů vnitřních i vnějších a podobně. Tyto stavby musí projektovat stále širší okruh projektantů. Na autorovi stavby pak je motivace celého týmu k dosažení cíle vyprojektování a následné realizace stavby co nejkvalitnější, co nejlépe vyhovující určenému účelu, stavby úsporné – ale i stavby krásné.

Pro veřejnoprávní projednání jednotlivých fází projektů je nutné stanovit obsah dokumentace ve vztahu projektovaného stupně, ale i typologického druhu stavby. Členění staveb, užívané v této publikaci, nevychází z účelového třídění podle správních orgánů, které o stavbách v jednotlivých případech rozhodují (dle stavebního zákona a speciálních právních předpisů), nýbrž sleduje utřídění užitě pro projektování staveb a vycházející především z typologie a kategorizace staveb, jak se ustálila pro účely popisu standardů profesních výkonů a dokumentů a kalkulaci honorářů (například v pracovním dokumentu Výkony a honoráře architektů, inženýrů a techniků činných ve výstavbě).

Stavby, objekty a zařízení a souvisejících profesních činností se člení do následujících základních kategorií, které mají obecnější platnost a slouží k rozlišování jednotlivých profesních oborů; tato kategorizace odpovídá víceméně i evropským poměrům, přičemž platí výše popsané pro odpovědnost za vedení projektu a za vypracovávání speciálních částí. Soubor staveb, objektů a zařízení, resp. souvisejících profesních činností (oborů) zahrnuje:

- obecnou kategorii **staveb, objektů a zařízení „pozemních“**, a to staveb, objektů a zařízení pro bydlení trvalé a přechodné, administrativních, a to pro veřejnou správu i soukromou administrativu, pro dopravní vybavenost k zajištění provozu na pozemních komunikacích (silniční), k provozu na dráhách, k dopravě letecké, popřípadě vnitrozemské vodní dopravě, pro obchod, sakrálních a kultovních, pro kulturu, sportovních, školských, pro zdravotnictví včetně lázeňství, pro výrobu a skladování, pro výzkum, pro služby;
- speciální kategorii **staveb, objektů a zařízení „inženýrských“**, a to staveb, objektů a zařízení vodohospodářských, a to hydrotechnických, zdravotně

technických, (hydro)melioračních a sanačních, městského inženýrství, odpadového hospodářství, pro zásobování a hospodaření s plyny a kapalinami, geotechnických, dopravních, a to kolejových, nekolejových, mostních, tunelových a ostatních – včetně staveb krajinného inženýrství a staveb pro plnění funkce lesa;

- speciální kategorii **staveb, objektů a zařízení „technologických“**, a to zejména staveb, objektů a zařízení elektrorozvodných silnoproudých, elektrorozvodných slaboproudých (spojových), a to telekomunikačních a radiokomunikačních;
- speciální kategorii **nosných konstrukcí**, a to pro stavby, objekty a zařízení pozemní, inženýrské, technologické, pro zvláštní případy aplikace nosných konstrukcí;
- speciální kategorii **techniky prostředí** pozemních (popřípadě inženýrských a technologických) staveb, objektů a zařízení, a to zařízení mechanická (jimiž se rozumí zařízení zdravotně technická, to jest vnitřní vodovody, plynovody a kanalizace, ústředního topení a chlazení, vzduchotechnická, požární – stabilní hasící zařízení) a zařízení elektrotechnická (jimiž se rozumí zařízení silnoproudá, slaboproudá/spojová telekomunikační a radiokomunikační, měření a regulace);
- speciální kategorii **stavební fyziky, průzkumů a konzultací**, a to zejména stavebně tepelnou techniku, akustiku a ochranu proti hluku a vibracím, světelnou techniku – osvětlení, geotechnické průzkumy, stavební (stavebně technické) průzkumy včetně průzkumu statického, archeologické výzkumy, stavebně historické průzkumy, posuzování vlivů na životní prostředí (EIA), krajinné průzkumy, biologické průzkumy, energetický audit;
- speciální kategorii **inženýrské geodézie**;
- speciální kategorii **požární bezpečnosti**;
- speciální kategorii **interiérové tvorby**, a to pro stavby, objekty a zařízení interiéru stavebního, interiéru nestavebního, stavby výstavnické a stavby scénické, a to divadelní, filmové a televizní;
- speciální kategorie **krajinářské architektury**, a to pro stavby, resp. úpravy zahradní, krajinářské včetně projektů územních systémů ekologické stability.

1.5 ŠIRŠÍ PRÁVNÍ SOUVISLOSTI VÝKONU PROFESY / PROFESY A PRÁVO

1.5.1 Okruhy právních předpisů souvisejících s výkonem profesy

Zákon o výkonu povolání je speciálním právním předpisem, podrobněji provádějícím ustanovení stavebního zákona o vybraných činnostech ve výstavbě a podrobněji stanovujícím právní rámec pro výkon povolání v oborech, pro něž se autorizace uděluje. Rozsah a zaměření činnosti profesionálů sdružených oběma Komorami je mimořádně široký a různorodý a zasahuje do mnoha sfér veřejného i soukromého práva. Ve sféře práva veřejného se zejména činnost architektů a (civilních) inženýrů dotýká mnoha veřejných zájmů upravených speciálními zákony a podzákonnými předpisy (nařízeními a vyhláškami) a předpokládá se tudíž obeznámenost těchto profesionálů s právními předpisy ve značném rozsahu – šíři a škále, přičemž současné české právo trpí řadou vážných neduhů obecně a ve sféře práva veřejného, specificky souvisejícího s výstavbou zvláště.²⁷⁾

Zvláštní pozornost zasluhuje v této souvislosti a s přihlédnutím k povaze činnosti autorizovaných osob (plánovací a projektová činnost, stejně jako provádění staveb se nejen týká velmi mnoha oborů lidské činnosti, ale zasahuje do přírody a krajiny, do světa vytvořeného člověkem i do lidského života samého, jak je ostatně patrné ze znění slibu, který musí autorizované osoby složit v okamžiku převzetí osvědčení o autorizaci) znalost právních předpisů, resp. okruhů práva, s nimiž přichází tyto osoby v praxi ve větší či menší míře do kontaktu a jejichž znalost, nebo alespoň kvalifikovaná orientace v nich je nezbytná pro poskytování odborných služeb v odpovídající kvalitě. Tyto okruhy (ve zpracování pro architekty, urbanisty, inženýry a techniky) lze rozčlenit zhruba do těchto bloků (s velmi hrubým orientačním uvedením základních témat veřejnoprávních a soukromoprávních, v mnoha případech se značnými přesahy):

- **ústavní pořádek:** ústavní soudnictví / mezinárodní organizace a smlouvy / lidská, občanská a hospodářská práva / svobodný přístup k informacím / svoboda sdružování / osobní údaje a jejich ochrana / evidence obyvatelstva / matriky / doklady;
- **stavební zákon a předpisy související:** stavební zákon / prováděcí vyhlášky / předpisy o dokumentaci staveb / nařízení vlády o technických požadavcích na stavební výrobky / soubor opatření obecné povahy, kterým se vydávají zásady územního rozvoje (kraje), územní plány (obce) a regulační plány (kraje/obce)/

vyhlášky o zvláštních technických požadavcích na stavby / bezpečnost a ochrana zdraví při práci (na staveništi) / Politika územního rozvoje (ČR) a soubor Zásad územního rozvoje (krajů) / byty, bydlení a bytová výstavba / soubor norem pro výstavbu / směrnice rady EU / rozhodnutí komise EU ve věcech výstavby / **výkon povolání ve výstavbě** / profesní předpisy / pomocné profesní dokumenty ve výstavbě;

- **veřejná správa: územní samospráva** / obecní územní samospráva (obecní zřízení) / soubor statutů statutárních měst (Brno, České Budějovice, Děčín, Frýdek-Místek, Havířov, Hradec Králové, Chomutov, Karlovy Vary, Kladno, Liberec, Most, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Přerov, Teplice, Ústí nad Labem, Zlín a město se zvláštním statutem Praha) / krajská územní samospráva (krajské zřízení) / okresy / ústřední správa státu (Parlament ČR, prezident a prezidentská kancelář, vláda a kontrolní a inspekční orgány, Česká národní banka) / státní rozpočet a rozpočtová pravidla / hospodaření územních samosprávných celků / fond národního majetku / civilní ochrana území, armáda, policie a bezpečnostní služby, dobrovolnická služba / integrovaný záchranný systém / soudnictví a státní zastupitelství / odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci / majetek státu / **profesní samospráva** / **obecná správa a správní řízení** – správní soudnictví / základní registry;
- **péče o veřejné zdraví: ochrana zdraví** a zdravých životních podmínek a hygiena / pohřebnictví / hygienické požadavky na ochranu zdraví před nežádoucími účinky a vlivy a o technických požadavcích na zdravotnická zařízení / směrnice a metodické pokyny a návody (soubor nejčastěji používaných směrnic HE) / **lázeňství** (zdroje přírodních léčivých a minerálních vod / lázeňské statuty / ochranná pásma přírodních léčivých zdrojů) / **veterinární hygiena** (veterinární péče obecná / chov zvířete a zvířat);
- **péče o životní prostředí**: právo na informace o životním prostředí / **posuzování vlivu** na životní prostředí (SEA/EIA) / **péče o přírodu a krajinu** (ochrana přírody a krajiny / rostlinolékařská péče / ochrana práv k odrůdám a genetické úpravy organismů, ochrana, dovoz a vývoz ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin / národní parky / chráněné krajinné oblasti / natura 2000 / ptačí oblasti a další zvláště chráněná území / evropsky významné lokality / národní přírodní rezervace / národní přírodní památky a přírodní památky / krajinné památkové zóny / mezinárodní dohody o ochraně přírody a krajiny) / **péče o ovzduší** / **péče o vody** (chráněné oblasti přirozené akumulace vod, mezinárodní úmluvy o ochraně vod) / **péče o lesy a lesní hospodaření** / myslivost / **péče o zemědělský půdní fond** / **zemědělství** (těžba rašeliny / dotace na zalesňování / dotace na mimoprodukční funkce zemědělství / platby na plochu zemědělské půdy / rybářství / vinohradnictví / chmelářství / lihovarnictví) / **péče o nerostné bohatství a výkon geologických a horních činností**;
- **péče o památky a sféra kulturní**: památková péče obecně / památkové rezervace a zóny / památkové rezervace a zóny v hlavním městě Praze / kulturní památky / národní kulturní památky / programy (program regenerace městských

památkových rezervací a městských památkových zón, program záchrany architektonického dědictví, program obnovy vesnice, koncepce účinnější péče o památkový fond v ČR / mezinárodní úmluvy / **ostatní součásti kulturního dědictví** (muzea/galerie / archívy a archivnictví);

- **vzdělávání:** školství / věda / výzkum (zejména specifčnost vědy, výzkumu, vývoje a inovací v oborech tak bytostně multidisciplinárních, jakými jsou architektura, urbanismus, krajina a inženýrství v oblasti výstavby, přičemž tato multidisciplinarita není jenom všeobecným oborovým přesahem, nýbrž působí naprostou svébytností);
- **informace a informační systémy:** významné informační systémy / základní registry / ochrana utajovaných skutečností ochrana osobních údajů / svobodný přístup k informacím / mezinárodní úmluvy / **státní statistika** (sčítání lidu v roce 2011 / systematika statistických zjišťování podle klasifikačních systémů: Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE), Klasifikace stavebních děl (CZ-CC), Klasifikace zemí (CZ-GEONOM), Klasifikace individuální spotřeby podle účelu (CZ-COICOP), Mezinárodní klasifikaci vzdělávání – ISCED 97, Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO), Rozšířená Klasifikace zaměstnání (KZA-M-R), Klasifikace postavení v zaměstnání (CZ-ICSE), Číselník zemí (ČZEM), Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS), Klasifikace funkcí vládních institucí (CZ-COFOG), Číselník institucionálních sektorů a subsektorů (ČISS), Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10), TNM klasifikace zhoubných novotvarů a Mezinárodní klasifikace nemocí a pro onkologii (MKN-10), Klasifikace služeb neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu (CZ-COPNI), Číselník vybraných měřicích jednotek a jednotek ekonomických veličin (ČVMJ), Klasifikace produkce (CZ-CPA);
- **doprava:** **doprava na pozemních komunikacích (silniční)** / veřejné služby v přepravě / mezinárodní úmluvy o silniční dopravě / **dražní (železniční) doprava** / veřejné služby v přepravě / mezinárodní úmluvy o železniční přepravě / **letecká doprava** a využívání kosmu / rozhodnutí o pověření k výkonu státní správy v letecké dopravě / mezinárodní úmluvy o letecké přepravě a využívání kosmu / vojenské letectví / **vnitrozemská vodní** a námořní doprava / mezinárodní úmluvy o vnitrozemské vodní a námořní přepravě;
- **technická infrastruktura:** **vodohospodářství** – vodovody a kanalizace / **energetika** a podnikání v energetice – plynárenství, elektrárenství a teplárenství / **elektronické komunikace** (telekomunikace a radiokomunikace) / odpady a ukládání nebezpečných látek / **odpady** (tuhé, kapalné a plyné) / nebezpečné látky a jedy / jaderná energie a ionizující záření / chemické látky / ostatní nebezpečné látky a jedy;
- **požární ochrana / krizové řízení a integrovaný záchranný systém / bezpečnost práce a technických zařízení;**
- **technická normalizace:** výrobní zákon a nařízení vlády k výrobnímu zákonu / soubor technických norem a harmonizovaných technických norem;

- **metrologie a státní zkušebnictví / pozemky a pozemkové úpravy, vlastnictví půdy / katastr nemovitostí a jeho správa / zeměměřictví a kartografie;**
- **občanské právo:** občanský zákoník / byty a bydlení / veřejné rejstříky / obchodní společnosti / evropská společnost a evropská družstevní společnost / evropské zájmové sdružení a organizace s mezinárodním prvkem / nadace / nadační fondy / obecně prospěšné společnosti / ochrana osobních údajů a elektronický podpis / převody peněžních prostředků a elektronické bankovníctví / převod majetku státu na jiné osoby / konkurs a vyrovnání / likvidátoři / česká konsolidační agentura / banky a bankovníctví / spořitelní a úvěrní družstva / investiční společnosti a fondy kolektivního investování / cenné papíry / dluhopisy / směnky a šeky / podnikání na kapitálovém trhu / finanční zajištění / volný pohyb služeb a ochrana hospodářské soutěže / veřejná podpora / státní pomoc / investiční pobídky / veřejné dražby / pošty a poskytování poštovních služeb / **živnostenské podnikání / občanský soudní řád, rozhodci a rozhodčí řízení** (občanský soudní řád / mediace / rozhodčí řízení před Hospodářskou komorou České republiky a Agrární komorou České republiky);
- **měna, finanční předpisy a účetnictví, ceny, daně, poplatky a cla:** ceny / finanční předpisy / měna / finanční správa / účetnictví (audit) / daně / poplatky / devizové a celní předpisy / pojištění profesní odpovědnosti za škodu / pojištění osob a majetku / **ochrana práv k duševnímu vlastnictví obecně** (autorská práva, průmyslové vlastnictví a jiná práva);
- **veřejné zakázky a koncese (PPP):** zejména architektonické, urbanistické a inženýrské soutěže, které jsou v řadě zemí pro veřejné investice obligatorní;
- **pracovněprávní předpisy a předpisy o kolektivním vyjednávání:** zákoník práce a prováděcí předpisy k němu / inspekce práce / kolektivní vyjednávání / mezinárodní úmluvy;
- **předpisy o sociálním a všeobecném zdravotním a nemocenském zabezpečení:** veřejné zdravotní pojištění / nemocenské pojištění / sociální zabezpečení / státní sociální podpora / důchodové pojištění a spoření / životní a existenční minimum a pomoc v hmotné nouzi / náhrady za ztrátu na výděлку / sociální služby / úrazové pojištění zaměstnanců / mzdy, platy a náhrady;
- **trestní právo / přestupkové právo:**
v této šíři – pochopitelně s odpovídající různorodou hloubkou znalostí (resp. orientace) a s povinností uloženou Zákonem přizvat ke spolupráci profesionály s odpovídajícími znalostmi všude tam, kde základní znalost či orientace již nepostačuje – jsou architekti, urbanisté, krajinářští architekti, (civilní) inženýři včetně inženýrů krajinných a technici v právním prostředí nuceni se pohybovat a orientovat ve své každodenní praxi.

1.5.2 Okruhy dotčených správních orgánů nejčastěji se dotýkajících výkonu profese

Tomuto okruhu právních předpisů odpovídá i rozsah orgánů veřejné správy, s nimiž jsou autorizované osoby nuceny jednat v souvislosti s vlastní plánovací a projekto-ovou činností, jednak při provádění staveb jednat a dohadovat se. Uvedený přehled souboru dotčených správních orgánů (podle § 132 správního řádu a podle speciálních právních předpisů, s právem vstupovat do řízení k obhajobě jimi sledovaných zájmů podle § 175 až 177 stavebního zákona) je doplněn odkazy na příslušné právní předpisy, jimiž jsou tyto orgány zmocněny k ochraně konkrétního veřejného zájmu. Vzhledem k určení této publikace autorizovaným, resp. registrovaným osobám, jsou součástí tohoto přehledu rovněž citace ustanovení:

- upravujících podmínky vymezování ochranných pásem;
- zakládajících nárok účasti (zapsaných) spolků ve správních řízeních podle zvláštních právních předpisů dle § 27 odst. 3 správního řádu;
- ukládajících podmínky a náležitosti autorizací, popřípadě jiných oprávnění v souvislosti s prováděním činností podle zvláštních právních předpisů, jestliže tak příslušný právní předpis stanoví:

Orgány státní správy na úseku péče o zdravé životní podmínky a veřejné zdraví

- humánní hygiena [zák. č. 258/2000 Sb. – § 80 odst. 1 písm. r) a z); § 82 odst. 2 písm. j); § 94 odst. 1],
 - lázeňství [zák. č. 164/2001 Sb. – § 35 odst. 2 písm. h); § 37; § 38],
- veterinární hygiena [zák. č. 166/1999 Sb. – § 49 odst. 1 písm. i) a j); § 56 odst. 1; § 76 odst. 1; § 77a],

Orgány státní správy na úseku péče o přírodní složky životního prostředí

- posuzování vlivu na životní prostředí [EIA – zák. č. 100/2001 Sb.; ZS – § 3 písm. i) bod 2; § 21 písm. k) a písm. n); § 22 písm. d) a písm. e)],
- příroda a krajina [zák. č. 114/1992 Sb.; obecně § 77 odst. 2 písm. j); § 77a odst. 3 písm. y); § 78; § 79 odst. 3 písm. u) a odst. 4; § 90 odst. 1; § 67; ZS – § 70]
 - krajinný ráz [KR – § 12],
 - kácení dřevin rostoucích mimo les [KDř – § 8],
 - výjimky z chráněných území a lokalit [ZChÚ – § 44; § 45a an., § 45i],
 - výjimky z ochrany zvláště chráněných druhů fauny a flóry [ZChDF+F § 56 a § 57],
- zemědělský půdní fond [ZPF – zák. č. 334/1992 Sb. – § 5 odst. 2; § 5 odst. 3; § 15 písm. d); § 17 písm. a) a n); § 17a písm. a); § 18 odst. 1; § 21 odst. 2],
- myslivost [zák. č. 449/2001 Sb. – § 58 odst. 2 písm. o)],
- pozemky a pozemkové úpravy [zák. č. 139/2002 Sb. – § 2; § 19 písm. p); § 20 odst. 1 písm. d)],

- lesy [zák. č. 289/1995 Sb. – § 14 odst. 2; § 48 odst. 2 písm. b) a c); § 48a odst. 1 písm. a) až c); § 49 odst. 3 písm. c) a odst. 5; § 58 odst. 2],
- ovzduší [zák. č. 201/2012 Sb. – § 11 odst. 2 písm. c); § 27 (spec. odst. 4); § 40 odst. 2; autorizace § 32 an.],
- vody
 - povrchové a podzemní zdroje [zák. č. 254/2001 Sb. – § 105; § 106 odst. 2; § 107 písm. a); § 107 písm. z); § 108 odst. 2 a odst. 6; **ZS** – § 115 odst. 6 an.],
 - zdroje minerálních vod [zák. č. 164/2001 Sb. – § 35 odst. 2 písm. h) § 37; § 38],
- nerosty [zák. č. 44/1988 Sb. – § 15 odst. 2; § 18 odst. 1; § 19; § 29 odst. 5; § 33 odst. 8; § 35 odst. 3; zák. č. 62/1988 Sb. – § 13 odst. 2, 3 a 4; zák. č. 61/1988 Sb. – § 10 odst. 10],

Orgány státní správy na úseku péče o kulturní bohatství

- státní památková péče [PP – zák. č. 20/1987 Sb. – § 11 odst. 3; § 14 odst. 4; § 26 odst. 3, § 28 odst. 2 písm. c), d) a e); § 29 odst. 2 písm. b) a c); § 44a],

Orgány státní správy na úseku infrastruktury

- dopravní
 - pozemní komunikace [zák. č. 13/1997 Sb. – § 31; § 32; § 40 odst. 2 písm. f), g) a k); § 40 odst. 3 písm. f); § 40 odst. 4 písm. c); § 40 odst. 2 a 5; § 44 odst. 1 / zák. č. 361/2000 Sb. – § 124],
 - dráhy [zák. č. 266/1994 Sb. – § 7 odst. 2 a 3; § 56 písm. d) a e); § 56a; § 64],
 - letecká doprava [zák. č. 49/1997 Sb. – § 3 odst. 11, § 40; § 41 odst. 1; /§ 87 odst. 2 pro vojenská letiště; § 88 odst. 1 písm. p); § 89 písm. q); § 95],
 - vnitrozemská vodní doprava [zák. č. 114/1995 Sb. – § 4; § 5 odst. 4, § 41 písm. k)],
- technické
 - vodohospodářské – vodovody a kanalizace [zák. č. 254/2001 Sb. – § 105; § 106 odst. 2; § 107 písm. a); § 107 písm. z); § 108 odst. 2; zák. č. 274/2001 Sb. – § 14 odst. 3, § 29 odst. 7],
 - energetické [zák. č. 458/2001 Sb. – § 16 písm. h); § 46 odst. 12; § 68 odst. 6 a 7; § 69 odst. 3; § 87 odst. 4; § 94 odst. 2; § 96 odst. 1 / zák. č. 406/2000 Sb. – § 13 odst. 1; § 13 odst. 2],
 - elektřina,
 - plyn,
 - teplo,
 - ostatní produktovody,
 - elektronické komunikace [spoje] [zák. č. 127/2005 Sb. – § 28 an., § 101 až 104 (§ 102); § 105 an., § 108 odst. 1 písm. cc)]
 - telekomunikace,
 - radiokomunikace,
 - odpady a znečištění

- odpady obecné a některé odpady specifické [zák. č. 185/2001 Sb. – § 72 odst. 1 písm. r) a odst. 3 písm. d); § 78 odst. 2 písm. u); § 79 odst. 1 písm. j), odst. 5 a odst. 6],
- jaderná energie [zák. č. 263/2016 Sb. – § 208 písm. p); zák. č. 18/1997 Sb.],
- chemické a nebezpečné látky [zák. č. 19/1997 Sb. – § 1 odst. 2; zák. č. 356/2003 Sb. – § 30 an.],
- hluk a vibrace [zák. č. 258/2000 Sb. – § 80 odst. 1 písm. r); § 82 odst. 2 písm. j); § 94 odst. 1],

Orgány státní správy na úseku požární bezpečnosti / hasičský záchranný sbor

- požární bezpečnost [zák. č. 133/1985 Sb. – § 24 písm. t), § 31; § 95; § 99],

Orgány státní správy na úseku územní ochrany a krizového řízení

- územní ochrana, obrana a bezpečnost [zák. č. 222/1999 Sb. – § 6, § 7, § 7a, § 8, § 29 odst. 2 písm. b), § 43 a § 44],
- krizové řízení [zák. č. 240/2000 Sb. – § 15],
- integrovaný záchranný systém [zák. č. 239/2000 Sb. – § 7 odst. 2 písm. h); § 7 odst. 7 písm. j); § 12 odst. 2 písm. i); § 15 odst. 5; § 33 odst. 1],
- prevence závažných havárií [zák. č. 224/2015 Sb. – § 47 odst. 1],
- integrované povolování staveb [zák. č. 76/2002 Sb. – **ZS** – § 7 odst. 1 písm. c)],
- státní hranice [zák. č. 312/2001 Sb. – § 8 písm. l)],
- celní správa [zák. č. 17/2012 Sb. – § 9 odst. 2 písm. b)],

Orgány státní správy na úseku dohledu nad živnostenským podnikáním a inspekci práce

- živnostenské podnikání [zák. č. 455/1991 Sb.],
- inspekce práce [zák. č. 251/2005 Sb. – § 4 odst. 2 písm. g) a § 5 odst. 1 písm. i)],

Orgány státní správy na úseku evidence a správy nemovitostí

- katastr [zák. č. 256/2013 Sb.],
- zeměměřictví [zák. č. 200/1994 Sb.].

Jak z výše uvedeného plyne, vývoj profese a profesní samosprávy (její vznik a rozvoj) bezprostředně souvisí s mírou regulace společenských vztahů – a tedy také velmi významně s právem. Jsou-li charakteristickými znaky vysoce komplexních společností (spolu s Josephem Tainterem²⁸⁾) vyšší míra specializace jednotlivců a skupin (společenství, resp. společností), vyšší stupeň sociální stratifikace a diferenciací, vyšší stupeň centralizace (regulace a integrace společenství elitami), jakož i usměrňování a zásahů společenství do chování jednotlivců, rozsah investic do průvodních jevů složitosti definujících civilizaci (urbanismus, monumentální architektura, umění), rozsah toku informací mezi jednotlivci a skupinami, mezi centrem a periferií – kvalita komunikace, míra sdílení zdrojů (obchodování

a přerozdělování) a pohyb, stupeň celkové koordinace a organizace jednotlivců a skupin (společenství, resp. společnosti) a celistvost území v rámci jedné (politické) jednotky, je zřejmé, že se existence takové society neobejde bez rozumné míry regulace. Otázka tudíž nezní, zda regulovat, nýbrž:

- co a proč regulovat?
- do jaké míry a v jakém rozsahu – regulovat?
- jak stabilní nebo flexibilní má regulace být?
- jaké nejvhodnější nástroje k regulaci využívat?
- ke kterým typům regulace jsou které nástroje vhodné?
- jak učinit regulaci srozumitelnou jejím adresátům, a tudíž aplikovatelnou?

Kvalita pravidel etických a právních, pevnost institucí a jejich demokratičnost (Snyder²⁹⁾), odpovědně zvolená míra regulace („*Čím více zákazů, tím chudší je lid. /.../ Čím víc ostrého náčiní, tím větší temno panuje v říši.*“³⁰⁾), avšak poté její důsledné vymáhání („*Regulujme minimum toho, co musíme, nikoli maximum toho, co můžeme*“ Jehlík, Koucký³¹⁾) – aneb, jak připomíná Jan Sokol: „... *pravidla konkrétní svobodu ve společnosti teprve umožňují. Jen dobrá, vymáhaná a zvnitřněná pravidla nás totiž mohou zbavit strachu z druhých, cizích lidí...*“³²⁾ Platí-li tato maxima obecně, tím významněji se dotýká profesionálů vykonávajících nezávislá povolání; velmi úzce souvisí se stupněm právní regulace ve společnosti.

Herbert L. A. Hart k tématu regulace a právních pravidel připomíná, že „*v libovolně velké skupině lidí musí být hlavními nástroji společenské kontroly obecná pravidla, normy a principy, a nikoli konkrétní instrukce určené každému jednotlivci. ... Charakteristickým aspektem situace člověka (a tudíž i rysem práva) je to, že kdykoliv se snaží jednoznačně a předem regulovat nějakou oblast jednání pomocí obecných norem, které by měly být v konkrétních případech použity bez dalších úředních instrukcí, čelí dvěma překážkám, jež spolu navzájem souvisejí. První z nich je relativní neznalost skutečnosti a druhou náš relativně neurčitý cíl. Kdyby se svět, v němž žijeme, vyznačoval jen konečným počtem rysů, které bychom znali, stejně jako bychom znali všechny způsoby, jak je lze kombinovat, pak bychom mohli předem učinit opatření pro každou možnost. Mohli bychom vytvářet pravidla, jejichž použití na konkrétní případy by nikdy nevyžadovalo další volbu. /.../ Náš svět takový není.*“³³⁾

Předpokladem k takovému rozhodování je ovšem odpovídající vysoká kvalifikace a s tím spojená osobní odpovědnost za vydaná rozhodnutí. Profesní společenství tímto směrem zamířilo. Ve sféře veřejné moci (veřejné správy) se takovému přístupu daří výrazně méně. Ba právě naopak – opakovaně uplatňované požadavky na podrobnost a konkrétnost právních předpisů, územních plánů a dalších dokumentů jen prohlubují model, v němž odpovědný úředník má být jakékoliv možnosti úvahy zbaven (za mnohé jiné stačí připomenout stavební zákon a prováděcí předpisy k němu, včetně jeho širšího právního souvrství, a správní rozhodování ve sféře výstavby, v němž pořizovatel či úředník stavebního úřadu je dnes spíše lepším poštovním úředníkem než svrchovaným profesionálem, který je partnerem

stejně svrchovaným profesionálům plánujícím či projektujícím anebo investujícím; a stejné platí pro památkovou péči, pro ochranu přírody a krajiny a mnoho dalších sfér veřejné správy). Nicméně se sluší připomenout ještě jednou slova Hartova: „... skutečně existují oblasti jednání, kde je ponechána řada otevřených prvků, aby byly rozvíjeny **soudy a veřejnými činiteli**, kteří mají ve světle určitých okolností **nalézt přijatelný kompromis mezi soupeřícími zájmy**, jež se svou závažností případ od případu liší. Život práva nicméně do značné míry spočívá v tom, že vodítkem pro veřejné činitele i pro soukromé osoby jsou **určitá pravidla**, která od nich ... **nevyžadují** pro každý nový případ nový úsudek. /.../ každý právní systém ponechává soudům a jiným veřejným činitelům důležitou rozsáhlou a otevřenou oblast jejich **volnému uvážení**, což vede k tomu, že se z původně neurčitých norem stávají normy určité, dochází k tomu při odstraňování nejistot v zákonech nebo při vytváření a kvalifikaci pravidel, jež jsou autoritativními precedenty vyjadřována pouze všeobecně.“

Nadměrnost regulace právními pravidly s sebou nese řadu příležitostí a možností jeho ztroskotání; v obdobném duchu je podle Lona L. Fullera takové ztroskotání možné přinejmenším osmerym způsobem:³⁴⁾

- neschopností vůbec dospět k pravidlům;
- neschopností zveřejnit nebo zpřístupnit pravidla adresátům;
- zneužitím retroaktivního zákonodárství;
- neschopností vytvořit srozumitelná pravidla;
- uzákoněním pravidel, která si odporují;
- uzákoněním pravidel, která vyžadují chování, jehož adresáti nejsou schopni;
- prováděním tak častých změn, že vedou adresáty ke ztrátě orientace;
- neschopností dosáhnout shody mezi pravidly a jejich uplatňováním v praxi;

současný stav českého práva řadu těchto možností vrchovatou měrou naplňuje. Množství pravidel postrádá srozumitelnost, vyžadují chování, jehož adresáti nejsou schopni, procházejí tak častými změnami, že snižují možnost orientace v nich, mnohdy se dostávají do rozporu s praxí a jejími možnostmi (i jejími potřebami). České právo v přemíře snahy po vysoké regulaci sociálních vztahů vytváří často souběžné a vícenásobné procesy (územní řízení – posouzení vlivu na životní prostředí – posuzování zásahu do krajinného rázu), které vytvářejí vnitřně kolizní situace, které jsou jen obtížně zvladatelné výkladem (širší právní okolí stavebního práva, resortně fragmentarizovaného, je toho přímým důkazem). Rozpory způsobené četností právních předpisů a jejich zbytněním brání především efektivnímu uplatnění osobní odpovědnosti, na nichž je ovšem systém nezávislých povolání a jejich profesní samosprávy principiálně postaven.

Je nutno neustále opakovat a zdůrazňovat, že nezanedbatelnou podmínkou vzniku kvalitní krajiny, urbánního prostředí a architektury (staveb) je dobré a kvalitní právní prostředí. Stávající české právní prostředí je však typické:

- přemírou regulace podvazující invenci a možnosti inovací obecně i v konkrétních situacích;

- přemírou regulace vedoucí k hypertrofii nároků, ale zároveň k atrofii povinnosti (k oslabování osobní odpovědnosti a alibismu);
- přemírou regulace oslabující individualizaci konkrétních případů v obecném rámci.

A je proto na místě se opakovaně a důsledně ptát, zda je současné české právo (právní prostředí) natolik přehledné, jasné a srozumitelné, že je tudíž dobře aplikovatelné? A je-li, co v tom případě brání lepší efektivitě jeho prosazování? Co brání například veřejné moci využívat koncentrační zásady řízení a v rámci správního procesu umožnit efektivní řešení kolizí zájmů a rozhodovat včas?

Avšak nad tuto zcela základní otázku pak speciálně k prostředí profesnímu:

- umožňuje současné právní prostředí pružnou proměnu staveb, urbánního i krajinného (přírodního) prostředí a umožňuje absorbovat náraz nových požadavků a řešení na zvyklosti a tradice, jakým jsou stavby i prostředí současně vystavovány?
- napomáhá současné právní prostředí hledání nových urbánních i architektonických forem městských i venkovských: umožňuje reagovat adekvátně na pronikání nových požadavků sociálních a kulturních, požadavků uživatelských (provozně-dispozičních), odpovídajících současným technickým standardům, a zároveň odpovídajících na nabídku nových technických, technologických a materiálových řešení?
- umožňuje současné právní prostředí hledání cest k šetrným technologiím a úsporám, aniž je zpochybněna individualita řešení a jeho novost; napomáhá uplatnění technologií zcela nových, proměňujících tradiční pohled na stavbu a na soubory staveb, stejně jako uspořádání území urbánního i krajinného (přírodního) – je otevřeno inovacím?
- umožňuje současné právní prostředí hledat tyto cesty aktivně nebo hledačům spíše klade překážky? umožňuje hledat – na rozdíl od minulosti – řešení obvykle v mnohem kratších časech, je-li uživatelská dočasnost stále intenzivněji konfrontována s přežívající potřebou člověka po určité stabilitě a bezpečí?

1.6 ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY O POVAZE ČINNOSTI ARCHITEKTA/(CIVILNÍHO) INŽENÝRA V ŠIRŠÍCH KULTURNĚ CIVILIZAČNÍCH SOUVISLOSTECH

„Povolání architekta je dobrodružné. Architekt se pohybuje na ostří nože mezi uměním a vědou, mezi původností a pamětí, mezi opovázlivostí modernosti a obezřetností tradice. Architekti nemají na vybranou, musí tato rizika přijmout. Pracují s mnohými druhy materiálů a nemyslím tím jen na beton, dřevo a kov. Mluvím i o historii a geografii, matematice a přírodních vědách, antropologii a ekologii, estetice a technologii, podnebí a společnosti – o všech těch věcech, kterými se architekti musí denně zabývat. Architekt má nejkrásnější povolání na světě, protože na malé planetě, kde všechno už bylo objeveno, je navrhování stále jednou z největších příležitostí k dobrodružství. Zkoumáním fyzického světa nás k tomu naši předkové odsoudili. Lidé jako Kolumbus, Magellan, Cook a Amundsen objevili už téměř všechno. Nám zbývá dobrodružství mysli, které může přinést stejné množství úzkosti, zmatku a obav jako výprava do země sněhu a ledu.

Mluvil jsem o svých obavách, o tom, že nastává konec architektury. Řekl jsem, že architektovo povolání je ohroženo, že se vytratí jako profese strážce majáku anebo proutkaře. Samozřejmě, že šlo o provokaci, architektura je stále nezbytná, víc, než kdykoli dřív. Nedostatečná kompetentnost, neodpovědnost, arogance, nedostatek lásky k řemeslu, to jsou jevy, které naši práci ponižují. Jsem přesvědčen, že by se našemu povolání mělo dostat nové důstojnosti. Proto se musíme vrátit zpět k jeho kořenům.

Za prvé – kdo je to architekt? Architektura je, jak už jsem řekl, službou: to je strážlivé poučení, které bychom měli mít stále na mysli, zvlášť tehdy, kdy se naše profese ztrácí v bludišti módnosti, stylů a směrů. Nechci moralizovat, jen snad hledám způsob jakým k problémům přistupovat.

Za druhé – architekti jsou lidé, kteří vědí jak stavět domy. Vědí které materiály a konstrukce mají užít, studují směry větru a výšku přílivu. Řídí postup výroby a výběr prostředků, se kterými musí pracovat – jinými slovy, vědí proč a jak se domy, mosty a města staví.

V každé krizi je přítomen prvek nekritičnosti. Někteří architekti si libují ve své sociální neangažovanosti, ať už skutečné, nebo předstírané. To je klasický

příklad předpojatosti vůči sobě samým. Ta se potom stává omluvou pro hledání jistot v jednoduchých formách, někdy i v prosté technologii. Takoví architekti odmítají roli řemeslníků, sami sebe povyšují na umělce – a potom rychle sklouznou do akademismu. Doufám, že nezevšeobecňují. Řekl jsem již dříve, že naše povolání se pohybuje na hraně mezi technikou a uměním, a myslím si, že právě na této hraně by mělo zůstat. Jakmile byste si možnost dělení architektury připustili, svázali byste se s jedním nebo druhým názorem.

Když se stavění omezuje jen na techniku, problémy mechanizace, organizace a peněz, ztrácí všechnu svoji vzrušivost, všečen sociální smysl, všečen vztah k životu. Naše pobřeží a města jsou přeplněna takovými příklady. Ovšemže, jak kdysi řekl jeden moudrý Rus: s realitou nic nenaděláš. Stavění je třeba. A stavění je samozřejmě také technickou činností. Mnozí lidé věří, že technika se musí stát nástrojem umění, že technika je umění. To přesvědčení je pro ně téměř otázkou víry. Každá víra však provokuje ke kacířství – ke stanovisku, že je přesně naopak, že umění je technikou. Nesouhlasím s žádným z těchto stanovisek, ale to druhé pokládám za přiměřenější. Mám rád představu architekta jako někoho, kdo užívá techniku k tomu, aby vytvořil emoce, umělecké emoce, abych byl přesný. Když nasloucháte hře koncertního mistra (myslím na pianistu Maurizia Polliniho nebo na houslistu Salvatore Accarda, abych zde zmínil své přátele), uvědomíte si, že jejich technika je hluboce integrovaná, že se proměnila, že se přeměnila v umění. „Nauč se všechno o hudbě a o svém nástroji a až potom to zapomeň a hraj si, jak chceš“, to řekl, myslím, Charlie Parker. Věřím, že to platí i v architektuře. /.../

Architektura je sociálně nebezpečné umění, protože je nepřehlédnutelná. Špatnou knihu nemusíte číst. Špatnou hudbu nemusíte poslouchat. Ale ošklivý činžák před vaším domem vám nedá žádnou možnost, máte ho na očích pořád. Architektura obtěžuje svoji případnou ošklivostí, nedává uživateli žádnou jinou šanci. To je docela vážná odpovědnost, která se dotýká budoucích generací. Neříkám tím nic nového, chci jenom rozšířit obzor našich úvah.

Takže, co je odpovědností architekta? Pablo Neruda říkával, že je-li někdo básníkem, měl by se vyjadřovat poezií. Nedá se to říct lépe. Já jako architekt morálku nekážu, já ji navrhuji, já ji stavím a využívám při tom své profese, architektury jako služby, jako společenského zadání. I tak mohou být architekti nebezpeční. Jejich utopie, na rozdíl od utopií ostatních, se snadno naplní. Architektova vize světa se světem může stát. To si pak architekti mohou připadat jako stvořitelé, to potom mohou uvěřit tomu, že byli pověřeni definováním budoucnosti. Nebo, poněkud skromněji, mohou se domnívat, že to oni dostali věci do pohybu. Věřím tomu, že naše práce je trvale nedokončeným záměrem, protože lidským vztahům a tím pádem i životu měst, je proces nekončícího vývoje přirozený. Architekt něco nastartuje, ale další vývoj už neovlivní. A to je další důvod proč by měl mít

každý nápad solidní základy – protože právě do něho architekt vkládá svoji potenci a mravnost. “

Renzo Piano: Povolání architekta³⁵⁾

„... bez přírody žádná architektura neexistuje ... kdosi řekl, že svět je tvořen dvěma oddělenými vesmíry: přírodou jakožto Božím dílem, a architekturou jakožto dílem lidským. A myslím si, že má pravdu. Vždyť ulice, budovy, města a mnohdy i jejich zelené plochy jsou plánovanou architekturou, kterou stvořil člověk. Čili můžeme tvrdit, že existují pouze dva tvůrci: Bůh a architekt. ... Co se tedy očekává od architekta? Architekt musí z daného místa vyjmout energii a prostudovat ho, aby pochopil, co s daným místem není v pořádku. Aby místo vylepšil, musí zcela přírodnímu místu dodat něco umělého. Na základě tohoto procesu přeměny můžeme vytvořit skvělé dílo, když si uvědomíme, že z místa nemůžeme nic odstranit a že už k celkové přeměně došlo, abychom mohli vdechnout život hře nečekaných harmonií....“

Eduardo Souto de Moura: Rozhovory se studenty³⁶⁾

Výkon profese není pouhým řemeslem, jakkoliv řádná znalost řemesla, to jest základů plánování, projektování a stavění ve shora popsaném rozsahu a obsahu je nezbytným předpokladem jakéhokoliv vyššího profesního standardu. Toto téma se ostatně opakovaně objevuje v obecné rozpravě. Jak připomněl například už za první republiky ve 30. letech například prof. Ing. arch. Karel Lhota na Prvním sjezdu architektů a projektantů v RČS ve svém „stanovisku zájmového ústředí architektů SIA“: „Nemusíme si zapírat, že dosavadní výsledky našeho architektonického snažení nejsou valné; to uznávají všichni, jen se lišíme v názoru na příčiny. Velký rozmach stavebnictví po převratu zastihl nás nepřipraveny pro velké úkoly; kde není tradice, jsou zapotřebí velcí reformátoři; neměli jsme ani jedno, ani druhé. ... Většina projektů poválečné pracovní generace má velké vady, najmě stavebně-ekonomické a užitkové, tedy vady, jež jsou v zásadním rozporu s duchem moderní architektury. Jestliže chceme od stavebníka, aby moderní architekturu platil, musíme mu ji také dát, to jest musíme opustit povýšené stanovisko „uměleckého“ diktátora a přijati místo služebníka lidských potřeb. To ještě zdaleka neznamená stát se pouze řemeslníkem, který sic postaví chalupu lacino, ale třebaš bez hygieny, trvanlivosti a vkusu; to však znamená rozumně vésti stavebníkův program. ale nikoliv za cenu nežádoucího vyhazování peněz, za cenu přísloví „z cizího krev neteče“. To je hlavní příčina hluboce zakořeněné nedůvěry stavebníka k architektovi a projektantovi, který neudělá to, co stavebník chce, ale mnohonásobně překročí rozpočet. Skutečně nemá stavebník ochrany proti špatnému projektantovi. Překročování rozpočtu je zaviněno sic často přímým úmyslem nesolidního podnikatele, je však vyloučeno tam, kde si dozrál zkušený projektant, který předem uvážil hospodářský plán sebe menší stavby. Aby to mohl učinit, musí se ho učit. To není věc intuice, nýbrž praxe: musí se

naučit úsporným konstrukcím, poznati výhody a nevýhody stavebních hmot a postup práce, ježto doba i způsob provádění má na cenu zvláštní vliv. Podstata stavebnictví dnes (v přívalu nových hmot a pohybu cen) více než kdy jindy leží v ekonomii.

Aby mohl architekt rozumně vésti stavebníka po stránce prostorového řešení, k tomu zase není třeba pouze intuice; je k tomu třeba především dokonale a řemeslně zvládnutého moderního názoru dispozičního, kterého dosáhneme odborným školením. Teprve pak se liší projekty ve své intuici; avšak intuice bez ekonomie a bez konstrukce není moderní architektura; jsou to jen hezké obrazy.

Má-li tedy vyplnit architekt své poslání ve službě stavebníka, musí být praktický ekonom a vzdělaný konstruktér, čili česky to jest, musí mít odbornou školu a praxi. ... vzdělání a praxi nelze zamítati, ... neboť moderní život žádá dokonalou přípravu všech oborů. ⁽³⁷⁾

Výkon profese sleduje nepochybně směr popsáný Karlem Lhotou – vysoce profesionální uspokojení soukromých zájmů klientů i veřejných zájmů společnosti. Na tom však nekončí a končit nesmí; je také opakovaným hledáním nových možností, nových způsobů vyjádření, je opakovaným zkoumáním a nalézáním podstatného o člověku a o světě. Je schopností vidět nové a nově v mnohokrát opakovaném, nahlížet je nesamozřejmě, jak velmi přiléhavě vyjádřil Josef Pieper ve svých přednáškách Co znamená filozofovat? Nahradíme-li v dalším textu slovo filozofovat a filozofování slovy navrhopvat a navrhování, je následující text nejniternějším vyjádřením povahy navrhování jakožto způsobu hledání a objevování: „*K podstatě živého, živé bytosti, patří, že je a žije v nějakém světě, ve „svém“ světě; že má svět. Být živý znamená být „ve“ světě. Není ale i kámen „ve“ světě? Není „ve“ světě vůbec všechno, co „je“? Zůstaňme u neživého kamene, který se někde povaluje: copak není s ostatními věcmi a vedle nich „ve“ světě? „Ve“, „s“, „vedle“ – to jsou slova označující vztahy; ale kámen ve skutečnosti nemá vztah ke světu, „ve“ kterém je, ani k okolním věcem, „s“ kterými a „vedle“ kterých „ve“ světě je. Vztah ve vlastním slova smyslu se navazuje z nitra ven; vztah existuje jen tam, kde je nějaké nitro, tedy kde je onen dynamický střed, z něž vychází všechno působení a ke kterému se sbíhá všechno přijímání a trpění. ... Nitro znamená schopnost vztahovat se a pojímat do vztahu. A svět? Svět znamená tolik, co vztažné pole. Jedině bytost schopná vztahů, jedine bytost existující niterně, a to znamená jedine živá bytost, má svět; jen jí přísluší existovat ve vztažném poli. ... rostlina má svět, oblázek ne ... To je tedy první věc: svět je vztažné pole. Mít svět znamená být středem a nositelem vztažného pole. Druhá věc však je tato: čím vyšší úrovně je tato niterná existence, tedy čím větší dosah a rozsah má schopnost vztahu, tím širší a vyšší rozměr má vztažné pole, které je příslušné bytosti přiřazeno. Jinými slovy: čím vyšší nějaká bytost stojí v hierarchii skutečnosti, tím širší a vyšší úrovně dosahuje její svět. ... Ukázal se nám stupňovitý sled „světů“: jako nejnižší svět rostliny, ... omezený na oblast dotyku; nad ním prostředí zvířat; a nakonec svět přiřazený duchu, přesahující všechny tyto částečné a malé světy, vlastní svět jako totalita bytí. A této hierarchii světů, vztažných polí, odpovídá, jak jsme viděli, hierarchie schopností vztahu; čím dále sahá schopnost vztahu, tím vyšší jsou rozměry přiřazeného vztažného pole, přiřazeného „světa“. K tomuto dvojitému*

sledu stupňů je teď třeba připojit třetí stavebný prvek: silnější schopnosti vztahu odpovídá vyšší stupeň niternosti.

Řekli jsme: člověku je vlastní, že se potřebuje přizpůsobovat prostředí a zároveň je zaměřen na svět; a že podstatou filozofického aktu je překračovat 'prostředí' a pronikat do 'světa'. To ale přirozeně nemůže znamenat, že by tu takřkajíc existovaly dva oddělené prostory a že by člověk mohl jeden opustit a vstoupit do druhého; ... samozřejmě, že prostředí a svět (v tom smyslu, v jakém tyto pojmy používáme) nejsou dvě oddělené skutečnosti – jako by ten, kdo se filozoficky táže, z jedné oblasti vycházel a vydával se do druhé. ... nikoli: tím, k čemu se obrací filozofická úvaha, je stejný viditelný, konkrétní svět, tento svět, který máme všichni před očima. Avšak tohoto světa, těchto věcí, těchto skutečností se dotazujeme zvláštním způsobem; dotazujeme se na jejich poslední, univerzální podstatu – čímž se zároveň horizontem otázky stává horizont celkové skutečnosti. ... Filozofické tážení tedy míří výlučně na to, co máme denně před očima. Avšak toto před očima ležící se v jistém okamžiku stane pro tazajícího transparentním, průhledným; ztratí svou kompaktnost, svou zdánlivou definitivnost, svou samozřejmost. Věci vyjeví cizí, neznámou, neobvyklou, hlubší tvář. ... filozofovat znamená vzdálit se – ne od věci všedního dne, ale od jejich běžných výkladů, od jejich obvyklých hodnocení. A to ne snad na základě rozhodnutí odlišovat se, myslet „jinak“ než většina, nýbrž na základě toho, že před námi náhle vystala nová tvář věcí. Právě této skutečnosti, že se v samotných věcech, s nimiž denně zacházíme, zjeví hlubší tvář skutečného, že tedy před pohledem zaměřeným na věci každodenní zkušenosti vystoupí nevšední, už ne samozřejmý charakter těchto věcí – právě této skutečnosti je přiřazena ona vnitřní událost, do které se od paměti klade počátek filozofování: údiv.

V tom, že filozofování začíná údivem, se projevuje takřka principiálně ne-měšťácký charakter filozofie; neboť údiv je cosi ne-měšťáckého ... co totiž znamená stát se v duchovním smyslu měšťákem? Především to, že blízké okolí dané bezprostředními životními účely je pro člověka tak definitivní, tak kompaktní, že věci, s nimiž se setkává, už se nemohou stát průhlednými ... člověk už se nedokáže divit. Otupělému šosáckému myšlení připadá všechno samozřejmé. ... filozofický údiv se nerozčleňuje na tom, co „tu ještě nikdy nebylo“, na abnormálním a senzačním; na tom jen otupělé myšlení zakouší jakousi náhražku pravého údivu. Kdo k údivu potřebuje neobvyklé, dokazuje tím, že ztratil schopnost dát správnou odpověď na mirandum bytí. Potřeba senzace, i když ráda vystupuje v masce bohémy, je neklamným znamením ztráty právě schopnosti žasnout – a tedy právě znamením změšťáctělého lidství. ...

Údiv není počátek filozofie jen ve smyslu initium, začátek, první stadium, předstupeň. Údiv je principium, trvalý imanentní zdroj filozofování. ... Vnitřní struktura filozofování je přímo identická s vnitřní strukturou údivu. ... Údiv má stránku negativní a pozitivní. Negativní: kdo se diví, ten něco neví, nechápe; nezná, co „za tím vězí“. ... Kdo se tedy diví, neví, nebo neví dokonale, nechápe. Kdo chápe, nediví se. ... Kdo se diví, vydává se na cestu. I to patří k údivu: člověk je jednak na okamžik zasažen a umlká, jednak vychází hledat. U Tomáše Akvinského ... je údiv definován přímo jako desiderium sciendi, jako žádostivost vědět, činná touha po vědění. Údiv,

ačkoliv je nevědění, nejen, že není rezignace: z údivu pochází radost, říká Aristotelés; a středověk po něm opakoval: omnia mirabilia sunt delectabilia (co vzbuzuje údiv, vyvolává radost). ... V tomto sepětí ,ne‘ a ,ano‘ se však ukazuje, že údiv má strukturu, stavebnou formu naděje, která je vlastní také filozofování, ba samotné lidské existenci. Jsme podstatně viatores, na cestě, ještě ne‘ jsoucí.“⁽³⁸⁾

V nejbližších několika letech neprojde zřejmě architektura ani urbanismus, resp. prostorové plánování žádnou mimořádně dramatickou, či dokonce převratnou proměnou, která by zcela od základu změnila (k nepoznání) charakter profesní činnosti. Je ostatně otázkou, zda takové převratné proměny jsou to, co architektura, urbanismus a krajina (resp. společenství, jehož jsou nástrojem) potřebují. Proměnou ostatně prochází architektura i urbanismus (plánování), krajinářská architektura a inženýrství pro svoji úzkou spjatost se životem společnosti setrvale; mnohé z dosavadních hodnot považovaných za téměř nedotknutelné budou procházet v nejbližším období když ne transformací, tedy přinejmenším rozsáhlou diskusí, a to jednak v souvislosti s očekávanými proměnami sociálními a kulturními (uživatelskými či provozními), jednak v souvislosti s proměnami technickými, technologickými a materiálovými. Jedná se především o vztah nově vznikajících urbánních celků a staveb k urbánním celkům a stavbám již existujícím a o vztah k přírodě a krajině, a to v důsledku technických a technologických proměn. Zdá se, že na počátku 21. století je již definitivně absorbováno a překonáno dědictví postmoderny a technický a technologický vzestup se svými funkčními a strukturálními projevy už není nutně nazírán negativně. Pro vyspělé společnosti počátku 21. století je naopak charakteristická snaha hledat prostřednictvím vyspělých technologií cestu k šetrnosti a úspornosti, k šetrným a úsporným řešením urbanistickým a architektonickým – tedy ovšem zároveň často k urbanistickým a architektonickým řešením novým, netradičním – a tedy většinou neobvyklým a nezažitým: pravý opak toho, co například obhajují dotčené správní orgány při ochraně „veřejných zájmů“.

Vyjdeme-li z podmínek České republiky, pak je před společností i před profesí řada velmi vážných témat krajinných, urbanistických i architektonických (či inženýrských) – zejména jak dosáhnout uživatelských standardů technologicky vyspělé společnosti, aniž budou ohroženy, nebo dokonce nenávratně ztraceny hodnoty kulturně civilizační a přírodně krajinné. Znamená to ovšem, že tyto hodnoty jsou rozpoznány, resp. rozpoznávány a že je společnost připravena je akceptovat a sdílet, že je schopna o těchto hodnotách zodpovědně a bez osobních předpojatostí diskutovat, formulovat a formovat je. Přinejmenším lze pro nejbližší desetiletí konstatovat, že tlak na zvyšování uživatelských a provozních standardů obytného, pracovního i rekreačního prostředí bude vytvářet tlak na proměnu přírodně krajinného prostředí (zastavováním dalších dosud nezastavěných území) a zároveň na využívání existujících zastavěných území a stavebních fondů včetně území a staveb památkově chráněných. Na jedné straně požadavky na péči o přírodní prostředí a na druhé straně požadavky na péči o kulturní prostředí kladou otázku po vhodných urbánních

a architektonických formách, umožňujících využití a revitalizaci historického prostředí a jeho adaptaci na současné formy a požadavky života a současně ochranu dochovaného přírodního a kulturního prostředí a jeho obnovu a rozvoj. Tyto skutečnosti nepochybně vyvolají požadavky na podstatně vyšší efektivitu využití zastavěných území obcí, podstatně větší efektivitu investic – krátce na hospodárnost nakládání s územím.

Součástí úvah o budoucnosti plánování, potažmo urbanismu a architektury je i možnost pružné proměny staveb i urbánního prostředí a náraz takových požadavků a řešení na zvyklosti a tradice, jakým jsou stavby i prostředí vnímány. Nejbližší léta budou obdobím hledání nových urbánních i architektonických forem městských i venkovských: k tomuto závěru vede především pronikání nových požadavků sociálních a kulturních, požadavků uživatelských, odpovídajících současným technickým standardům, a zároveň nabídka nových technických, technologických a materiálových řešení. Šetrné technologie, úspory a individualita řešení budou jistě i nadále narážet na (často neúprosné) požadavky „tradice“. Jedná se především o uplatnění technologií zcela nových, proměňujících tradiční pohled na stavbu a na soubory staveb. Obdobně tomu v nejbližších desetiletích bude s novými zdroji energií, resp. s požadavky na úspornost a šetrnost urbánního prostředí i jednotlivých staveb. Nejedná se pouze o objev nových energetických zdrojů, ale i jejich nižší zátěž v území. Taková řešení nepochybně budou vyžadovat nové urbánní i architektonické formy, které budou často v napětí s dosavadní tradicí a dosavadními zvyklostmi a které povedou k postupné proměně urbánních a architektonických forem. Střety, které z této konfrontace povstanou (resp. již povstávají), budou jedním z leitmotivů nejen urbanistické a architektonické práce, ale především práce plánovací v nejbližších desetiletích (aplikace solární, fotoelektrické, větrné etc. energie a její důsledky pro formu urbánní a architektonickou). Tématem pro delší časové období je rovněž změna pojetí prostoru a jeho transformace v souvislosti s virtuální realitou a budováním virtuálních prostorů, napětí mezi grafickými systémy a realitou lidských potřeb, tužeb a možností. Tématem budoucnosti města i stavby v minulosti bylo a v dohledné době bude ověřování a zkoušení mezí možného. Lze si představit stavbu s proměnlivým prostorem, přizpůsobujícím se pružně proměnám požadavků jeho uživatelů?

Pokusíme-li se (aspoň přibližně) naznačit témata výstavby (blízké) budoucnosti, jsme přesvědčeni, že těmi základními tématy i nadále budou, možná v intenzivnější podobě:

- *změny v přístupu k přírodě a krajině – přírodně krajinné inovace*, související jednak se zachováním kvalit přírody a krajiny, jednak s jejich obnovou tam, kde byla devastována, se zastavováním či nezastavováním dalších ploch a s poměrem volné krajiny k zastavěnému území, zejména v blízkosti velkých center osídlení, přičemž toto využívání krajiny bude konfrontováno s požadavky na nové technologie a nové formy, na nové funkce a uživatelské standardy;
- *kulturně civilizační změny (včetně změn sociálně-ekonomických) – kulturně civilizační inovace*, související jednak s tradicí a s péčí o kulturní bohatství

a rozmanitost a zároveň s větší či menší otevřeností tohoto kulturního prostoru novým kulturně civilizačním vlivům, například v souvislosti s migrací obyvatel a s pronikáním nových/jiných kulturních vzorů chování; i v tomto případě bude využívání dosavadních urbánních a architektonických struktur konfrontováno s požadavky na nové technologie a nové formy, na nové funkce a aktivity, dispozičně-provozní a uživatelské standardy;

- *technické (materiálové, technologické a podobně) a uživatelské změny – technické a technologické inovace*, jejichž nedílnou součástí je zejména smysluplná všeobecná šetrnost, omezování energetické spotřeby nejen hledáním nových zdrojů energií, ale zejména aplikací různých nových úsporných technologií a materiálů, resp. inovovaným využíváním některých materiálů „tradičních“, ale zřejmě též celkovou poučenou koncepcí rozvoje urbánního a architektonického prostoru, jeho nových funkcí a nových forem.³⁹⁾

Řešení výše uvedených témat a úloh je nutno hledat – na rozdíl od minulosti – obvykle v mnohem kratších časech. Uživatelská dočasnost je a bude konfrontována s přežívající potřebou člověka po určité stabilitě a bezpečí. Snad tomuto přístupu drobným dílem přispěje i tato publikace.

Poznámky k části I

- ¹⁾ KLÍMA, J. *Nejstarší zákony lidstva – Chamurapi a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1979, ISBN 21-095-79.
- ²⁾ Viz například VLČEK, P. et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-0969-8.
- ³⁾ BÜSCHGES, G. et al. *Freie Berufe in Europa – Daten, Fakten, Informationen*. Bonn: Institut für Freie Berufe, Nürnberg + Der Freie Berufs Verlag GmbH, 1993, ISBN 3-9803595-0-6.
FARRANDO, J. et al. *Architectural Practice around the World*. Barcelona: COAC, 2002, ISBN 84-96185-01-X.
Charter for Liberal Professions, ECEC (dostupné na <http://www.ecec.net/about-ecec/charter-for-liberal-professions/>)
Rozsudek Druhé komory Evropského soudního dvora (European Court of Justice) ve věci „C-267/99, Adam./Administration de l'enregistrement et des domaines de Luxembourg“, ze dne 11. října 2001, v němž charakterizoval svobodná povolání jakožto povolání „of a marked intellectual character, require a high level qualification and are usually subject to clear and strict professional regulation. In the exercise of such an activity, the personal element is of special importance and such exercise always involves a large measure of independence in the accomplishment of the professional activities“.
- ⁴⁾ ARISTOTELEŠ. *Politika*. Praha: Jan Laichter, 1939.
- ⁵⁾ VITRUVIUS. *Deset knih o architektuře*. Praha: SNKLHU, 1953, str. 18 an.
- ⁶⁾ LEONE BATTISTA A. *Deset knih o stavitelství*. Praha: SNKLHU, 1956, str. 15.
- ⁷⁾ Citováno z: BALÍK S. a kol. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: ČAK&NG v Praze, 2009, ISBN 978-80-7035-427-8.
- ⁸⁾ PLOS, J. *Architektura – prostor a čas – krajina* (Několik úvah nad širším pojmovým kontextem). In sborník: *Tvář naší země – Krajina domova*, sv. 3 – *Duchovní rozměr krajiny*, str. 57–70. Praha: Studio JB+ČKA, 2001, ISBN 80-86512-04-5.
PLOS, J. *Člověk a krajina in margine osobní odpovědnosti* In sborník: *Tvář naší země – Krajina domova*, sv. 4 – *Krajina jako politikum*, str. 7 až 15; Praha: Studio JB+ČKA, 2002, ISBN 80-86512-16-9.
PLOS, J. *Úvahy o smyslu a účelu prostorového/územního plánování a jeho vztahu k plánování úrbánnímu a krajinnému*. In sborník: *Ochrana životního prostředí ve správním soudnictví*. str. 7–33. Kroměříž, Praha: Justiční akademie + LexisNexisCZ, 2008, ISBN 987-80-86920-27-6.
ŠIPLER, V. *Investoři a veřejná správa v éře globalizace aneb o odpovědnosti investorů*. In sborník: *Tvář naší země – Krajina domova*, sv. 4 – *Krajina jako politikum*, str. 16 až 32; Praha: Studio JB+ČKA, 2002, ISBN 80-86512-16-9.
KOSTOF, S. et al. *The Architect, Chapters in the History of the Profession*. Berkeley–Los Angeles–London University of California, 2000, ISBN 978-0-520-22604-3.
POLLAK, M. ed. *The Education of the Architect – Historiography, Urbanism and the Growth of Architectural Knowledge*. Cambridge & London: MIT Press, 1997, ISBN 0-262-16164-8.
MCNEILL, D. *The Global Architect – Firms, Fame and Urban Form*. New York–London: Routledge, 2009, ISBN10: 0-415-95641-2. CAUDILL, WILLIAM W. *Architecture by Team – A New Concept for the Practice of Architecture*. New York: Van Nostrand Reinhold Company, 1971.
WIESAND, A. J. et al. *Beruf Architekt – Eine zusammenfassende Darstellung und Interpretation der Berufswirklichkeit und Berufsgeschichte von Architekten*. Stuttgart: Hatje/Das Beispiel, 1984, ISBN 3-7757-0198-2.
COXE, W. *Managing Architectural and Engineering Practice*. New York: Van Nostrand Reinhold Company, 1980, ISBN 0-442-21736-6.
JONES, GLYN P. *A new Approach to the Standard Form of Building Contract*. Oxford: The Construction Press Limited-MTP, 1975, SBN 852 0004 0.
PLOS, J., ŠTĚPÁN, P. et al. *Plánování území a projektování staveb*. Praha: Verlag Dashöfer, 2001, ISBN 80-86229-26-2.
PLOS, J. *Stavební zákon s komentářem pro praxi*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013, ISBN 978-80-247-3865-9.

- ANSTEY, T. et al. *Architecture and Authorship*. London: Black Dog Publishing, 2007, ISBN 10: 1-904772-74-9.
- ⁹⁾ *Encyclopédie Methodique ou par Ordre de Matières – Quatremere de Quincy: Architecture*. Tome I., p. 101–109, Paris: Panckoucke, 1788.
Encyklopaedia Britannica, Vol. 2, p. 270–271, London, 1929.
Ottův slovník naučný Díl XII. Praha: J. Otto, 1897, str. 710–711.
Larousse de la Langue française-Lexis. Paris: Librairie Larousse, 1979, str. 958.
Collins Concise English Dictionary. London and Glasgow: Collins, 1978, str. 249.
Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana, vol. II. Bern, 1954, p. 283.
 PIETRO F. *Vocabolario della lingua italiana*. Firenze: Felice Le Monnier, 1922.
Wahrig Deutsches Wörterbuch. Güttersloh: Bertelsmann, 1979, p. 705 (německé Kriegsbaumeister, Baumeister, Ingenieur).
Encyclopédie Methodique ou par Ordre de Matières – Quatremere de Quincy: Architecture. Tome II., heslo „Ingénieur“, p. 561–562, Paris: Agasse, 1801.
Encyklopaedia Britannica, Vol. 8, p. 443–453 – Vol. 5, p. 734, London, 1929.
Slovník veřejného práva československého. sv. II., heslo: „Inženýr“ a „Inženýrská komora“, str. 21 až 28, Brno: Polygrafia, 1932 (reprint Praha: Eurolex Bohemia, 2000, ISBN 80-902752-4-9).
Všeobecný slovník právní – Příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na radě říšské zastoupených se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní země Koruny české, Díl I., heslo: „Inženýři“ a „Inženýři horní“, str. 540–543, Praha: F. Topič, 1896 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2009, ISBN 978-80-7357-456-7).
 EBEL, M. *Dějiny českého stavebního práva*. Praha: N A B F, 2007, ISBN 978-80-86905-21-1.
- ¹⁰⁾ Podrobněji k tomuto tématu viz část čtvrtou.
- ¹¹⁾ MACNULTY, KIRK W. *Svobodné zednářství – Symboly – tajemství – význam*. Praha: Universum, 2007, ISBN 978-80-242-2006-2.
- ¹²⁾ V pojmu civilní inženýr dáváme slovo „civilní“ do závorky, abychom na jedné straně důsledně drželi tento pojem v celku odpovídajícím historickému vývoji nejméně po dobu posledních tří set let, avšak zároveň s respektem ke skutečnosti, že tento pojem není (žel) součástí platné profesní právní úpravy; na druhé straně abychom respektovali terminologickou zvyklost přinejmenším evropskou (v některých jazycích se vyskytují též další určení, například označení „structure engineer“ pro statika; ve Spojených státech amerických je například pojem „civil engineer“ vyhrazen zpracovatelům technického zařízení budov).
- ¹³⁾ KOUCKÝ, R. *Tři architektonické úlohy (dům, most, město)*. Praha: ČVUT, 2017 (přednáška ke jmenování profesorem, konaná na FA ČVUT v roce 2016).
- ¹⁴⁾ JEHLÍK, J. Přednáška ke jmenování profesorem, konaná na FA ČVUT dne 16. 05. 2017.
- ¹⁵⁾ Short History of Technical Education (<https://technicaleducationmatters.org/series/a-short-history-of-technical-education/>)-
 L'histoire de l'École polytechnique [https://fr.wikipedia.org/wiki/Histoire_de_l'École_polytechnique].
 École polytechnique (France) [<https://www.polytechnique.edu/fr/histoire>].
 Formation d'ingénieurs en France [https://fr.wikipedia.org/wiki/Formation_d'ingénieurs_en_France].
 Höhere Technische Lehranstalt [https://de.wikipedia.org/wiki/Höhere_Technische_Lehranstalt]; https://en.wikipedia.org/wiki/Höhere_Technische_Lehranstalt].
 Technische Hochschule [https://de.wikipedia.org/wiki/Technische_Hochschule].
 Die geschichtliche Entwicklung der Werkmeisterausbildung in Österreich [<http://www.wissenstimmanz.at/wissenplus/plattform/die-geschichtliche-entwicklung-der-werkmeisterausbildung-in-oesterreich/>].
 PANNABECKER, JOHN R. *For a History of Technology Education: Context, Systems, and Narratives, Journal of Technology Education*. Vol. 7, No. 1, Fall 1995, p. 43–56.
- ¹⁶⁾ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Česká technika*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2004, ISBN 80-01-03165-9.
 VELFLÍK, ALBERT V. *Dějiny technického učení v Praze s dějinným přehledem nejstarších inženýrských škol, jakož i akademií a ústavů v Rakousku, na nichž bylo vědám inženýrským nejdříve*

- vyučováno. Praha: Česká vysoká škola technická, 1906; Praha: Česká matice technická, 1925 [přístupné on-line: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=1718>].
- 17) Reskript císaře Josefa I. českým stavům (In AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Česká technika*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2004, ISBN 80-01-03165-9).
- 18) Jednací řád Inženýrské komory pro ČSR z roku 1924 (vydaný podle § 8 lit. a) zákona ze dne 18. března 1920, č. 185 Sb. z. a nař. se zřetelem k ustanovením tohoto zákona a příslušného prováděcího nařízení vládního ze dne 22. prosince 1920, č. 654 Sb. z. a n. (vlád. nař.), *Věstník inženýrské komory pro Československou republiku*.
- Jednací řád Inženýrské komory pro ČSR z roku 1930 (vydaný podle § 8 lit. a) zákona ze dne 18. března 1920, č. 185 Sb. z. a nař. se zřetelem k ustanovením tohoto zákona a příslušného prováděcího nařízení vládního ze dne 22. prosince 1920, č. 654 Sb. z. a n. (vlád. nař.), *Věstník inženýrské komory pro Československou republiku*.
- (K citaci využito podkladu zpracovaného PhDr. Petrem Koppem v roce 1996 pro ČKAIT jako literární rešerše k historii inženýrské komory; podklad poskytnut laskavostí Ing. Bohumila Ruska).
- 19) Usnesení vlády ČR č. 333/1994 ze dne 15. června. 1994 (jednací bod č. 6 – Příprava návrhů zákonů upravujících postavení komor v oboru působnosti příslušných členů vlády, čj. 483/94).
- 20) Jednací bod č. 5 zasedání vlády dne 08. 03. 1995 (čj. 40/85) – Návrh zákona o odborné způsobilosti k vybraným činnostem ve výstavbě a o změně a doplnění některých zákonů souvisejících s jeho zavedením.
- 21) Nález Pl. ÚS č. 4/95, ze dne 7. června 1995, 168/1995 Sb., N 29/3 SbNU 209, rovnost – autorizace jako podmínka pro provozování činnosti autorizovaných architektů a inženýrů (patnáctičlenný Ústavní soud zasedal v tomto roce ve složení: Iva Brožová, Vojtěch Cepl, Vladimír Čermák, Vojen Güttler, Miloš Holeček, Pavel Holländer, Vladimír Jurka, Zdeněk Kessler, Vladimír Klokočka, Vladimír Paul, Antonín Procházka, Vlastimil Ševčík, Eva Zarembová, Ivana Janů, Pavel Varvařovský).
- 22) SNYDER, T. *Tyranie – 20 lekcí z 20. století*. Praha: Paseka/Prostor, 2017, ISBN 978-80-7432-838-1; str. 16 an., str. 32 an.
- 23) *Slovník veřejného práva československého*, sv. II., heslo: „Inženýr“ a „Inženýrská komora“, str. 21 až 28, Brno: Polygrafia, 1932 (reprint Praha: Eurolex Bohemia, 2000, ISBN 80-902752-4-9). *Všeobecný slovník právní – Příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na radě říšské zastoupených se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní země Koruny české*, Díl I., heslo: „Inženýři“ a „Inženýři horní“, str. 540–543, Praha: F. Topič, 1896 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2009, ISBN 978-80-7357-456-7).
- TEYSSLER, KOTYŠKA. *Technický slovník naučný I–XV + XVI–XVII*. Praha, 1927–1949, heslo: „autorizovaní civilní technikové“ sv. I, str. 857 až 858, heslo: „civilní technikové“, sv. II., str. 900, heslo: „inženýrská komora“, sv. V, str. 1495.
- 24) Zák. č. 133/1985 Sb., o požární ochraně.
- 25) Zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
- Odkazy v citovaném ustanovení:
- 2) § 18a hospodářského zákoníku, § 4 písm. f) zák. č. 174/1968 Sb., o státním odborném dohledu nad bezpečností práce.
- 2a) zák. č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě.
- 26) JEHLÍK, J. *Role architekta v procesu územního plánování (Poučení z vývoje územního plánování v Čechách a na Moravě)*. Praha–Ústí nad Labem: Grant ČKA, 1997, str. 7 (rukopis poskytnut laskavostí autora).
- 27) PLOS, J. *Neznalost–nevědomost zákona neomlouvá aneb Proč, co a jak regulovat*. Přednáška na konferenci Inventura urbanismu VII-2017, Praha: FA ČVUT, 2017.
- 28) TAINTER, JOSEPH A. *Kolapsy složitých společností*. Praha: Dokořán, 2009, ISBN 978-80-7363-248-9.
- 29) SNYDER, T. *Tyranie – Dvacet lekcí z 20. století*. Praha: Paseka&Prostor, 2017, ISBN 978-80-7432-838-1.
- 30) LAO-C'. *Tao-te t'ing*. Praha: Supraphon-Lyra pragensis, 1975.
- 31) KOUČKÝ, R. *Elementární urbanismus*. Praha: Zlatý řez, 2006, ISBN 978-80-902-8109-5.
- KOUČKÝ, R. *Úřad kreátora*. Praha: Zlatý řez, 2008, ISBN 978-80-87068-04-5.

- JEHLÍK, J. *Obec a sídlo – O krajině, urbanismu a architektuře*. Praha: Ausdruck Book, 2013, ISBN 978-80-260-5399-6.
- JEHLÍK, J. *Rukověť urbanismu – Architektura poznávání a navrhování prostředí*. Praha: Ausdruck Book, 2016, ISBN 978-80-260-9558-3.
- 32) SOKOL, J. Jazyk, právo a dobro. In *Právo a dobro v ústavní demokracii*. Praha: SLON, 2011, ISBN 978-80-7419-045-2.
- 33) HART, HERBERT LIONEL A. *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2010, ISBN 978-80-7260-239-1.
- Srovnej například chystanou novelu stavebního zákona (předloha zákona projednávána senátem) a doslova systematické vypouštění všech ustanovení předpokládajících v určitém rozsahu kvalifikovanou úvahu (správní uvážení) správního úředníka (například § 90), stále podrobnější stanovování pravidel, často mimořádně problematických (například nová ustanovení k územnímu řízení v § 94a až 94z/!?!/, další „přesňování“ předpisů územně plánovacích, jimiž se nahrazuje smysluplný výklad a aplikace dalšími a dalšími konkretizujícími regulacemi – § 55a až 55c, resp. nové § 72 až 75), obdobně potřeba vysvětlit čackému úřednictvu, že závazné stanovisko, jehož důsledky pro meritorní správní proces (územní či stavební řízení) mohou být fatální (nesouhlasné stanovisko a obligatorní ukončení dokazování a vydání zamítavého rozhodnutí v meritorním řízení!) a které slouží jako podmiňující a nepřekročitelný základ meritorního rozhodnutí musí splňovat elementární nároky na strukturu odpovídající správnímu rozhodnutí, to jest výrok a odůvodněním s povinností přesně specifikovat podmínky a stanovovat je tak, aby byly vykonatelné a kontrolovatelné (novela § 4 stavebního zákona a § 149 správního řádu); za to další posilování centralizace (viz například v novele stavebního zákona navrhná kontrolní kompetence nadřízených orgánů v průběhu pořizování územně plánovacích dokumentací – § 171 stavebního zákona) – tedy přesně to, před čím Hart, Fuller a mnozí další právní teoretici důrazně varují.
- 34) FULLER, LON L. *Morálka práva*. Praha: Oikoumené, 1998, ISBN 80-86005-65-8.
- 35) SOUTO DE MOURA, E. *Rozhovory se studenty*, Zlín: Archa, 2009, ISBN 978-80-901926-9-0, str. 57–58.
- 36) PIANO, R. *Povolání architekta* (překlad: Miroslav Masák, FA VUT, Brno; rukopis).
- 37) LHOTA, Karel. Boj o ústředí kvalifikovaných architektů – Stanovisko zájmového ústředí architektů SIA. *Architekt SIA 1933*, č. 11, str. 169 až 171; publikováno též In LHOTA, K. *Nejen slova – O divadle, architektuře a bytové kultuře*. Praha: MF&NTM, 2010, ISBN 978-80-7037-195-4.
- 38) PIEPER, J. *Co znamená filozofovat?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, ISBN 978-80-7195-023-3, str. 31 an., 51 an.
- 39) AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Vize českého stavebnictví do roku 2015*. Praha: SPS ČR a ÚRS Praha, a. s., 2007 (PLOS, J. části textu týkající se urbanismu a architektury).
- PLOS, J. *Územní plánování na cestě tam a zase zpátky aneb Urbanismus pro 21. století*, přednáška na konferenci Inventura urbanismu I-2010, FA ČVUT, Praha, 2010.
- PLOS, J. *Kdo staví město? Nástroje městské správy*, přednáška na konferenci Inventura urbanismu II-2011, Praha: FA ČVUT, 2011.
- PLOS, J. *Neznalost–nevědomost zákona neomlouvá aneb Proč, co a jak regulovat*, předneseno na konferenci Inventura urbanismu VII-2017, Praha: FA ČVUT, 2017.

Legenda k obr. (06) Přehled vzniku technických vysokých učilišť v Evropě (str. 22)

- ★ **1762–1800:** Berlin, Clausthal, Freiberg, Schemnitz, Sankt Petersburg
- ★ **1800–1850:** Mons, Paris, Madrid, Villaviciosa de Odón, Leoben, Příbram
- **1794–1800:** Paris
- **1800–1850:** Madrid, Delft, Hannover, Kassel, Berlin, Dresden, Chemnitz, Darmstadt, Nürnberg, Karlsruhe, Stuttgart, Augsburg, Freiburg, München (2x), Graz, Wien, Prag, Brunn, Kopenhagen, Stockholm, Sankt Petersburg, Moskva
- **1850–1900:** Manchester, Salford, Birmingham, London (2x), Madrid (2x), Aachen, Braunschweig, Zürich, Mailand, Athen, Budapešť, Bukarest, Warschau, Riga, Kiew, Charkov, Dnipropetrovsk
- **1900–1939:** Lissabon, Turin, Istanbul, Bratislava, Breslau, Danzig, Trondheim, Helsinky, Nowotcherkassk rusk.

ČÁST DRUHÁ

**Komentář zákona
č. 360/1992 Sb., o výkonu
povolání autorizovaných
architektů a o výkonu povolání
autorizovaných inženýrů
a techniků činných ve výstavbě**

2.1 ÚVODNÍ USTANOVENÍ

Legislativní příprava zákona o výkonu povolání probíhala po roce 1989 ihned s nastupujícím rokem 1990. Již v tomto roce se setkaly nad přípravou nového zákona zejména dva nejvýznamnější profesní spolky – Obec architektů jakožto nástupkyně dřívějšího, předchozími desetiletími značně zprofanovaného Svazu architektů ČSR (OA) a Český svaz stavebních inženýrů (ČSSI), k nimž se připojila řada menších profesních sdružení, jejichž členové posléze zaujali svá místa i v ustavujících výborech obou Komor a která jsou výslovně jmenována v § 33 odst. 1 Zákona: Asociace interiérových architektů, Asociace interiérových tvůrců, Asociace pro urbanismus a územní plánování, Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, Česká asociace inženýrských geologů, Česká strojnická společnost a Společnost pro techniku prostředí; s nimi pak na dílčích tématech spolupracovala i některá menší profesní sdružení. Po určitou dobu byly připravovány souběžně dva zákony; specificky pro profesi vykonávanou architekty, specificky pro profesi vykonávanou inženýry a techniky. Nepochybný, i historicky doložitelný a prokazatelný společný profesní základ, vedl následně k propojení obou aktivit a vypracování společné a sjednocené právní úpravy, vymezující rozdílné podmínky pouze v těch ustanoveních, u nichž se to jevílo účelné a potřebné – tak zejména v ustanoveních týkajících se jednotlivých oborů a jejich obsahu a rozsahu, dále v ustanoveních týkajících se obsahu a rozsahu působnosti autorizovaných osob a konečně v některých ustanoveních týkajících se činnosti profesní samosprávy; výsledná podoba je pochopitelně určitým kompromisem, přihlédajícím k povaze a charakteru vzdělávání obou základních profesí v minulosti. Legislativní proces byl ukončen schválením návrhu zákona Českou národní radou dne 7. května 1992 v samém závěru jejího tehdejšího funkčního období. Stalo se tak pod č. 360 Sbírky zákonů vydané dne 6. července 1992; den poté tento zákon nabyl účinnosti (dále též „Zákon“). Tímto aktem byl ukončen proces legislativní obnovy inženýrských profesí a jejich stavovského uspořádání a zároveň otevřen proces jejich faktické obnovy ukončením činnosti ustavujících výborů obou Komor, v nichž byly zastoupeny spolky, sdružení a oborové sekce jednotlivých oborů a základní profesní spolky, zejména ty, jimž připadl největší podíl nákladů s přípravou zákona spojených – Obec architektů a Český svaz stavebních inženýrů. Ustavujícím výborům příslušelo především zahájit proces udělování autorizací tak, aby bylo možno svolat první ustavující zasedání nejvyšších orgánů obou Komor buď do tří měsíců od okamžiku, kdy bude autorizováno a zapsáno v příslušné Komoře alespoň sto autorizovaných osob, nebo nejpozději do 1 roku od účinnosti Zákona (to jest do 7. července 1993), dále vykonat základní procesní úkony a rozhodnutí směřující ke

svolání nejvyšších orgánů obou Komor, a to valné hromady České komory architektů a shromáždění delegátů České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, to jest připravit těmto orgánům nezbytné podklady programové, připravit návrhy základních profesních předpisů (vnitřních řádů) – dokonce vydat v případě potřeby i prozatímní řády – a konečně navrhnout nominanty do ustavujících se orgánů obou Komor volených valnou hromadou, resp. shromážděním delegátů – to jest představenstev, dozorčích rad a Stavovských soudů a navrhnout příslušnému ministru vlády nominanty do autorizačních rad. Zvoleným představenstvům poté příslušelo ze svých řad zvolit první předsedy, jimiž se stali v ČKA dosavadní předseda Ustavujícího výboru doc. Ing. arch. Jan Štípek a v ČKAIT dosavadní předseda Ustavujícího výboru Ing. Václav Mach. Za legislativní přípravu Zákona odpovídali za architektky Ing. arch. Martin Peterka a za inženýry Ing. Bohumil Rusek.

Sám Zákon jakožto zákon speciální, který provádí aktuální ustanovení § 158 až 160 stavebního zákona, podrobněji

- **v první části** upravuje rozsah zákonné úpravy a její vztah k ostatním právním předpisům (§ 1 a § 2);
- **ve druhé části** stanovuje podmínky a náležitosti udělování autorizace, zejména stanovuje okruh autorizovaných osob a jejich označení, druhy a obory udělování autorizací, zápisu do seznamu autorizovaných osob a změny, zániku, odejmutí a pozastavení autorizace (§ 3 až 11 + Příloha), v tom typy autorizací v § 3, autorizace architektů v § 4, autorizace inženýrů a techniků v § 5, dílčí specializace v § 6, všeobecné předpoklady udělení autorizace v § 7, speciální předpoklady pro udělení autorizace v § 8, náležitosti slibu jakožto etického základu profese v § 9, důvody zániku autorizace v § 10 a důvody pro obligatorní a fakultativní pozastavení autorizace v § 11;
- **ve třetí části** určuje náležitosti výkonu činnosti autorizovaných osob, a to zejména práva a povinnosti autorizovaných osob, a působnost autorizovaných osob (§ 12 až 19), v tom základní náležitosti výkonu profese v § 12, ochranu profesních titulů a náležitosti označování dokumentace v § 13, způsoby výkonu profese v § 14 až 15c, náležitosti profesního pojištění v § 16, působnost autorizovaného architekta v § 17, působnost autorizovaného inženýra v § 18 a působnost autorizovaného technika v § 19;
- **ve čtvrté části** stanovuje podmínky a náležitosti disciplinární odpovědnosti autorizovaných osob, druhy disciplinárních opatření a rozsah disciplinární působnosti Komory a jejích orgánů v disciplinárním řízení (§ 20 až 22a);
- **v páté části** podrobně určuje podmínky působnosti České komory architektů a České komory inženýrů a techniků činných ve výstavbě, a to zejména rozsah a obsah jejich působnosti (§ 23 až 30), v tom právní status a rozsah působnosti obou profesních Komor v § 23, základní organizační strukturu Komor v § 24 a jejich kompetence: postavení a rozsah působnosti valné hromady, resp. shromáždění delegátů v § 25, podmínky a náležitosti ustavení a rozsah působnosti představenstva a předsedy v § 26, podmínky a náležitosti ustavení a rozsah

působnosti dozorcí rady v § 27, podmínky a náležitosti ustavení a rozsah působnosti Stavovského soudu v § 28, podmínky a náležitosti ustavení a rozsah působnosti autorizační rady v § 29 (tento orgán je jmenován příslušným ministrem vlády České republiky), ustanovení o nákladech spojených s činností Komor, zmocnění k vydání podrobných ustanovení o organizaci a činnosti Komor a podmínky činnosti Kanceláře Komory v § 30;

- **v nové šesté části**, vložené do zákona novelou provedenou zákonem č. 224/2003 Sb. s účinností od roku 2004 s datem přistoupení České republiky k Evropské unii (dále též „EU“) ke dni 1. května 2004, jsou zvláště upraveny podmínky pro výkon povolání osobami z jiných členských států Evropské unie a států Evropského hospodářského prostoru (dále též „EHP“⁽¹⁾) – a to osob registrovaných pro výkon povolání jako osoby usazené a jako osoby hostující [§ 30a až 30r + Příloha]. **Část šestá** vymezila požadavky na **výkon činností občany Evropské unie**, a to nejprve pro osoby usazené a hostující společně v obecných ustanoveních o posuzování jejich kvalifikačních předpokladů, jejich práva a povinnostech, postavení uznávacího orgánu a jeho působnosti, podmínkách užívání akademických titulů a právu na soudní ochranu. Samostatně jsou upraveny požadavky na výkon činnosti osobami usazenými (žádost o registraci, bezúhonnost, činnost uznávacího orgánu, členství v Komoře) a osobami hostujícími (oznámení a činnost uznávacího orgánu);
- **v sedmé části** stanoví zvláštní společná a závěrečná ustanovení (§ 31 až 35), v tom deklaraci práva neúspěšného uchazeče o autorizaci, resp. registraci domáhat se ochrany u soudu v § 31 (obdobně i v případě uděleného pravomocného disciplinárního opatření dle § 22 odst. 3), dosah územní působnosti Komor a jejich zmocnění umožnit udělení autorizace i uchazečům s obdobným zahraničním oprávněním k výkonu činnosti, popřípadě uznat výjimku z ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) v § 32, přechodná ustanovení o činnosti ustavujících výborů a podmínkách přechodu do režimu Komor v § 33, ustanovení o časovém omezení platnosti oprávnění vydaných podle předchozích právních předpisů (toto ustanovení bylo dvakrát novelizováno, podruhé byla lhůta prodloužena na neurčito, avšak s konečnou platností byla uzavřena nepřímou novelou, a to novelou živnostenského zákona z roku 1996 a potvrzenou novelou stavebního zákona z roku 1998; opakovaně a výslovně pak byl tento stav potvrzen přechodnými ustanoveními zák. č. 224/2003 Sb., tedy první „euronovelou“ Zákona, kterou se poměry v profesi s konečnou platností standardizovaly) v § 34 a konečně ustanovení o účinnosti Zákona v § 35.

Prvé dvě novely, provedené zákonem č. 164/1993 Sb. a následně zákonem č. 275/1994 Sb., byly co do rozsahu zcela marginální – týkaly se pouze přechodného ustanovení § 34, avšak svými negativními důsledky, žel, významně poškozující jednak sjednocování profesních pravidel, jednak právě se rodící profesní samosprávu, neboť prodloužila nejprve o rok, posléze na neurčito (se záměrem „trvale“) dříve vydaná profesní oprávnění, jejichž platnost měla zaniknout do jednoho roku od

účinnosti zákona, ačkoliv režim autorizací a dříve vydaných oprávnění byl zjevně nesouměřitelný a nekoordinovatelný (blíže viz komentář k § 34). První z těchto dvou novel byla spíše technické povahy a umožňovala Komorám lépe zvládnout příliv žádostí o autorizace, jakkoliv bylo zřejmé, že s rostoucím počtem autorizovaných osob a s možnostmi postavit další zkušební komise z renomovaných profesionálů by tento nápor dokázaly obě Komory zvládnout. Druhá novela však už byla motivována zcela jinými úmysly (zdánlivě ideovými, hájenými svobodou podnikání a volby povolání, avšak prokazatelně ideologickými v tom horším smyslu slova – snahou omezit vznikající systém profesních stavovských samospráv, obdobně jako se opakovaně objevovala tendence omezovat v nějaké míře samosprávné tendence obecně a stále silněji stát centralizovat, což se v následujících letech opakovaně také stalo, například v roce 2006 se stavebním zákonem). Spor byl dokonce posouzen z podnětu prezidenta Václava Havla, který se s důvody této novely neztotožnil a svým podáním podpořil názory profesních samospráv, Ústavním soudem²⁾, který sice novelu Zákona posoudil jako ústavně konformní, avšak jen těsnou většinou jednoho hlasu (8:7). Jakkoliv je možno konstatovat, že konstitutivní období Ústavního soudu bylo úctyhodné a přineslo mnoho vynikajících nálezů, které se staly nedílnou součástí českého práva a zejména tvůrčího právního myšlení, jen málo rozhodovaných případů se setkalo v plénu s tak nerozhodným stavem a vyvolalo uvnitř nalézajícího soudu tak silný protínázor jako v tomto případě. Byl to naopak právě tento disentanční názor (reprezentovaný jmény Pavla Holländera, Ivany Janů, Vladimíra Jurky, Zdenka Kesslera, Vladimíra Klokočky, Pavla Varvařovského a Evy Zarembové), který byl dalším vývojem potvrzen jako věrohodnější, věcně správnější, a dokonce ústavně konformnější. Tento zvláštní mezistav (o němž podrobněji pojednáváme v komentáři k § 34) byl jednoznačně ukončen až za téměř deset let novelou v roce 2003 v souvislosti s přípravou přístupu České republiky do Evropských společenství.

Zák. č. 224/2003 Sb., kterým byl ve větším rozsahu novelizován Zákon vložení nové části šesté, transponoval pro profese architektů, inženýrů a techniků jednak Směrnici Rady 85/384/EHS ze dne 10. června 1985, o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o formální kvalifikaci v oboru architektury obsahující opatření pro umožnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb, jednak Směrnici Rady 99/42/ES ze dne 7. června 1999, kterou se zavádí postup pro uznávání dokladů o vzdělání pro profesní činnosti upravené směrnici o liberalizaci a o přechodných opatřeních a kterou se doplňuje obecný systém uznávání dokladů o vzdělání. K oběma uvedeným směrnicím již tehdy byla připravována a projednávána jejich náhrada směrnici novými, jejichž základní principy byly již z podstatné míry do novely Zákona zakomponovány, čímž sám zák. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, sice předešly, avšak byly s ním kompatibilní. Tento základní právní předpis sjednotil podmínky především pro ty profese, které nemají specifickou právní úpravu, pro něž neplatí (jako příkladně pro architektky) podmínky uznávání odborné kvalifikace stanovené zvláštními (sektorovými) právními předpisy. Zákonem o uznávání odborné kvalifikace byla ovšem do

českého právního řádu transponována řada souvisejících směrnic Evropských společenství, týkajících se postupného sjednocování podmínek uznávání kvalifikace a poskytování profesních služeb v regulovaných povoláních.

Zákonem č. 189/2008 Sb. byl novelizován zák. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, kterým byla do českého právního řádu transponována jednak nová směrnice ES (EU) týkající se uznávání odborných kvalifikačních podmínek a předpokladů (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005, o uznávání odborných kvalifikací), jednak směrnice ES (EU) pro volný pohyb osob poskytujících služby na jednotném trhu (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006, o službách na vnitřním trhu). Novelizace se dotkla kromě pasáží upravujících některé podmínky pro vstup a samostatný výkon profese občany jiných států EU a států Evropského hospodářského prostoru též několika velmi podstatných změn dalších, z nichž nejpodstatnější se týkají rozsahu a specifikace oborů, pro něž uděluje autorizaci ČKA (§ 4), a to pro obor architektura, územní plánování a krajinářská architektura, a s ním spojený § 13 odst. 1 týkající se alternativního označování autorizovaných osob v jednotlivých oborech, rozsahu uznaného vzdělání pro obor architektura (§ 8 odst. 2), podmínky pro činnost společností s ručením omezeným zřízených za účelem výkonu povolání (§ 15c), standardů výkonů a dokumentace [§ 23 odst. 6 písm. j) a § 25 odst. 4 písm. b)] a konečně v přechodných ustanoveních k zákonu č. 189/2008 Sb. podmínky pro výměnu osvědčení s dosavadním označením oborů podle § 4 odst. 2, jejichž označení se mění; tato osvědčení byla nahrazena do jednoho roku od účinnosti zákona – to jest do 30. června 2009, neboť poté pozbyla platnosti. Svým rozsahem se ovšem jednalo o novelizaci dílčí.

Další, jen dílčí novelizace, byla provedena zákonem č. 153/2011 Sb., jímž bylo novelizováno ustanovení § 29 odst. 3 a doplněny nové odstavce 4 a 5, které se týkaly činnosti autorizačních rad, a to v souvislosti se sjednocením režimu kontrolní činnosti vykonávané státem nad přístupem do profese. Především byl posílen veřejnoprávní charakter autorizační rady a její činnosti rozšířením a posílením účasti zástupců státu z resortně příslušných nebo odborně souvisejících ministerstev. Kromě toho byla výslovně konstituována možnost odvolání členů autorizační rady ministrem, pokud by se autorizační rada dopustila závažného porušení autorizačního řádu Komory a vyvolala svým konáním a rozhodováním důvodnou pochybnost o své nestrannosti a nepodjatosti.

Další dílčí novelou provedenou zákonem č. 350/2012 Sb., kterým byl především velmi rozsáhle novelizován problematický stavební zákon, byla drobně novelizována ustanovení § 17, § 18 a § 19, která upravují působnost autorizovaných architektů, inženýrů a techniků, a to v souvislosti se zásahem do § 158 SZ, který stanovuje vybrané činnosti ve výstavbě. Jednalo se především o doplnění pojmu „dokumentace pro vydání územního rozhodnutí“, neboť pojem projekt a projektová dokumentace byl důsledně vztažen pouze k dokumentaci pro stavební povolení a pro provádění stavby a jejich ekvivalentům v případě staveb jednoduchých, zatímco dokumentace pro územní rozhodnutí je zahrnuta do bloku předprojektové přípravy. Současně je

však vybranou činností ve výstavbě projektování, jímž se rozumí jak projektování staveb, tak plánování území včetně vypracování dokumentace pro územní řízení a osoba provádějící tyto činnosti je „projektant“. Těmto otázkám a zejména některým pojmovým kolizím se věnujeme podrobněji též v části čtvrté tohoto komentáře.

Poslední novely Zákona byly provedeny v roce 2016, a to nejprve zákonem č. 126/2016 Sb., opět v souvislosti s novelou zák. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, vyplývající z novelizované směrnice EU o uznávání odborné kvalifikace [jednalo se o transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/55/EU ze dne 20. listopadu 2013, kterou se mění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu („nařízení o systému IMI“), zejména o revizi a novelizaci článků č. 46, 47 a 49 upravujících minimální požadavky na odbornou přípravu architekta včetně požadavků na délku studia a praxe, obsah studijního programu (popřípadě oboru), podmínky odborného výcviku a přípustné odchylky od požadavků na odbornou přípravu architekt], jednak v souvislosti s novelou zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, jíž byly do českého právního řádu transponovány principy sjednocování vzdělávacích standardů, vyjádřené v popisu oblastí vzdělávání; novela se dotkla především přílohy stanovující rozsah a obsah vzdělávání architektů a způsobu ověřování kvalifikace při přeshraničním působení. Před koncem roku byl Zákon novelizován opět dílčím způsobem zákonem č. 459/2016 Sb.; touto novelou byla především upravena znění těch ustanovení, která byla dotčena novou civilněprávní úpravou provedenou jednak zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, jednak zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), které nabyly účinnosti v roce 2014 a která dopadala do některých ustanovení Zákona (například záměna pojmu „sdružení“ pojmem „společnost“, záměna pojmu „způsobilství k právním úkonům“ pojmem „svěprávnost“ a podobně).

Lze konstatovat, že během již prakticky čtvrtstoleté existence nebylo nutno Zákon podrobovat žádným zásadním systémovým proměnám, a to dokonce ani s přístupem České republiky k Evropské unii. Kromě doplnění podmínek výkonu profese občany jiných států EU, EHP a Švýcarské konfederace byl Zákon s převážujícími evropskými standardy od samého počátku zcela kompatibilní, neboť byl při přípravě jak architektů, tak inženýrů obsáhle a důsledně konzultován v zahraničí jednak se zahraničními kolegy, jednak s mnoha českými kolegy, kteří emigrovali před totalitou a dlouhodobě působili ve svých profesích v zahraničí a někteří se dokonce angažovali v zahraničních profesních institucích.

ZÁKON O VÝKONU POVOLÁNÍ AUTORIZOVANÝCH ARCHITEKTŮ A O VÝKONU POVOLÁNÍ AUTORIZOVANÝCH INŽENÝRŮ A TECHNIKŮ ČINNÝCH VE VÝSTAVBĚ

zákon č. 360/1992 Sb., ze dne 7. května 1992

ve znění:

zák. č. 164/1993 Sb., zák. č. 275/1994 Sb., zák. č. 224/2003 Sb., zák. č. 189/2008 Sb.,
zák. č. 153/2011 Sb., zák. č. 350/2012 Sb., zák. č. 126/2016 Sb., zák. č. 459/2016 Sb.

Česká národní rada se usnesla na tomto zákoně:

ČÁST PRVNÍ ÚVODNÍ USTANOVENÍ

§ 1

[Předmět právní úpravy]

Tento zákon upravuje

- a) postavení, práva a povinnosti autorizovaných architektů,
- b) postavení práva a povinnosti autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě,
- c) způsob a podmínky udělování autorizace,
- d) vznik, pravomoc a působnost České komory architektů a České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (dále jen „Komora“),
- e) podmínky pro výkon vybraných činností ve výstavbě v souladu s právem Evropských společenství.¹⁾

¹⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005, o uznávání odborné kvalifikace, ve znění směrnice 2013/55/EU.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006, o službách na vnitřním trhu.

K § 1

Zákon o výkonu povolání upravuje tři základní předmětové okruhy:

- a) stanoví postavení, práva a povinnosti autorizovaných, resp. registrovaných osob, to jest osob se specifickým oprávněním k výkonu některých regulovaných činností, a to pro:
 - autorizované architekty, inženýry a techniky (§ 4 až 6 a § 29; § 12 a § 13, § 14 až 15c, § 16, § 17 až 9),
 - registrované architekty, inženýry a techniky jakožto osoby usazené anebo hostující (§ 30a an.);
- b) upravuje podmínky pro udělení autorizace takovým osobám (§ 7 až 9, resp. podmínky pro provedení registrace osobám usazeným a hostujícím (§ 30a an.), jakož i podmínky pro zánik, pozastavení a odnětí autorizace a registrace a výkon disciplinární působnosti Komor (§ 10, § 11, § 20 až 22a, § 27 a § 28);
- c) upravuje vznik, pravomoc a působnost tímto zákonem ustavených právnických osob veřejného práva (Komor) pro účely výkonu profesní (zájmové/personální) samosprávy a jako uznávacích orgánů pro osoby hostující a usazené (§ 23 an.), a to:
 - České komory architektů (ČKA),
 - České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (ČKAIT).

V souvislosti s přípravou přístupu České republiky k Evropské unii byly obě základní profese (architekti a inženýři) účastny rozprav nad nově chystanými směrnici, jimiž měly být upraveny podmínky uznávání odborné kvalifikace, a to zejména v souvislosti s novou koncepcí vzdělávání, vyjádřenou v „boloňské deklaraci“ a se vztahem vysokoškolského vzdělávání k podmínkám přístupu do profese. Smyslem „boloňské deklarace“ bylo učinit vzdělávací systém flexibilnějším, prostupnějším a otevřenějším, lépe reagujícím na stále více se otevírající možnosti studia na různých školách a v různých zemích v průběhu standardního vzdělávacího procesu.

Podmínky uznávání odborné kvalifikace transponovaly, jak jsme uvedli výše, v základních parametrech základní směrnice, které v té době upravovaly podmínky uznávání kvalifikace a dokladů. Přestože Česká republika přistoupila k EU až v roce 2004, již při přípravě Zákona byly mnohé z náležitostí a požadavků uvedených ve směrnicih zakomponovány do Zákona. Jednalo se zejména o tyto směrnice:

- směrnicí rady 85/384/EEC ze dne 10. června 1985, o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a obdobných dokladů o formální kvalifikaci v oboru architektury, obsahující opatření pro umožnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb, ve znění směrnice 2001/19/EC, ze dne 14. května 2001, kterou se novelizují směrnice o uznávání kvalifikace,
- směrnicí rady 99/42/EEC, ze dne 7. června 1999, kterou se zavádí postup pro uznávání dokladů o vzdělávání pro profesní činnosti upravené směrnicemi o liberalizaci a o přechodných opatřeníh a kterou se doplňuje obecný systém uznávání dokladů o vzdělávání, a

- směrnici 89/48/EEC a 92/51/EEC, o všeobecném systému uznávání kvalifikace, ve znění směrnice 2001/19/EC, ze dne 14. května 2001.

Uvedené směrnice byly nahrazeny novým souborem evropských předpisů, z nichž pro výkon povolání jsou zejména určující:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborné kvalifikace (nyní ve znění směrnice 2013/55/EU),
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu;

změny obsažené v těchto dokumentech se však stávající právní úpravy Zákona nikterak zásadně nedotkly, neboť již stávající právní úprava v rozhodujících parametrech vyhovovala a s novými směrnici byla a je kompatibilní.

Smyslem a účelem sjednocování pravidel pro uznávání odborné kvalifikace, jakož i pro pohyb osob poskytujících služby na jednotném trhu, byla reakce na rychlé a dynamické proměny a inovace technologické a informační, umožňující rychleji a pružněji reagovat na usazování nebo hostování osob v rámci Evropské unie i sjednoceného Evropského hospodářského prostoru. Záměrem bylo využít technologických inovací [systém IMI³⁾] pro zjednodušení procedur souvisejících s pohybem osob všeobecně, avšak zejména v rámci poskytování služeb v regulovaných povoláních. Určitá omezení zcela vyloučit nelze – zejména v případě profesí svobodných, resp. nezávislých, u nichž hrozí značné újmy, resp. škody a které z tohoto důvodu vyžadují specifické podmínky prokazování profesní způsobilosti, bylo snahou vybudovat model nediskriminační, proporcionální, vylučující skryté překážky a zakázané požadavky a zejména – umožňující osobám splňujícím základní profesní podmínky, požadavky a náležitosti relativně rychlý a nekomplikovaný přechod mezi jednotlivými účastnickými zeměmi. Pro tento účel byly stanoveny některé další principy, zejména jednotné kontaktní místo a právo na informace.

Jak výslovně uvádí směrnice o uznávání odborné kvalifikace v čl. 1, jedná se především o „*usnadnění výkonu svobody usazování pro poskytovatele služeb a volného pohybu služeb při zachování vysoké kvality služeb*“. Předpokladem pro zavedení tohoto systému bylo i postupné sjednocování vzdělávacích systémů v rámci ES (EU), zejména „boloňská dohoda“, sledující ovšem poněkud protisměrné tendence, dosud ne zcela uspokojivě vypořádané (bližší komentář k § 8 odst. 2 až 5); na jedné straně EU usiluje (dle našeho názoru správně a důvodně) o maximální dostupnost vysokoškolského vzdělávání co nejširšímu okruhu osob a o maximální míru otevřenosti a prostupnosti vzdělávacího systému, umožňujícího – mimo mnohé jiné – též přechody mezi státy uvnitř EU (například programy ERASMUS, LEONARDO a podobně), zároveň však činí ukončené vzdělání z tohoto hlediska postačující podmínkou pro vstup do profesí, a to i do profesí regulovaných. Z obav před snižováním požadované „vysoké kvality služeb“ tak některé státy, resp. vysoké školy tuto prostupnost do určité míry omezují, resp. kladou na osoby přicházející z jiných učilišť požadavky, jimiž případné vzdělanostní deficity eliminují.

Širší právní souvislosti

a) související ustanovení Zákona a vnitřních řádů profesních komor a mezinárodní dokumenty:

§ 7, § 8 a § 9 – podmínky a náležitosti udílení autorizace, § 23 odst. 2 a odst. 6 – působnost Komor při udílení autorizace, § 29 – působnost autorizačních rad Komor, § 30a až 30r – výkon činnosti občany Evropské unie

§ 31 až 33 – společná ustanovení, § 32 odst. 3 – uznání oprávnění vydaného obdobnou zahraniční institucí

– příloha Zákona, – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborné kvalifikace (nyní ve znění směrnice 2013/55/EU), – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu, – Autorizační řád České komory architektů ze dne 29. prosince 2014, – Autorizační řád České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě ze dne 6. září 2004, – Profesní a etický řád ČKA, – Profesní a etický řád ČKAIT, – Organizační, jednací a volební řád ČKA, – Organizační řád ČKAIT, – Volební a jednací řád ČKAIT

b) související předpisy:

– čl. 4, čl. 26 Listiny základních práv a svobod (usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 publikované pod č. 2/1993 Sb.)

– zák. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), – zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), – nařízení vlády č. 274/2016 Sb., o standardech pro akreditace ve vysokém školství, – nařízení vlády č. 275/2016 Sb., o oblastech vzdělávání ve vysokém školství, – zák. č. 222/2009 Sb., o volném pohybu služeb

– zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), – vyhl. MMR č. 498/2006 Sb., o autorizovaných inspektorech, – vyhl. MMR č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, – vyhl. MMR č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, – vyhl. MMR č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, – vyhl. MMR č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu, – vyhl. MMR č. 268/2009 Sb., o obecných technických požadavcích na stavby, – vyhl. MMR č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb

– zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, – § 65 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

– zák. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

c) judikatura:

■ nález Pl. ÚS 4/95, ze dne 7. června 1995, 168/1995 Sb., N 29/3 SbNU 209, rovnost – autorizace jako podmínka pro provozování činnosti autorizovaných architektů a inženýrů

■ rozsudek Druhé komory Evropského soudního dvora (European Court of Justice) ve věci „C-267/99, Adam./Administration de l'enregistrement et des domaines de Luxembourg“, ze dne 11. října 2001, v němž charakterizoval svobodná povolání jakožto povolání výrazně intelektuálního charakteru, vyžadující vysokou úroveň kvalifikace, která jsou obvykle předmětem jasné a určitě profesní regulace, přičemž při výkonu povolání je zvláště významnou skutečností nezávislost provádění profese:

„(liberal professions) of a marked intellectual character, require a high level qualification and are usually subject to clear and strict professional regulation. In the exercise of such an activity,

the personal element is of special importance and such exercise always involves a large measure of independence in the accomplishment of the professional activities“

– judikatura ESD k poskytování služeb na vnitřním trhu (například):

■ C-458/14 a C-67/15_Promoimpresa a Melis – k čl. 4: definice; k čl. 9: povolovací režimy; k čl. 10: podmínky udělení povolení; čl. 11: doba platnosti povolení; k čl. 13: povolovací postupy; k čl. 15: zakázané požadavky;

■ C-315/13_De Clercq a další – k čl. 16: volný pohyb služeb; k čl. 19: zakázaná omezení
(Poznámka: *Naprostá většina judikatury se netýká samostatné kvality poskytovaných služeb, jakkoliv se jimi Směrnice 2006/123/ES v kapitole V, v čl. 22 až čl. 27 zabývá; judikatura se především věnuje rozhodování o různých omezujících a regulativních podmínkách vyžadovaných nad rámec právní úpravy jednotlivými státy, popřípadě jejich správními orgány v rozhodovací praxi.*)

Literatura:

SLÁDEČEK, V. *Ústava České republiky – Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, ISBN 978-80-7400-590-9.

PLOS, J. *Stavební zákon s komentářem pro praxi*. 2. vydání. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-3865-9.

2.2 AUTORIZACE

V souladu s mezinárodními standardy se rozumí **autorizací/licencí/registrací** úřední zákonné ověření a osvědčení odborné způsobilosti fyzických osob, umožňující jim samostatně vykonávat odbornou architektonickou, resp. inženýrskou praxi. Toto ověření a osvědčení je zároveň spojeno s předpisy zabráňujícími osobám odborně nezpůsobilým vykonávat určité odborné činnosti. S přihlédnutím k veřejnému zájmu na zachování kvalitního trvale udržitelného utvářeného prostředí a vzhledem k nebezpečím a možným následkům spojeným se stavěním a plánováním je důležité, aby byly k zajištění přiměřené ochrany veřejnosti prováděny architektonické, resp. inženýrské činnosti odborníky s náležitou odbornou způsobilostí.

Autorizace/licence/registrace je založena na určení minimálních požadavků na vzdělání, výkon odborné praxe a na obsah a rozsah zkoušek odborné způsobilosti, zaručujících ochranu veřejných zájmů. Autorizace výkonu některých povolání je uplatněním základní ústavní působnosti státu při ochraně zdraví, bezpečnosti a blahobytu svých občanů⁴⁾. Vhodnost a potřebnost autorizace se vymezuje pěti všeobecně uznávanými kritérii:

1. neregulovaný výkon povolání představuje vážné riziko pro život, zdraví, bezpečnost nebo blahobyt spotřebitele a možnost poškození je zřejmá a velmi pravděpodobná;
2. výkon povolání vyžaduje vysokou míru vědomostí, znalostí, schopností a dovedností prokázaných vzděláním a odbornou praxí;
3. činnost a odpovědnost vykonavatele povolání vyžaduje nezávislý úsudek a samostatný, tvůrčí a nezávislý výkon praxe;
4. rozsah praxe tohoto povolání je rozlišitelný od jiných autorizovaných a neautorizovaných povolání;
5. ekonomické a kulturní důsledky regulace výkonu povolání jsou ve veřejném zájmu oprávněné;

samostatný výkon architektonické, resp. inženýrské praxe splňuje veškerá výše uvedená základní a všeobecně uznávaná kritéria.

2.2.1 Pojem autorizace a rozsah oprávnění

§ 2

[Pojem autorizace a rozsah oprávnění]

(1) Autorizací se pro účely tohoto zákona rozumí oprávnění fyzických osob k výkonu odborných činností ve výstavbě nebo odborných činností v souvislosti s prostorovými a funkčními změnami v území.

(2) Autorizace v příslušném oboru, popřípadě specializaci podle tohoto zákona opravňuje k výkonu vybraných činností^{1a)} ve výstavbě. Autorizace není podmínkou pro výkon těchto činností osobami uvedenými v části šesté tohoto zákona.

(3) Osoby, kterým byla udělena autorizace podle tohoto zákona (dále jen „autorizované osoby“), jsou povinny vykonávat svoji činnost v souladu s tímto zákonem.

(4) Autorizace podle tohoto zákona je zvláštní podmínkou provozování živností.²⁾

(5) Právnícké a fyzické osoby podnikající podle příslušných předpisů³⁾ mohou vykonávat vybrané činnosti ve výstavbě pouze tehdy, zajišťují-li výkon těchto činností autorizovanými osobami podle tohoto zákona, pokud tento zákon nestanoví jinak.

¹⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005, o uznávání odborné kvalifikace, ve znění směrnice 2013/55/EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006, o službách na vnitřním trhu

^{1a)} Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zák. č. 103/1990 Sb. a zák. č. 262/1992 Sb. [pozn. aut.: nahrazen zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon),; odkazovaným ustanovením je § 158 a § 159]

²⁾ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

³⁾ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník [pozn. aut.: nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)]

K § 2

[I] Autorizace a základní rozsah oprávnění

K § 2 odst. 1 až 3

Podle platné české právní úpravy se autorizací rozumí primárně oprávnění fyzických osob k samostatnému osobně odpovědnému výkonu povolání, a to podle jednotlivých oborů. Rozumí se jím ovšem přeneseně i proces vedoucí k udělení tohoto oprávnění (autorizační řízení). A konečně: rozumí se jím (v přeneseném smyslu slova) i samo ověřování dokumentací vypracovaných autorizovanými osobami nebo dalšími osobami pod jejich vedením.

Udělování autorizací (licencí, registrací, popřípadě jinak zvaných oprávnění) je obecně považováno za akt, kterým stát uděluje osobám, které prokázaly splnění zákonem stanovených podmínek, právo tuto činnost v plném rozsahu vykonávat. Jedná se tudíž o akt, který je v Evropě i ve světě svěřován různým orgánům a má různý právní základ, resp. různou formu, jíž je prováděn. Jestliže je samostatný výkon profese podmíněn udělením příslušného oprávnění, pak má provedení tohoto aktu jménem státu v podstatě dva základní užívané modely:

- jednak může být aktem pověřena sama stavovská organizace, které je zákonem svěřena i profesní samospráva – tak je tomu například v Česku, na Slovensku, v Polsku, ale také ve Francii, v Německu, ve Španělsku, v Portugalsku či v Itálii;
- jednak může být tímto aktem pověřen orgán (úřad) státní správy, jemuž je svěřeno oprávnění udělovat autorizace (registrace, licence), přičemž správa profese je svěřena samosprávné instituci, která s oprávněným orgánem státu při udílení autorizací (licencí, registrací) úzce spolupracuje – tak je tomu zejména v oblasti anglosaského práva, například ve Velké Británii – ARCUK (Architects Registration Council of the United Kingdom) a RIBA (Royal Institute of British Architects), resp. RTPI (Royal Town-Planner Institute), totéž v Irsku a obdobně ve Spojených státech amerických NCARB (National Council of Architectural Registration Boards), resp. pro jednotlivé státy federace ARB (Architectural Registration Board), v součinnosti s celoamerickým sdružením architektů AIA (American Institute of Architects) a ve státech sdružených v Commonwelthu – například v Kanadě, Austrálii nebo Indii;

v některých státech severských (Finsko, Švédsko) profese tímto způsobem regulována není – je to model v evropském prostředí ovšem spíše výjimečný a do jisté míry související s poněkud jinými historickými a místními podmínkami; absence regulace profese je však kompenzována poněkud přísnějšími požadavky předpisů a procesů územních, resp. stavebních. Přehled jednotlivých zemí je uveden v části páté tohoto komentáře – Přílohy.

V České republice byla působnost udělování autorizací svěřena jakožto přenesená působnost výkonu státní správy (v podvojném systému výkonu veřejné moci – samostatné a přenesené, k němuž se úvahy o systému veřejné moci v průběhu devadesátých let přiklonily a které našly svůj výraz především v systému samosprávy územní na úrovni obcí a krajů; tento systém ovšem přináší celou řadu problémů, zejména v některých hraničních oblastech, které se činnosti autorizovaných osob rovněž významně dotýkají – například celý systém územního plánování, které je standardně především projevem samosprávných aktivit, v němž je nyní porizování územně plánovací dokumentace proti veškeré logice přenesenou působností výkonu státní správy) na profesní stavovské organizace – Komory. Tato koncepce se odráží i v systému přípravy, schvalování a vydávání autorizačních řádů Komor a ve způsobu utváření autorizačních rad jakožto orgánů odpovědných za udílení autorizací. Autorizační řád připravuje a předkládá představenstvo příslušné Komory, schvaluje ho příslušný ministr vlády ČR dle aktuálního znění zákona o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky⁵⁾ (v současnosti ministr pro

místní rozvoj), a vydává ho opět příslušná Komora; tento profesní předpis (vnitřní řád) není tedy projednáván a schvalován jako ostatní vnitřní řády valnou hromadou, resp. shromážděním delegátů. Obdobně stojí mimo standardní režim způsob vzniku autorizačních rad, jejichž nominanty předkládá příslušná Komora, sesterská Komora a jednotlivá ministerstva, která vysílají do autorizačních rad v souladu se zákonem své pověřené zástupce. Členové autorizačních rad jsou jmenováni příslušným ministrem vlády ČR (v této době rovněž ministrem pro místní rozvoj), a nejsou tudíž voleni valnou hromadou, resp. shromážděním delegátů.

V obdobném režimu udělují obě Komory také registrace osobám usazeným, resp. hostujícím, to jest osobám ze zemí Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarské konfederace, které hodlají v některém z uvedených režimů vykonávat na území České republiky ve svém oboru profesi a poskytovat své odborné služby (blíže viz komentář k ustanovení § 27).

Za vybrané činnosti se pro účely stavebního zákona (§ 158 stavebního zákona) považují:

a) projektová činnost,

b) odborné vedení provádění stavby;

osoby, jejichž odborná způsobilost byla ověřena, jsou povinny při své odborné činnosti chránit veřejné zájmy; tímto ustanovením se rozumí, že:

- i) osoba („projektant“) vykonávající činnost uvedenou v § 158 a § 159 stavebního zákona odpovídá za správnost, celistvost a úplnost a proveditelnost zpracované dokumentace a bezpečnost stavby provedené podle jeho dokumentace; projektant je povinen přizvat ke zpracování dílčích částí projektové dokumentace další oprávněné projektanty s příslušnou specializací, není-li způsobilý některou část projektové dokumentace zpracovat sám, jeho celková odpovědnost tím však není dotčena;
- ii) osoba, která odborně vede provádění stavby je v rozsahu předmětu svého podnikání (činnosti) odpovědná za řádné provedení prací v souladu s dokumentací ověřenou stavebním úřadem ve stavebním řízení nebo autorizovaným inspektorem ve zkráceném stavebním řízení, za dodržení podmínek stavebního povolení, povinností k ochraně života a zdraví osob a bezpečnosti práce vyplývajících z ostatních právních předpisů.

Poslední novelizace ustanovení odstavce 1 svědčí, že, o zřejmé pojmové nejasnosti a z toho plynoucích zcela nahodilých zásahů, do jisté míry ovšem způsobených deficitem stavebního zákona, který některé pojmy nedefinoval nebo je definoval nedostatečně. „Výstavbou“ neboli „vystavěným prostředím“ se nerozuměly a nerozumí pouze stavby a stavění v užším smyslu slova, nýbrž i plánování území, to jest vše, čím člověk vstupuje do přírodního prostředí, pojímá je a užívá – to jest, které zásadně ovlivňuje prostřednictvím **téchné (τέχνη)**. Přestože se tato záležitost může jevit jako marginální, není tomu tak – těmito zásahy se české právo stále více zapleveluje a bobtná tam, kde má a může být jednoduché a srozumitelné; předpokládáme, že následně bude ve stavebním zákonu „opravena“ stávající podoba vybraných činností, které už nebudou „vybranými činnostmi ve výstavbě“, nýbrž

„vybranými činnostmi ve výstavbě a v souvislosti s prostorovými a funkčními změnami v území“.

Postavení profesionálů a rozsah jejich odpovědnosti byl potvrzen rovněž novým občanským zákoníkem. Jeho ustanovení se dotýkají profesionálů na mnoha místech, avšak jakousi osu profesního postavení tvoří trojice ustanovení, a to § 5 – status osoby příslušné k určitému stavu nebo povolání, § 433 – status podnikatele a § 2950 – odpovědnost za poskytnuté rady (služby).

K § 2 odst. 4

Autorizace podle tohoto zákona je zvláštní podmínkou provozování živnosti, pakliže je výkon povolání prováděn živnostenským způsobem. Podmínky živnostenského podnikání stanovuje mnohonásobně novelizovaný zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). Ustanovení živnostenského zákona se v případě výkonů profesních podle tohoto zákona týkají jednak věcně činností souvisejících s vedením staveb, jednak personálně činností souvisejících s osobami „techniků“, kteří nevykonávají povolání jako svobodné, resp. nezávislé, a to ani tehdy, pokud projektují.

V případě architektů a projektujících inženýrů, kteří vykonávají profesi jako svobodné, resp. nezávislé povolání, jejich činnost není [v souladu s ustanovením § 3 odst. 1 písm. i) živnostenského zákona] živností. Živností avšak není podle téhož ustanovení písm. j) ani činnost „autorizovaných inspektorů“.

V souladu s ustanovením § 5 ŽivZ jsou subjekty oprávněnými provozovat živnost jak fyzické, tak právnické osoby, splní-li podmínky stanovené ŽivZ. Pro provozování živnosti stanovuje ŽivZ jednak obecné podmínky (§ 6), jednak podmínky zvláštní (§ 7). Podle § 7 odst. 1 ŽivZ se jimi rozumí „*odborná nebo jiná způsobilost, pokud je tento zákon nebo zvláštní přepisy vyžadují*“. V § 7 odst. 6 ŽivZ se výslovně ukládá podnikatelům povinnost „*zajistit výkon činností, které jsou obsahem živností uvedených v příloze č. 5 k tomuto zákonu, pouze fyzickými osobami splňujícími požadavky odborné způsobilosti, které jsou v této příloze stanoveny. Zvláštní právní předpisy stanovující odbornou způsobilost fyzických osob pro výkon určité živnosti nejsou tímto ustanovením dotčeny*“. Ustanovení § 11 odst. 1 a 4 ŽivZ ukládá podnikatelům povinnost stanovit pro výkon činností, pro něž je podmínkou odborná způsobilost, již sám podnikatel nedisponuje, odpovědného zástupce: „(1) Podnikatel může provozovat živnost prostřednictvím odpovědného zástupce. Odpovědný zástupce je fyzická osoba ustanovená podnikatelem, která odpovídá za řádný provoz živnosti a za dodržování živnostenskoprávních předpisů a je k podnikateli ve smluvním vztahu. Nikdo nemůže být ustanoven do funkce odpovědného zástupce pro více než čtyři podnikatele. ... (4) Odpovědného zástupce je povinen ustanovit

- a) podnikatel, který je fyzickou osobou a nesplňuje zvláštní podmínky provozování živnosti (§ 7),
- b) podnikatel, který je právnickou osobou, pro živnosti vyžadující splnění zvláštních podmínek provozování živnosti (§ 7). Do funkce odpovědného zástupce

ustanoví česká právnická osoba osobu, která je jejím statutárním orgánem nebo jeho členem a která splňuje podmínky pro výkon funkce odpovědného zástupce podle tohoto zákona. Zahraniční právnická osoba ustanoví do funkce odpovědného zástupce vedoucího organizační složky závodu umístěné na území České republiky, který splňuje podmínky pro výkon funkce odpovědného zástupce podle tohoto zákona. Nelze-li odpovědného zástupce ustanovit z uvedených osob, ustanovuje podnikatel odpovědného zástupce z jiných osob. “. Podrobněji pojednáváme o tomto způsobu výkonu profese níže.

Stavební zákon umožňuje v souběhu se zákonem živnostenským provádět vybrané činnosti ve výstavbě i osobami neautorizovanými, jedná-li se o okruh činností, pro něž postačuje odborná kvalifikace [například se jedná o projektování některých staveb podle § 103 stavebního zákona (stavby a terénní úpravy nevyžadující stavební povolení), ne však všechny]. Obdobné platí podle § 104 stavebního zákona [některé stavby, pro něž postačuje ohlášení; z tohoto režimu jsou však vyloučeny stavby uvedené v § 104 odst. 1 pod písmena a) až e)], a to ustanovením § 159 odst. 3 stavebního zákona: „*Dokumentaci ohlašovaných staveb uvedených v § 104 odst. 1 písm. f) až i) a k) může kromě projektanta zpracovat též osoba, která má vysokoškolské vzdělání stavebního nebo architektonického směru anebo střední vzdělání stavebního směru s maturitní zkouškou a alespoň 3 roky praxe v projektování staveb. Na tuto osobu se přiměřeně vztahuje ustanovení odstavce 2.*“.

Podmínky a náležitosti provádění staveb stanovuje výslovně ustanovení § 160 stavebního zákona takto:

„(1) *Provádět stavbu může jako zhotovitel jen stavební podnikatel, který při její realizaci zabezpečí odborné vedení provádění stavby stavbyvedoucím, pokud v odstavcích 3 a 4 není stanoveno jinak. Dále je povinen zabezpečit, aby práce na stavbě, k jejichž provádění je předepsáno zvláštní oprávnění, vykonávaly jen osoby, které jsou držiteli takového oprávnění.*

(2) *Zhotovitel stavby je povinen provádět stavbu v souladu s rozhodnutím nebo jiným opatřením stavebního úřadu a s ověřenou projektovou dokumentací, dodržet obecné požadavky na výstavbu, popřípadě jiné technické předpisy a technické normy a zajistit dodržování povinností k ochraně života, zdraví, životního prostředí a bezpečnosti práce vyplývajících ze zvláštních právních předpisů.*

(3) *Svépomocí může stavebník sám pro sebe provádět*

a) *stavby, terénní úpravy, zařízení a udržovací práce uvedené v § 103,*

b) *stavby, terénní úpravy, zařízení a udržovací práce uvedené v § 104.*

(4) *Stavby uvedené v odstavci 3 lze provádět svépomocí, pokud stavebník zajistí stavební dozor, není-li pro takovou činnost sám odborně způsobilý. Jde-li však o stavbu pro bydlení nebo změnu stavby, která je kulturní památkou, je stavebník povinen zajistit odborné vedení provádění stavby stavbyvedoucím.*“.

Definici „stavebního dozoru“ podává stavební zákon v ustanovení § 2 odst. 2 písm. d); rozumí se jím „*odborný dozor nad prováděním stavby svépomocí vykonávaný osobou, která má vysokoškolské vzdělání stavebního nebo architektonického směru nebo střední vzdělání stavebního směru s maturitní zkouškou a alespoň 3 roky praxe*

při provádění staveb“; stavební zákon užívá ovšem stejný pojem pro dvě naprosto rozdílné činnosti, neboť stavebním dozorem rozumí rovněž dozor vykonávaný nad stavbami státem prostřednictvím stavebních a jiných úřadů, jak plyne z názvu Hlavy II (Části čtvrté) stavebního zákona „Stavební dozor a zvláštní pravomoci stavebního úřadu“. Základní zásady a rozsah dozorových činností jsou uvedeny v ustanovení § 132 an. stavebního zákona, zejména v § 132 odst. 1: „Stavební úřady vykonávají soustavný dozor nad zajišťováním ochrany veřejných zájmů, ochrany práv a oprávněných zájmů právnických a fyzických osob a nad plněním jejich povinností vyplývajících z tohoto zákona a právních předpisů vydaných k jeho provedení.“. Podrobněji se tématem výkonu dozorů zabýváme v části čtvrté tohoto komentáře.⁶⁾

K § 2 odst. 5

Zcela zásadní význam má ustanovení odstavce 5, a to v souběhu s § 2 odst. 2 ZoOK (které nahradilo § 56 odst. 3 dřívějšího ObchZ), v němž se stanovuje, že „(2) Činnosti, které podle jiného právního předpisu mohou vykonávat pouze fyzické osoby, mohou být předmětem podnikání nebo činností obchodní korporace, pokud tato činnost bude vykonávána pomocí osob, které jsou k tomu oprávněny podle jiného právního předpisu. Odpovědnost těchto osob podle jiných právních předpisů není dotčena.“. Tímto zvláštním právním předpisem, stanovujícím pro výkon povolání podmínku výkonu fyzickou osobou, je tento Zákon.

Rozsah a charakter odpovědnosti je pojednán podrobněji níže, zde pouze konstatujeme, že právní odpovědnost je z hlediska funkčnosti práva zcela zásadním právním institutem. Odpovědnost nesená aktéry procesu výstavby je principiálně trojí: smluvní (občanskoprávní), správní (správněprávní) a trestní (trestněprávní); v případě autorizovaných osob je správní odpovědnost rozšířena o odpovědnost disciplinární, to jest profesní odpovědnost za řádný výkon profese.

[II] Poznámka k některým pojmům

Pokud tento Zákon některé pojmy související s výstavbou konkrétněji nedefinuje, je tomu tak proto, že základní definice pojmů týkajících se výstavby systémově přísluší stavebnímu zákonu jakožto páteří normě veřejného stavebního práva, a tudíž se podávají, resp. mají podávat právě v úvodních ustanoveních (§ 2 a § 3) stavebního zákona. Ve vztahu k výkonu profese se jedná zejména o pojmy „pořizovatel“, „stavební podnikatel“, „stavebník“, „stavební dozor“. Tato zásada, dohodnutá již v procesu legislativní přípravy novely předchozího stavebního zákona v roce 1992, byla ovšem porušena jednak tím, že některé pojmy nejsou uvedeny, ač obecné povahy, v úvodních ustanoveních, kam přísluší, jednak nejsou vymezeny korektně, nebo dokonce zcela chybí. Jedná se například o pojem „projektant“ (kompatibilní s pojmem „projekt“), který je „definován“ jako legislativní zkratka ustanovením § 22 odst. 4, obdobně pojem „technický dozor“ je bez definice užit v § 152 odst. 4, v § 133 a následně též v § 153 je užit, avšak nevymezen pojem „stavbyvedoucí“. V prvním z těchto ustanovení je též bez dalšího uveden „hlavní projektant“. A obdobným způsobem stavební zákon naložil s pojmem „autorský dozor projektanta“

v § 152 odst. 4. Přestože tyto pojmy zákon o výkonu profese nedefinuje, užívá je jak v textu samém, tak jsou užívány profesními řády (vnitřními řády) a profesními dokumenty, zejména profesními standardy výkonovými a dokumentačními. Jejich definice vždy na příslušném místě uvedeme a vřadíme je do systematiky výkonu profese. Pokud nebudou pojmy v tomto textu vymezeny, užíváme je ve smyslu obvyklém v běžné řeči, popřípadě ve smyslu obvykle užívaném v českých profesních dokumentech, popřípadě v souladu s převládající (mezinárodně respektovanou) profesní praxí v profesních dokumentech mezinárodních.

S přihlédnutím ke skutečnosti, že podmínky samostatného a osobně odpovědného výkonu profese bylo nutno postupně obnovovat, byly některé pojmy postupně zpřesňovány a uváděny do souladu s mezinárodními standardy jednak profesními předpisy (vnitřními řády) Komor, jednak profesními dokumenty, zaměřenými jak na standardy výkonové, tak na standardy dokumentační a konečně též na standardy související s přípravou a sjednáváním různých typů smluv a podmínek a náležitostí pojištění. Podrobněji k některým pojmům obvykle užívaným v profesní praxi viz též část čtvrtou tohoto komentáře⁷⁾.

Širší právní souvislosti

a) související ustanovení Zákona a vnitřních řádů profesních komor a mezinárodní dokumenty:

§ 7, § 8 – podmínky a náležitosti udílení autorizace, § 30a až 30r – výkon činnosti občany Evropské unie, § 31 až 33 – společná ustanovení

– příloha Zákona, – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborné kvalifikace (nyní ve znění směrnice 2013/55/EU), – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu, – Autorizační řád České komory architektů ze dne 29. prosince 2014, – Autorizační řád České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě ze dne 6. září 2004, – Organizační, jednací a volební řád ČKA, – Organizační řád ČKAIT Volební a jednací řád ČKAIT

b) související předpisy:

– čl. 4, čl. 26 Listiny základních práv a svobod (usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 publikované pod č. 2/1993 Sb.)

– zák. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), – zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), – nařízení vlády č. 274/2016 Sb., o standardech pro akreditace ve vysokém školství, – nařízení vlády č. 275/2016 Sb., o oblastech vzdělávání ve vysokém školství, – zák. č. 222/2009 Sb., o volném pohybu služeb

– zák. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

– zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), specificky ustanovení § 158 až 160, § 2 a § 3, § 22 odst. 4, § 133, § 152 odst. 4 a § 153, – vyhl. MMR č. 498/2006 Sb., o autorizovaných inspektorech, – vyhl. MMR č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, – vyhl. MMR č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, – vyhl. MMR č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, – vyhl. MMR č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu

– vyhl. MMR č. 268/2009 Sb., o obecných technických požadavcích na stavby, – vyhl. MMR č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, – nařízení Rady hl.m.Prahy č. 10/2016 Sb., kterým se stanovují obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby v hlavním městě Praze (pražské stavební předpisy) – § 3 odst. 1 písm. i), § 5, § 7 a § 11 zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), – nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností – zák. č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), – nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích, – nařízení vlády č. 592/2006 Sb., o podmínkách akreditace a provádění zkoušek odborné způsobilosti – § 5, § 433, § 2950, k odpovědnosti za škodu též § 2909, § 2910 a § 2913 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.– § 2 odst. 2 zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Literatura:

PLOS, J. *Stavební zákon s komentářem pro praxi*. 2. vydání. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-3865-9,
PLOS, J., JEHLÍK, J. *Metodika zadávání územních plánů, část B – Metodika*. Praha: FA ČVUT, 2015 (Programový projekt HMP SKHP201211223/MHMP05SMP IF), ISBN 978-80-01-05703-2.

2.2.2 Autorizované osoby – základní přehled

ČÁST DRUHÁ AUTORIZACE

§ 3

[Autorizované osoby – základní výčet]

Autorizovanými osobami ve smyslu tohoto zákona jsou

- a) autorizovaný architekt,**
- b) autorizovaný inženýr,**
- c) autorizovaný technik.**

K § 3

[I] Okruhy autorizací – výčet druhů autorizací

Historicky byly rozlišovány profese inženýrské a stavitelské, přičemž jejich rozsah odpovídal komplexnímu pojetí civilního inženýrství a architektury, o čemž jsme souhrnně pojednali v úvodní části v krátkém historickém přehledu. Stavitelství bylo

vázáno především na odborné střední vzdělání, avšak o koncesované stavitelské činnosti se mohli ucházet i žadatelé s inženýrským vzděláním. Při obnově profesí byly tyto tři skupiny respektovány: architekti, inženýři a technici činní ve výstavbě. Tento režim zůstal principiálně zachován; od minulosti se odlišuje tím, že do režimu zákona byli zahrnuti též technické (obdoba dřívějších stavitelů), kteří v minulosti podléhali obdobným regulačním pravidlům, avšak z povahy své činnosti podléhali režimu živnostenskému, a nebyli tudíž součástí stavovské samosprávy, vyhrazené povoláním svobodným, resp. nezávislým. Důvodem pro zařazení techniků pod režim zákona byla snaha podrobit související a věcně obdobné profese shodnému režimu regulace pod společnou profesní kontrolou. Na rozdíl od minulosti nebyli do režimu zákona zahrnuti další profesionálové, kteří režimu regulace podléhali a o jejichž zařazení se dlouze diskutovalo – například geometři, důlní inženýři a strojní inženýři.

Základními autorizacemi tak zůstávají autorizace architektů a (civilních) inženýrů, jejichž další členění uvádí podrobněji komentář k ustanovením § 4 až 6. Nomenklatura více méně odpovídá nomenklatuře evropské [dle ACE/CAE (Architect's Council of Europe) pro architektky a urbanisty, dle IFLA World, resp. IFLAEurope (International Federation of Landscape Architects Europe) pro krajinářské architektky, dle ECEC (European Council of Engineers Chambers), ECCE (European Council of Civil Engineers), resp. ICE (Institution of Civil Engineers) pro inženýry], dle ECTP-CEU (European Council of Town Planners) pro prostorové plánovače, resp. nomenklatuře uváděné základními profesními institucemi celosvětovými – pro architektky IUA/UIA (Union Internationale des Architectes), pro inženýry WFEO (World Federation of Engineering Organization, resp. profesní spolky a sdružení prostorového plánování pod hlavičkou GPN (Global Planners Network), v němž jsou sdruženy například American Planning Association (APA), Canadian Institute of Planners (CIP), Commonwealth Association of Planners (CAP), Planning Institute of Australia (PIA), britský Royal Town Planning Institute (RTPI) a řada dalších. Je rovněž v souladu s příslušnými směrnicemi EU o uznávání kvalifikace a volném pohybu osob dle evropského práva. Komplexnější seznam profesních institucí (včetně jejich adres a spojení) je uveden v příloze.⁴⁾

[II] Specifický případ další autorizace osob již autorizovaných podle tohoto Zákona – autorizovaní inspektoři podle § 143 až 151 pro činnost podle § 117 stavebního zákona

Specifickým případem regulovaných činností podle stavebního zákona, v určitém smyslu dokonce blízké původnímu pojetí činnosti civilních inženýrů, je činnost „autorizovaných inspektorů“. Právní úprava postavení a činnosti autorizovaných inspektorů [obsažená v § 117, § 143 až 151 a v některých jednotlivých dílčích ustanoveních [§ 1 odst. 2, § 12 odst. 1 písm. f) a odst. 2 písm. b), § 113 odst. 1, § 118 odst. 1 a 3, § 119, § 122 odst. 5, § 126 odst. 1, § 133 odst. 4, § 157 odst. 2, § 167 odst. 1 a 2, § 171 odst. 2, § 172 odst. 4, § 174 odst. 1, § 178 až 181] stavebního zákona, jakož i v ustanoveních prováděcí vyhlášky č. 498/2006 Sb., upravující podrobnosti autorizace inspektorů] představovala v době vzniku v koncepční rovině

nepochybně chvályhodný první krok směrem k překonání dosavadního stavu podvojnosti veřejnoprávního rozhodování ve výstavbě a k posílení osobní odpovědnosti za vysoce profesní činnost jejím přenesením na odborně způsobilé fyzické osoby (směr ostatně už dlouho sledovaný v projektování a vedení staveb). Nejde totiž pouze o skutečnost, že jsou k věci vedena dvě řízení – což by bylo akceptovatelné za předpokladu, že by tato řízení byla striktně odlišena svým charakterem a obsahem. Ve skutečnosti se však tato řízení v mnohém zásadně překrývají, dublují a místo vyjasňování právních vztahů a poskytování právních jistot je spíše komplikují a zatemňují (stranou pro tuto chvíli ponecháváme skutečnost, že není dosti na existenci těchto dvou řízení, ale že je provázejí a dále zdvojují až ztrojují další řízení – posouzení vlivu na životní prostředí, různá řízení o výjimkách či kácení dřevin podle zákona o ochraně přírody a krajiny, speciálních řízení vedená speciálními stavebními úřady podle speciálních právních předpisů⁸⁾). Trvalejší překonání duality správních procesů je ovšem otázkou zásadní a koncepční, nedosažitelné pouhými novelami stavebního zákona, neboť se jedná o systémový zásah do celé struktury veřejné moci, zejména na úrovni ústředních orgánů, jejich četnosti a jejich kompetencí, resp. ochoty přistoupit na smysluplnou redukci tzv. dotčených zájmů (a četnosti výskytu dotčených orgánů) ve prospěch větší kompaktnosti a soustředěnosti.

Autorizovaným inspektorem může ministr pro místní rozvoj, po vyjádření České komory architektů nebo České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (dále jen „Komora“), jmenovat fyzickou osobu, která:

- požádala o jmenování autorizovaným inspektorem,
- dosáhla magisterského vzdělání architektonického nebo stavebního směru a je autorizovanou osobou podle zvláštního právního předpisu,
- prokázala nejméně 15 let praxe v projektové činnosti nebo v odborném vedení provádění staveb anebo na stavebním úřadu, má-li osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti podle zvláštního právního předpisu,
- prokázala svou bezúhonnost výpisem z evidence Rejstříku trestů ne starším 3 měsíců,
- prokázala právní a odborné znalosti a zkušenosti potřebné pro výkon funkce při zkoušce před odbornou komisí, jejíž členy jmenuje a odvolává ministr pro místní rozvoj;

autorizovaný inspektor je pro výkon funkce jmenován s působností pro celé území České republiky na dobu 10 let. Tato doba může být na jeho žádost prodloužena bez vykonání zkoušky nejvýše o deset roků, jestliže prokazatelně činnost autorizovaného inspektora soustavně vykonával. Činnost autorizovaného inspektora **není živností** podle zvláštního právního předpisu a může být vykonávána jako **svobodné povolání**.

Autorizovaný inspektor vykonává svoji činnost za úplatu, která se sjednává písemnou smlouvou. Odpovídá za škodu způsobenou výkonem své činnosti a musí mít před započítím činnosti a po celou dobu jejího trvání uzavřeno pojištění z odpovědnosti za škodu. Odpovídá za odbornou úroveň jím zpracovaných a vydaných certifikátů, stanovisek, jakož i jiných dokumentů a prováděných úkonů, za řádné

a nestranné posouzení zjištěných skutečností, dokumentace stavby a dalších podkladů podle požadavků stanovených v tomto zákoně a odpovídá rovněž za návrh plánu kontrolních prohlídek stavby. Autorizovaný inspektor nesmí být rovněž ve střetu zájmů. Autorizovaný inspektor je oprávněn na základě smlouvy se stavebníkem a na jeho náklad:

- osvědčit způsobem stanoveným v § 117 stavebního zákona, že navrhovaná stavba může být provedena,
- zpracovat odborný posudek (certifikát) pro vydání kolaudačního souhlasu nebo pro jiné účely podle tohoto zákona,
- dohlížet na provádění stavby.

Autorizovaný inspektor je povinen na výzvu stavebního úřadu a na jeho náklad poskytnout v rozsahu své odborné kvalifikace expertní součinnost. Je rovněž povinen dbát soustavným vzděláváním o prohlubování svých odborných a právních znalostí potřebných pro řádný výkon funkce.

V převážné většině případů bude mít smlouva charakter smlouvy o provedení kontrolní činnosti a příkazu, neboť jí klient svěřuje autorizovanému inspektoru obstarání a vydání certifikátu o proveditelnosti projektové dokumentace stavbou, a to podle zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dle ustanovení upravujících smluvní vztahy k provedení kontrolní činnosti v § 2652 až 2661 a ustanovení upravujících provedení příkazu v § 2430 až 2444.

Smlouva o kontrolní činnosti a příkazní mezi stavebníkem a autorizovaným inspektorem by měla obsahovat zejména tato ustanovení:

- identifikace a postavení smluvních stran;
- předmět plnění, to jest závazek vykonat kontrolu a poskytnout související odbornou a poradenskou činnost spočívající ve vypracování certifikátu (včetně jeho případných změn) a oznámení záměru stavby s certifikátem autorizovaného inspektora, se stanovením harmonogramu kontrolních prohlídek stavby, v provedení kontrolních činností včetně vedení kontrolních prohlídek, v provedení případné změny stavby před dokončením postupem podle § 117 stavebního zákona, v provedení závěrečné kontrolní prohlídky stavby a součinnosti při oznámení o užívání stavby, resp. vydání certifikátu pro vydání kolaudačního souhlasu, popřípadě v poskytnutí zvláštních služeb poradenských, vykonávaných výlučně na základě jednotlivě písemně udělených pokynů, a na druhé straně závazek stavebníka tyto činnosti řádně uhradit,
- rozsah zmocnění autorizovaného inspektora;
- součinnost smluvních stran, již se rozumí povinnost stavebníka poskytnout nejen veškeré údaje a doklady týkající se věci a sloužící k jejímu řádnému posouzení dokumentace a vydání certifikátu, stanovení kontrolních prohlídek, jejich případný výkon a podobně, ale též ustanovení o konkrétní podobě této součinnosti a způsobu organizačního zajištění;
- pověření autorizovaného inspektora;
- trvání a ukončení (výpověď) smlouvy;
- úplata/honorář, platební a fakturační podmínky, popřípadě smluvní pokuty;

- odpovědnost autorizovaného inspektora za škodu;
 - pojištění;
 - volba práva (rozhodné právo), spory mezi smluvními stranami a jejich řešení, popřípadě prerogatio fori;
 - závěrečná ustanovení a obecné klauzule: ustanovení o způsobu podpisu, o postupu při změně smlouvy a dodatků k ní a podmínkách podpisu těchto změn a dodatků, ustanovení o počtu smluvních paré a jejich jazyku, salvátorská klauzule, závěrečná smluvní klauzule osvědčující náležitosti právního úkonu, místo a čas podpisu a podpisy smluvních stran;
- nedílnou přílohou smlouvy musí být plná moc.

Odpovědnost autorizovaných inspektorů je odpovědnost specifická, samostatná a nezávislá. Nenahrazuje ani odpovědnost stavebníkovu, ani projektantovu, ani odpovědnost osoby provádějící stavbu. Tyto odpovědnosti jsou vzájemně nezaměnitelné. To platí i ve vztazích mezi ostatními subjekty, které se na procesu výstavby podílejí. Úkolem autorizovaného inspektora je v projektové fázi provést kontrolu projektové dokumentace pro stavební povolení, zejména její soulad s vydaným územním rozhodnutím (bylo-li vydáno), projednat tuto dokumentaci s dotčenými správními orgány a vyžádat si k projektové dokumentaci jejich stanoviska, projednat projektovou dokumentaci s dotčenými osobami, které by jinak byly účastníky řízení, vypřádat dohodou jejich případné námitky a připomínky a dosáhnout jejich souhlasu. Po skončení této činnosti vypracuje autorizovaný inspektor certifikát, kterým uvedené skutečnosti osvědčí, a oznámí místně příslušnému stavebnímu úřadu stavebního záměr s certifikátem, s nímž současně dokládá též posouzenou projektovou dokumentaci, plán kontrolních prohlídek stavby, závazná stanoviska dotčených správních orgánů a souhlasy dotčených osob, popřípadě další doklady dle § 117 odst. 2 stavebního zákona; stavební úřad bez zbytečného prodlení toto oznámení publikuje na dobu nejméně 30 dnů měsíce vyvěšením na desce a dálkovým zpřístupněním, po němž mohou ti, kdo jsou záměrem dotčeni, podat námitky; pokud jsou námitky takovými osobami podány, rozhoduje o nich v samostatném řízení nadřízený stavební úřad, který by jinak byl orgánem odvolacím. Oprávnění provést stavbu vzniká buď uplynutím publikační lhůty bez podané námítky, nebo rozhodnutím nadřízeného stavebního úřadu. Pokud shledá tento správní orgán vznesené námitky oprávněnými, oprávnění provést stavbu nevznikne.

Autorizovaný inspektor může být smluvně pověřen též kontrolními činnostmi v souvislosti s prováděním stavby, a to až do jejího ukončení a oznámení o jejím užívání nebo vydání kolaudačního souhlasu.

Činnost autorizovaných inspektorů prošla od jejího založení novým stavebním zákonem dramatickým vývojem, který doprovázela řada soudních sporů a rozhodnutí správních soudů včetně různých rozsudků Nejvyššího správního soudu, který hledal ve své rozhodovací činnosti způsob interpretace, již by překlenul řadu nedostatků a nedomyšleností nové právní úpravy. Základním rozporem uvnitř právní úpravy byl sám status těchto osob. Původní, poněkud zavádějící název § 117 – „zkrácené stavební řízení“ – i vnitřně rozporná právní úprava, z níž nebylo dostatečně zřejmé,

jedná-li se o soukromoprávní vztah v celém rozsahu i z toho plynoucími důsledky pro vydání certifikát, nebo jedná-li se o nějakou formu náhrady veřejnoprávního procesu (opět s důsledky z toho případně plynoucími pro postavení a povinnosti autorizovaných inspektorů a jimi vydaných certifikátů). Tyto nejasnosti vedly, žel, nejen k omylům, popřípadě nesprávným výkladům a aplikaci, ale v některých případech dokonce i k obcházení práva – například tím, že autorizovaní inspektoři neoslovili dotčené osoby, protože je nezahrnuli do okruhu osob, kterým by jinak příslušelo postavení účastníků řízení⁹⁾. V okamžiku, kdy Nejvyšší správní soud nalezl řešení prostřednictvím aplikace § 142 správního řádu (řízení o určení právního vztahu), bylo ustanovení § 117 stavebního zákona rozsáhle novelizováno a dosavadní rozsáhlá judikatura poněkud pozbyla smyslu. Základní témata, jak jsme je popsali v úvodu této části komentáře, však zůstávají otevřená. Věnovali jsme tomuto tématu poněkud širší pozornost zcela záměrně, neboť se na jeho vývoji ve velmi krátkém čase (cca 5 let) dají demonstrovat mnohé problémy a neduhy současného českého práva s jeho zbytností, nepřehledností a vnitřní inkonzistencí – a tedy i s vážnými důsledky pro činnost autorizovaných osob podle tohoto Zákona obecně. S tímto stavem českého práva totiž míra jejich odpovědnosti vůči klientům v intencích § 5, § 433 a § 2950 (v souběhu s § 2909, § 2910 a § 2913) NOBČZ mimořádně narůstá.¹⁰⁾

[III] Další regulované činnosti související s činností autorizovaných a registrovaných osob a s výstavbou obecně

Oprávnění k výkonu odborných činností a poskytování odborných služeb je na úseku stavebního zákona prováděno především osobami autorizovanými, popřípadě registrovanými podle Zákona. Nicméně okruh profesních činností s těmito činnostmi bezprostředně souvisejícími je podstatně širší. Jedná se jednak a především o odborné činnosti poskytované podle zvláštních právních předpisů, jednak o činnosti související s výkonem veřejné moci:

- a) výkon odborných činností **koordinátora bezpečnosti práce**, vykonávaných autorizovanými osobami na základě oprávnění udělených podle zák. č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci jakožto tento zákon provádějícího nařízení vlády č. 592/2006 Sb., o podmínkách akreditace a provádění zkoušek z odborné způsobilosti;
- b) výkon odborných činností:
 - **restaurátorských a konzervátorských,**
 - **provádění archeologických výzkumů,**
 na základě oprávnění udělených osobám podle zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči; vyhlášky MK č. 66/1988 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o státní památkové péči;
- c) výkon odborných činností při **projektování územních systémů ekologické stability**, vykonávaných autorizovanými osobami na základě oprávnění udělených podle zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a prováděcí vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny; specifickým této profese je zařazení mezi autorizace udělované

(07) Průběh činnosti autorizovaného inspektora:

